

ISPAIM

INSTITUTUL PENTRU STUDII POLITICE DE APĂRARE ȘI ISTORIE MILITARĂ

**București,
ROMÂNIA**

Regiunea Extinsă a Mării Negre

concept, evoluție, perspective

II

OCCASIONAL PAPERS, 6th Year, 2007, No. 11

OCCASIONAL PAPERS, 6th Year, 2007, No. 11

**REGIUNEA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE:
CONCEPT, EVOLUȚIE, PERSPECTIVE**

II

**Coordonator:
dr. Mihail E. Ionescu**

EDITURA MILITARĂ, BUCUREȘTI, 2007

SUMAR

NATO și UE, furnizori de securitate în Regiunea Extinsă a Mării Negre. Perspective asupra unei abordări euroatlantice regionale (asistent de cercetare Cristina Romila)	5
Note	40
Privire de ansamblu asupra Regiunii Extinse a Mării Negre. Evoluții politice și instituționale (cercetător științific Alexandru Voicu)	49
Note	67
Anexe	70

NATO ȘI UE, FURNIZORI DE SECURITATE ÎN REGIUNEA EXTINSĂ A MĂRII NEGRE. PERSPECTIVE ASUPRA UNEI ABORDĂRI EUROATLANTICE REGIONALE

Cristina Romila

Dimensiunea de securitate a cooperării din regiunea Mării Negre a fost dezvoltată cu precădere după sfârșitul Războiului Rece, inițial ca un act de voință politică a actorilor regionali majori (Rusia și Turcia), pentru prezervarea unui *statu-quo* în zonă caracterizat prin responsabilitatea exclusivă a acestora în ceea ce privește gestionarea problemelor de securitate, dar și ca necesitate a valorificării potențialului din acest spațiu (resursele energetice). Odată cu demararea proceselor de extindere ale NATO și UE, dar mai ales odată cu inițierea de către cei doi actori internaționali a unor cadre complexe de parteneriat, acest *statu-quo* a început să fie contestat de către statele din regiune.

De fapt, acest context a evidențiat necesitatea conceptualizării relațiilor interstatale și a încadrării potențialului regional într-un complex mult mai larg, de aici rezultând conceptul de REMN¹. În acest caz, nu mai este vorba despre o regiune în sens fizic (geografic și strategic), ci de una în sens funcțional, care presupune cooperarea multidimensională. Date fiind și relațiile sus-menționate ale NATO și UE cu statele partenere din regiune, se impune definirea rolului acestora în REMN, precum și clarificarea perspectivelor unei abordări regionale armonizate/complementare.

REMNE evidențiază un mediu complex de securitate regională caracterizat în principal prin: poziția geostrategică importantă a anumitor state pentru tranzitul de petrol și gaz natural dinspre Caucaz și Asia Centrală către Europa; diferențieri în ceea ce privește relațiile statelor din regiune cu UE, NATO și SUA; persistența conflictelor înghețate; separatism local; probleme de securitate afectând toate statele din regiune: rețele active de terorism, crimă organizată transnațională, migrație ilegală, proliferarea armelor de distrugere în masă, democratizare și modernizare incipientă a celor mai multe state din regiune, slabă guvernare, amenințări la adresa mediului înconjurător.

Atât NATO, cât și UE au interese comune în gestionarea problemelor de securitate mai sus-menționate și în valorificarea oportunităților regionale.

În cele ce urmează, vor fi prezentate principalele instrumente de parteneriat ale NATO și UE cu statele din regiune, relațiile lor cu fiecare dintre acestea, după care se va încerca o identificare a celor mai importante domenii de cooperare regională dintre cei doi actori.

Angajamentul NATO în REMNE

Stadiul actual al angajamentului NATO în REMNE

„We commend the initiatives to strengthen cooperation, security and stability in the Black Sea region and will continue to support the regional efforts to this end.” (Declarația finală de la summitul de la Riga, noiembrie 2006)²

După sfârșitul Războiului Rece, NATO a fost prezent în regiunea Mării Negre prin implementarea unor instrumente de

gestionare a securității, dintre care cele mai importante, așa cum au evoluat în timp, sunt Programul Parteneriatului pentru Pace (PfP, *Partnership for Peace*), dialogul intensificat (*intensified dialogue*), MAP (*Membership Action Plan*), IPAP (*Individual Partnership Action Plan*), și parteneriatele de acțiune PAP-DIB (*Partnership Action Plan on Defense Institution Building*), PAP-T (*Partnership Action Plan against Terrorism*). Se cuvin a fi menționate încă de la început câteva caracteristici generice ale angajamentului NATO în regiune, și anume: cadrul bilateral și multilateral de cooperare, dar fără a avea în vedere o strategie NATO pentru regiune; tendința de a extinde nivelul de cooperare către intensificarea dialogului politic; potențarea cooperării între parteneri; centrarea asupra regiunii Caucazului. Vor fi prezentate, în ordine cronologică, instrumentele menționate. Vor fi, totodată, analizate relațiile bilaterale dintre NATO și statele din regiunea Mării Negre.

Principalul cadru de cooperare cu partenerii este PfP³, care a fost lansat în 1994 cu scopul de a sprijini reforma internă a sectorului de apărare din statele partenere, domeniile vizate fiind bugetul pentru apărare, controlul civil asupra forțelor armate, sporirea interoperabilității, legislația, planificarea apărării, exerciții militare în comun etc.

Pentru a răspunde obiectivelor de reformă, în cadrul PfP au fost dezvoltate o serie de instrumente, precum Programul Individual de Parteneriat (IPP – *Individual Partnership Programme*)⁴, Procesul de Planificare a Apărării (PARP – *Planning and Review Process*)⁵, Conceptul Capacități Operaționale (OCC – *Operational Capabilities Concept*)⁶, Cadrul Politico-Militar (*Political-Military Framework*)⁷ pentru operațiile PfP, PfP Trust Fund⁸, și parteneriatele de acțiune. Misiunile de

bază se refereau inițial la operații în sprijinul păcii, căutare-salvare, ajutor umanitar și acoperă actualmente întreaga gamă de noi misiuni ale NATO.⁹ În cadrul Pfp, aliații și statele partenere desfășoară exerciții terestre, aeriene, navale, logistice, de protecție civilă.¹⁰

Un alt instrument important pentru cooperarea NATO cu partenerii este dialogul intensificat. Acesta a fost pentru prima dată menționat la summitul NATO de la Madrid, din 1997, referindu-se la un cadru de cooperare cu acele națiuni care aspiră la a deveni membre NATO, fără a garanta însă aderarea. În prezent, în ceea ce privește statele din REMN, NATO a deschis dialog intensificat cu Ucraina (în 2005) și cu Georgia (2006).

Instrumentul care a „reformulat” relațiile NATO cu statele candidate este MAP¹¹, care a fost lansat la summitul NATO de la Washington, din 1999, ca o manifestare practică a politicii „ușilor deschise”. MAP este structurat în cinci capitole vizând chestiuni politice și economice, militare, de securitate, resurse de apărare, legislație, în baza cărora fiecare stat aspirant la a deveni membru NATO întocmește un plan național de acțiune.

Mai recent, IPAP¹² a fost lansat la summitul NATO de la Praga, din 2002, cu scopul de a crea un cadru mai bine organizat de cooperare între NATO și statele partenere, centrat pe prioritățile și necesitățile de reformă ale sectorului de securitate specifice fiecărui participant.¹³ Este important de menționat că participarea la IPAP se bazează pe decizia statului partener și nu garantează aderarea acestuia la NATO. IPAP-ul, încheiat pentru o perioadă de doi ani, este parte a Pfp-ului și se fundamentează pe instrumentele PARP și IPP, dezvoltate în cadrul acestuia. Obiectivele vizate în cadrul IPAP acoperă o arie largă de problematici politice (cum ar fi relațiile cu vecinii, combaterea corupției, consolidarea statului de drept etc.), de securitate, de

apărare, informare publică, planificare în domeniul urgenței civile etc. Dialogul politic intensificat poate fi parte integrantă a IPAP.¹⁴ Statele din regiune care au încheiat IPAP cu NATO sunt Georgia (din octombrie 2004), Azerbaidjan (din mai 2005), Armenia (decembrie 2005), Republica Moldova (martie 2006).

Tot în cadrul relațiilor de parteneriat, PAP-T¹⁵ a fost lansat la summitul NATO de la Praga cu scopul de a asigura un cadru coerent pentru eforturile aliaților și partenerilor (care doresc să participe la această inițiativă) în lupta împotriva terorismului. Printre principalele obiective asumate sunt sporirea capacității de *intelligence sharing*, cooperare în domeniul securității frontierelor, managementul consecințelor unui atac terorist, desfășurarea de exerciții în sprijinul PAP-T. Acesta poate fi adaptat PFP, ca obiectiv de parteneriat și prin intermediul PARP.

PAP-DIB a fost lansat la summitul NATO de la Istanbul din 2004, fiind dezvoltat în cadrul Consiliului Parteneriatului Euroatlantic (EAPC) și, prin urmare, deschis tuturor membrilor EAPC. Inițiativa este centrată asupra reformei democratice a sectorului de securitate și apărare.¹⁶ Totodată, aceasta poate viza inclusiv interoperabilitatea dintre diferitele structuri de securitate ale unui stat.

Principalele instrumente pentru realizarea obiectivelor PAP-DIB sunt PARP (prin inițierea unor obiective de parteneriat referitoare la PAP-DIB) și IPAP.¹⁷ NATO beneficiază, totodată, pentru dezvoltarea acestei inițiative de experiența dobândită ca urmare a implementării MAP.

Pe scurt, contribuția NATO în cadrul de cooperare definit de instrumentele de parteneriat se referă (în ordine aleatorie) la asistență de ordin financiar, furnizare de expertiză, pregătire operațională, realizarea interoperabilității, educație (școala NATO de la Oberammergau, NATO Defense College), stabilirea de

comun acord cu partenerii a unui cadru coerent de atingere a obiectivelor de reformă în domeniile securității și apărării.

În ciuda diferențierilor de conceptualizare, precum și a deosebirilor la nivelul categoriilor de state cărora li se aplică – stat partener care nu vizează aderarea la NATO, stat candidat –, se observă totuși că aceste instrumente prezintă anumite caracteristici comune prin obiectivele generale întreprinse. Ceea ce se urmărește în mod explicit este reforma sectorului de securitate și de apărare atât în vederea furnizării de sprijin în această direcție de către NATO statelor partenere care doresc acest lucru, cât și în privința asigurării unei interoperabilități sporite cu NATO.

Trebuie însă avut în vedere faptul că documentele de bază ale instrumentelor NATO care se aplică și statelor din REMN¹⁸ conțin referiri clare la respectarea principiilor democrației și ale statului de drept. Exemplul cel mai relevant este Documentul-cadru al PFP care prevede că statele partenere trebuie să își asume o serie de angajamente politice pentru consolidarea societăților democratice, respectarea principiilor dreptului internațional, respectarea Cărții ONU, a Declarației Universale a Drepturilor Omului, a Actului Final de la Helsinki, nefolosirea forței sau a amenințării de a folosi forța împotriva altor state, soluționarea pașnică a disputelor, respectarea actualelor frontiere etc. De altfel, tratatul de la Washington din 4 aprilie 1949 subliniază prioritatea acordată principiilor democrației, libertății individuale și a statului de drept (așa cum sunt menționate în preambul) în relațiile cu state terțe: „Each Party declares that none of the international engagements now in force between it and any other of the Parties or any third state is in conflict with the provisions of this Treaty, and undertakes not to enter into any international engagement in conflict with this Treaty.”¹⁹ (Articolul 8) Fiecare instrument din cele prezentate are pre-

vederi politice specifice, referitoare la reforma sectorului de securitate conform principiilor democrației, dar și de ansamblu, cu privire la un proces complex de democratizare a statului.²⁰ Prin urmare, se poate afirma că un alt obiectiv al aplicării instrumentelor NATO în REMN este promovarea democratizării centrate²¹ asupra instituțiilor statului²². În acest context, participarea societății civile²³ și a mass-mediei la procesul de reformă și sprijinirea dialogului între autorități și acestea devine parte a obiectivelor prevăzute în anumite instrumente (a se vedea angajamentul asumat de Republica Moldova în cadrul IPAP, subcapitolul 3.1.1. „Enhance public awareness of defense reform and security issues”, action 1).

Un alt obiectiv politic sprijinit de NATO prin instrumentele de parteneriat este cooperarea între statele partenere și, explicit, promovarea dialogului politic și a relațiilor de bună vecinătate. Exemplul cel mai relevant este Documentul-cadru al PFP, la care s-a făcut referire mai sus, dar astfel de prevederi conțin și celelalte instrumente. De exemplu, capitolul MAP referitor la cerințele politice indică implicit necesitatea relațiilor de cooperare și bună vecinătate.²⁴ La fel, IPAP-ul încheiat cu statele din regiune conține și un subcapitol referitor la relațiile cu vecinii.²⁵

Totodată, prin promovarea interoperabilității și a unui anumit parcurs de reformă, se încurajează în fapt apropierea acestor state de comunitatea euroatlantică. Este foarte important de subliniat că instrumentele de parteneriat ale NATO, acolo unde este cazul, afirmă necesitatea de a asigura compatibilitatea cu instrumentele de acțiune ale UE în regiune²⁶, principiile politice de aderare/parteneriat fiind identice pentru ambele organizații.

Date fiind relațiile acestor state cu Rusia, se ridică mai multe întrebări referitoare la impactul pe care aceste instrumente îl pot avea asupra relațiilor NATO cu Rusia. Astfel, este important

de evaluat dacă aceste programe riscă să fie percepute de către Rusia ca fiind intruzive în relațiile cu statele din zona sa de interes strategic. O evaluare generică a acestora pare să indice un răspuns negativ, deoarece acestea nu oferă statelor membre garanția aderării; obiectivele lor nu sunt impuse, ci agreate împreună cu partenerii (cazul MAP este particular, pentru că NATO impune un plan de reformă adaptat însă necesităților fiecărui stat și, prin urmare, diferențiat în funcție de acestea), iar aderarea lor la toate aceste instrumente este voluntară; deoarece există deja un cadru de cooperare cu Rusia aplicabil la multe dintre nivelurile de cooperare cu ceilalți parteneri (a se vedea prezentarea relațiilor NATO-Rusia, capitolul „Relațiile bilaterale dintre NATO și fiecare stat din regiune”).

În fapt însă, întregul proces de reformă prevăzut în instrumentele de parteneriat poate fi considerat ca fiind unul intruziv dat fiind că el vizează obiective politice de reformă la nivelul întregului stat sau cu un impact de ansamblu și cu repercusiuni asupra politicii externe și de securitate a acestor state.

O altă chestiune care poate deveni problematică pe agenda relațiilor NATO-Rusia este suspiciunea că aceste programe ar putea potența soluționarea conflictelor înghețate și implica NATO în acest proces independent de voința Rusiei. În prezent, acest lucru este improbabil. Conform declarațiilor oficiale²⁷, NATO nu dorește implicarea directă în soluționarea acestor conflicte, ci doar sprijină angajamentele internaționale în vigoare. Însă, prin promovarea cooperării și a dialogului politic între statele partenere (așa cum a fost arătat mai sus), se poate afirma că NATO are potențialul de a se angaja în procesul de soluționare.

Nu în ultimul rând, perspectiva unui rol al NATO în gestionarea securității energetice poate deveni problematică în relațiile cu

Rusia. La summitul de la Riga, din noiembrie 2006, s-a luat în considerare posibilitatea asumării de către NATO a unui rol în acest domeniu: „We support a coordinated, international effort to assess risks to energy infrastructures and to promote energy infrastructure security. With this in mind, we direct the Council in Permanent Session to consult on the most immediate risks in the field of energy security, in order to define those areas where NATO may add value to safeguard the security interests of the Allies and, upon request, assist national and international efforts.” (Declarația finală, summitul de la Riga, 29 noiembrie 2006)²⁸

La acest nivel, NATO poate acționa ca furnizor de expertiză în cadrul PAP-T, pentru prevenirea unui atac terorist asupra conductelor de transport. Totodată, NATO poate furniza expertiză și chiar pregăti personal pentru protecția infrastructurii; poate defini un rol în securitatea maritimă în regiune (dat fiind tranzitul energiei pe mare); poate dezvolta relațiile cu Rusia în domeniul managementului consecințelor.²⁹

Relațiile bilaterale dintre NATO și fiecare stat din regiune

Armenia

Relațiile NATO-Armenia au fost instituționalizate la nivelul IPAP-ului semnat în decembrie 2005, iar până atunci prin participarea Armeniei la PfP și exercițiile desfășurate în cadrul PfP (Armenia ia parte, totodată, și la KFOR, în Kosovo). Nivelul de cooperare este condiționat de relațiile acestui stat cu Rusia, precum și de contextul regional proxim, mai precis relațiile cu Azerbaidjanul și cu Turcia. Astfel, Armenia a semnat în 1997 un tratat de prietenie, cooperare și asistență mutuală cu Rusia,

aceasta din urmă devenind practic garantul securității sale naționale. Mai mult, Armenia este stat membru al CIS și al organizației Tratatului de Securitate Colectivă, iar Rusia are o bază militară în Armenia, la Giumri.

Totodată, conflictul din Nagorno-Karabah și relațiile cu Azerbaidjanul pot constitui un impediment pentru cooperarea dintre NATO și Armenia, dată fiind dificultatea acesteia de a răspunde, în acest context, cerințelor NATO privind reforma sectorului de securitate și de apărare. De altfel, în textul IPAP-ului, Armenia își asumă angajamentul de a contribui la soluționarea pașnică a conflictului, admitând astfel că această problemă poate avea un impact negativ în relațiile cu comunitatea euroatlantică.³⁰

Mai mult, relațiile cu NATO sunt îngreunate și de reticenta Azerbaidjanului vizavi de cooperarea cu Armenia în cadrul PfP, așa cum s-a întâmplat în 2004, când s-a pus problema desfășurării exercițiului „Cooperative Best Effort 2004”, decidenții de la Baku, ca urmare a reacțiilor populare, refuzând prezența trupelor armene pe teritoriul azer.³¹

Relațiile cu Turcia³², stat membru al NATO, rămân tensionate, principalul diferend fiind recunoașterea de către Turcia a genocidului armean. Cu toate acestea, Turcia a participat la primul exercițiu militar al NATO desfășurat în Armenia, în 2003, în contextul programului de exerciții „Cooperative Best Efforts”³³.

Este important de precizat că aderarea la NATO nu constituie un obiectiv al politicii externe și de securitate a Armeniei, relațiile cu Alianța Nord-Atlantică fiind privite ca un „mijloc de diversificare a politicii sale externe”³⁴. Totuși, ministrul armean al apărării a declarat în 2005 că Armenia dorește consolidarea cooperării cu Occidentul în domeniul securității și al apărării, calificând aceasta ca o garanție pentru securitatea sa națională.³⁵ De altfel, în textul IPAP-ului încheiat cu NATO se precizează că

Armenia „intends to intensify practical and political cooperation with NATO in order to draw closer to the Alliance”. Mai mult, în același document, Armenia se angajează să dezvolte strategia de securitate națională (*national security strategy*) și conceptul de apărare (*defence concept*) ținând cont de PARP și PAP-DIB.³⁶

Nu se știe însă în ce măsură acest punct de vedere va avea continuitate în condițiile consolidării poziției regionale a Rusiei și a unei percepții diferite a acestui actor asupra securității regionale.

Azerbaidjan

Relațiile Azerbaidjan-NATO au evoluat pozitiv din 1994, când Azerbaidjan a aderat la PfP, și culminând în mai 2005 cu semnarea unui IPAP, fără ca acest stat să afirme că dorește să intre în NATO. Programul „Cooperative Best Efforts” a fost deschis și Azerbaidjanului, ca și Armeniei, în acest caz înregistrându-se dificultăți de cooperare, așa cum am semnalat. Este important de menționat că Azerbaidjan participă la ISAF, în Afganistan³⁷, precum și la KFOR, în Kosovo.

Aceste relații trebuie privite în contextul mai larg al balansării politicii azere între Rusia, Turcia și statele occidentale, cu predilecție SUA, precum și al obiectivului de recuperare a teritoriului Nagorno-Karabah. Astfel, Azerbaidjanul este membru al CIS, refuzând totuși să participe la Tratatul de Securitate Colectivă. În schimb, acest stat este membru al GUAM, care s-a dorit a fi o contrapondere regională față de Rusia.

După dobândirea independenței, odată cu dezmembrarea URSS, politica externă a Azerbaidjanului a vizat apropierea de Turcia și valorificarea poziției sale geostrategice ca stat de tranzit pentru rutele de transport al energiei din Marea Caspică. Acest ultim aspect s-a realizat prin construirea conductei Baku-Tbilisi-Ceyhan, proiect sprijinit de către Turcia care a agreeat

chiar anumite decizii politice ale Azerbaidjanului de excludere față de unele state vecine (de exemplu, excluderea Armeniei din proiect tocmai din cauza relațiilor tensionate cu Azerbaidjanul).

În ceea ce privește obiectivul apropierii de statele occidentale și de NATO, principalele argumente în favoarea Azerbaidjanului sunt apartenența sa la regiunea Mării Caspice și efortul de a deveni un partener credibil ca țară de tranzit al energiei, precum și situația din Iran și politica actuală a SUA față de Iran.³⁸

Bulgaria

Devenită membru al Alianței Nord-Atlantice în 2004, Bulgaria și-a propus, ca obiective strategice, aderarea la NATO și, complementar, integrarea în UE, încă de la schimbările politice produse la începutul anilor '90. Bulgaria s-a numărat printre primii semnatori ai PfP, ei aplicându-i-se aceleași instrumente în relațiile cu NATO, ca și în cazul României (PfP și instrumentele adiacente, MAP după summitul de la Washington)³⁹.

Bulgaria ca stat candidat la NATO și, ulterior, ca membru a făcut eforturi pentru valorificarea poziției sale geostrategice (stat aflat la flancul sudic al NATO) și a acționat ca furnizor de securitate regională și internațională, participând la toate operațiunile derulate de NATO.

Georgia

Comunicatul final al summitului NATO de la Istanbul, din 2004, subliniază schimbările democratice din Georgia și eforturile guvernului de a combate corupția și de a promova reforma economică. Acesta reprezintă, în fapt, o recunoaștere a orientării occidentale a Georgiei.

Ulterior, acest stat a afirmat obiectivul de aderare la NATO⁴⁰ și a început un proces de reformă sprijinit de comunitatea euro-atlantică. Georgia a fost primul stat semnatar al IPAP (octombrie

2004), reuniunea miniștrilor de externe din statele membre NATO, care a avut loc la New York în septembrie 2006⁴¹, semnalând implementarea de către Georgia a obiectivelor asumate în cadrul IPAP⁴². La aceeași reuniune s-a decis deschiderea unui dialog intensificat cu Georgia astfel încât, după un an, aceasta să fie pregătită pentru semnarea unui MAP. Totodată, Georgia participă la operațiunea NATO în Kosovo.

Georgia este primul stat membru al CSI care a elaborat conceptul de securitate națională⁴³, din iulie 2005, precum și strategia militară națională⁴⁴, conform angajamentelor asumate în IPAP⁴⁵. În primul document se precizează clar obiectivul strategic al Georgiei de a adera la NATO și UE și de a contribui la securitatea din regiunea Mării Negre.⁴⁶

Există totuși impedimente de substanță în ceea ce privește menținerea orientării occidentale a Georgiei în politica sa externă și de securitate: persistența a două conflicte separatiste pe teritoriul său național (Abhazia și Osetia de Sud)⁴⁷; dificultăți în relațiile bilaterale cu Rusia (pentru a numi doar disputa publică provocată în 2006 de reținerea unor ofițeri ruși de către autoritățile georgiene, acuzați de spionaj; întreruperea temporară a furnizării de gaze de către Rusia, justificată de un accident provocat la conducta de alimentare; criza din Kodori și refuzul inițial al Georgiei de a accepta ca trupele ruse să participe la UNOMIG – Misiunea de observare a ONU). Tensiunea este potențată și de percepția Rusiei asupra perspectivei aderării Georgiei la NATO, evidențiată în declarațiile miniștrilor de externe și al apărării din Rusia, care se raportează la acest fapt ca la o amenințare. Ministrul apărării a declarat că Rusia înțelege, prin urmare, să-și întărească prezența militară la frontiera de est a Georgiei.⁴⁸ Mai mult, este important de menționat că Rusia are baze militare în Georgia (la Batumi și Akhalkalaki).

În ciuda dificultăților înregistrate în relația cu Rusia, Georgia a rămas membru CIS dar, în același timp, participă și la GUAM. De altfel, în textul IPAP-ului încheiat cu NATO, Georgia se angajează să promoveze relații de bună vecinătate cu statele din regiune, precum și de cooperare în Caucazul de Sud și zona Mării Negre.⁴⁹

Republica Moldova

Relațiile Moldovei cu NATO s-au concretizat prin încheierea în 2006 a unui IPAP. Totuși, prin acest demers, Republica Moldova nu urmărește aderarea la NATO, ci apropierea de structurile euroatlantice și continuarea procesului de reformă în domeniul securității și al apărării.⁵⁰ De altfel, se poate considera că aderarea Moldovei la NATO este puțin probabilă pe termen mediu și chiar lung, dată fiind neutralitatea (înscrisă în Constituția statului), apartenența la ceea ce este considerat ca fiind „spațiul tradițional de influență” a Rusiei și, ca și în cazul Georgiei, persistența unui conflict separatist, Transnistria. În ceea ce privește această ultimă chestiune, în textul IPAP-ului se subliniază că „Moldova consideră absolut necesară participarea la negocieri a tuturor factorilor internaționali interesați dar în primul rând a UE, SUA, Rusia, Ucraina”⁵¹.

Comparația cu Georgia continuă și în ceea ce privește eforturile de politică externă de a balansa relațiile cu Rusia, Republica Moldova fiind membru CIS și, în același timp, membru al GUAM.

România

Aderarea la NATO a reprezentat pentru România un obiectiv strategic național. Încă din perioada imediat ulterioară transformărilor din 1989, prioritățile de securitate și politică externă ale României erau consolidarea relațiilor cu statele occidentale și apropierea de structurile euroatlantice, cu obiectivul

final de integrare. Spre exemplu, în *Concepția integrată privind Securitatea Națională a României*, document din 1994, se subliniază că România trebuie să aibă în vedere, printre altele, și următoarele direcții politico-diplomatice de acțiune: dezvoltarea relațiilor cu SUA și statele vest-europene; consolidarea și adâncirea legăturilor deja stabilite cu structurile europene și euroatlantice; apropierea de NATO; dobândirea în viitor a statutului de membru al NATO și UE. Toate documentele ulterioare de securitate și apărare națională s-au centrat asupra îndeplinirii acestui ultim obiectiv. Este important de menționat că integrarea în UE și aderarea la NATO au reprezentat pentru România obiective complementare și nu s-au făcut diferențieri între importanța celor două priorități.

Ca o exemplificare a rolului activ jucat de România în relațiile cu NATO, se cuvine a fi menționat faptul că România este membru fondator al Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic și că este primul stat semnatar al PfP. Ulterior, România a participat la peste 3 000 de exerciții desfășurate în cadrul PfP.

Relațiile cu NATO, în direcția aderării, urmau să evolueze pozitiv în 1999, când România a semnat MAP, cadru de cooperare valabil până la aderarea din 2004. Ca stat partener și ulterior ca stat membru, România a acționat ca furnizor de securitate regională și stabilizator al flancului sudic al NATO, precum și ca furnizor de securitate internațională, participând la operațiunile NATO din Balcani (KFOR, IFOR, SFOR), Afganistan (ISAF), Irak (*NATO Training Mission-Iraq*), în Mediterana (*Active Endeavour*).

Invitarea României de a adera la NATO a fost potențată și de contextul de atunci, declanșarea luptei împotriva terorismului internațional⁵² după atacurile teroriste de la 11 septembrie 2001 din SUA, precum și de faptul că relațiile NATO cu Rusia fuseseră deja reglementate prin crearea Consiliului NATO-Rusia.

Rusia

Se poate afirma că instituirea unui cadru de cooperare între NATO și Rusia a marcat sfârșitul Războiului Rece. Astfel, deschiderea s-a produs în 1991, când Rusia a participat la sesiunea inaugurală a Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic, urmând ca în 1994 să adere la Programul Parteneriatului pentru Pace (PfP). În acest cadru, în 1996, Rusia participă, pentru prima dată, la o operațiune NATO, în Bosnia-Herțegovina (IFOR). Relațiile urmau a fi instituționalizate la data de 27 mai 1997, la Paris, unde se semnează Actul Fondator pentru Relații Reciproce, Cooperare și Securitate (*NATO-Russia Founding Act on Mutual Relations, Cooperation and Security*)⁵³ și se creează, în baza acestuia, Consiliul Permanent Comun NATO-Rusia.

În 1998 este stabilit, la inițiativa Rusiei, Centrul Euroatlantic de Coordonare pentru Răspuns în caz de Calamități. Totuși, în 1999 relațiile au înregistrat un moment de tensiune, Rusia suspendând participarea sa la Consiliul Permanent Comun, ca urmare a divergențelor asupra campaniei NATO din Kosovo. Situația urma să fie soluționată, Rusia contribuind cu trupe la operațiunea KFOR.

Relațiile au evoluat pozitiv cu precădere după 11 septembrie 2001. Astfel, Rusia a permis coaliției internaționale implicate în desfășurarea operațiunilor militare din Afganistan, declanșată ca urmare a atacurilor teroriste din 11 septembrie 2001, să traverseze spațiul său aerian și să contribuie la furnizarea de informații în sprijinul campaniei antiteroriste. De altfel, la 12 septembrie 2004, la Bruxelles, se semnează Planul de Acțiune Rusia-NATO pentru combaterea terorismului (*NATO-Russia Action Plan on Terrorism*).

Această turnură pozitivă s-a concretizat prin semnarea declarației comune „NATO-Russia Relations: A New Quality”⁵⁴ (28 mai 2002, la Roma), care a dus la crearea Consiliului NATO-Rusia.

Cooperarea în cadrul acestui consiliu se referă la următoarele domenii: combaterea terorismului; combaterea proliferării armelor nucleare, biologice, chimice și a tehnologiei nucleare; apărare antirachetă (*Theatre Missile Defense* – TMD); gestionarea spațiului aerian (*Airspace Management*) și lansarea Inițiativei de cooperare în acest domeniu (*Cooperative Airspace Initiative*); gestionarea crizelor; reforma sectorului de apărare; dezvoltarea logisticii; protecție civilă (exercițiile pentru salvare în caz de dezastru, „Bogorodosk 2002” și „Kaliningrad 2004”); cooperare științifică (pentru combaterea terorismului; prevenirea catastrofelor); protecția mediului înconjurător și este deschisă tuturor domeniilor de interes comun.

Este foarte important de menționat că la 21 aprilie 2005, la Vilnius, Rusia a semnat acordul *Partnership Status of Forces*⁵⁵, care facilitează deplasarea trupelor NATO pe teritoriul Rusiei, și a trupelor ruse pe teritoriile statelor membre NATO, în anumite condiții și pe bază de reciprocitate. Acest moment finalizează, în fapt, o chestiune considerată până atunci problematică pe agenda relațiilor NATO-Rusia.

Relațiile au evoluat către o implicare activă a Rusiei în misiunile Alianței. Spre exemplu, începând cu februarie 2006, la Napoli, pentru prima dată de la semnarea, în octombrie 2001, a acordurilor privind *Operation Active Endeavour*, un grup de experți navali NATO lucrează alături de o echipă de specialiști din cadrul unei grupări de forțe navale din Federația Rusă.

Ucraina

Relațiile dintre NATO și Ucraina au înregistrat o evoluție pozitivă încă din 1991, când Ucraina a devenit membru al Consiliului de Cooperare Nord-Atlantic, iar în 1994 devenind primul stat membru al CIS care a aderat la PfP. În 1997, a fost semnată

Carta NATO-Ucraina pentru un parteneriat distinctiv (*NATO-Ukraine Charter on a Distinctive Partnership*) care a stabilit Comisia NATO-Ucraina ca și cadru instituționalizat de cooperare între cei doi actori.

Toate aceste demersuri au fost consolidate în 2002, la summitul NATO de la Praga, prin adoptarea Planului de Acțiune NATO-Ucraina, și în 2005 când a fost lansat dialogul intensificat cu această țară. Cu aceeași ocazie, NATO și Ucraina au încheiat un document intitulat „Enhancing NATO-Ukraine Cooperation”⁵⁶, care se referă la obiectivele de consolidare a instituțiilor democratice din Ucraina, consolidarea dialogului politic, cooperarea sporită în domeniul reformei sectorului de securitate și de apărare și gestionarea problemelor socioeconomice aferente reformei sectorului de apărare.

Ca și în cazul celorlalte state membre ale CIS, relațiile Ucrainei cu NATO depind și de modul în care vor evolua relațiile acestui stat cu Rusia. Trebuie avut în vedere că infrastructura sa energetică este împărțită cu Rusia, iar 60% din comerțul extern al Ucrainei se face cu Moscova.⁵⁷ Mai mult, apropierea de Rusia, manifestă în politica internă a Ucrainei, rămâne suficient de puternică. Astfel, dacă orientarea prooccidentală a Ucrainei și aspirația de a ajunge membru al NATO erau afirmate ca obiective naționale, după alegerile din 2006 și venirea la putere a Partidului Regiunilor (sprijinit de Rusia), acest discurs a devenit mai moderat.⁵⁸

Mai mult, Rusia are o bază militară închiriată în Crimeea (Sevastopol), iar populația și autoritățile locale de aici se opun aderării Ucrainei de NATO. De altfel, în iunie 2006, în Crimeea au avut loc proteste ale populației locale împotriva NATO, premergătoare începerii exercițiului militar multinațional *Sea Breeze 2006*. Tensiunea este încurajată și de poziția autorităților,

legislatura autonomă locală adoptând o rezoluție care declară Crimeea o zonă în afara controlului NATO (*NATO free-zone*)⁵⁹.

Turcia

Turcia a aderat la NATO în 1952, motivată fiind de încercarea de a găsi o contrapondere la expansiunea comunismului în regiune. Turcia a devenit astfel membru NATO, având cea mai lungă zonă de contact cu Uniunea Sovietică⁶⁰ și al doilea stat din Alianță, după SUA, ca dimensiune a armatei naționale⁶¹. Turcia a participat la toate misiunile desfășurate de NATO în Balcani, la ISAF, în Afganistan, și la *NATO Training Mission* din Irak.

Relațiile Turciei cu NATO vor evolua în funcție de modul în care Turcia va înțelege să-și definească rolul de actor regional major în REMN (Turcia a inițiat o serie de aranjamente de cooperare regională precum *Black Sea Harmony* și sprijină principiul răspunderii actorilor regionali pentru gestionarea problemelor de securitate din REMN); de relațiile sale bilaterale cu Rusia (actualmente cooperare economică și navală strânsă și se întrevide consolidarea relațiilor bilaterale și în domeniul transportului energiei din Marea Caspică); și, nu în ultimul rând, de ritmul negocierilor pentru integrarea Turciei în UE (dacă UE va dezvolta o strategie a regiunii Mării Negre, ca parte a Politicii Externe și de Securitate Comune, PESC, Turcia, odată devenită membru, nu se va putea detașa de orientările majore ale acesteia).

UE, actor regional în REMN

Stadiul actual al implicării UE în REMN

Dezmembrarea URSS a angrenat un vacuum de securitate în REMN, pe care actori internaționali, precum UE, NATO, SUA, au încercat să-l gestioneze. Comunitatea europeană a fost pre-

zentă în regiune încă de la începutul anilor '90, când a fost dezvoltat programul TACIS (*Technical Assistance to the Community of Independent States*).

UE a acționat prin oferirea de sprijin financiar substanțial pentru promovarea stabilității regionale, consolidarea proceselor de democratizare și dezvoltare. Mai precis, sprijinul UE a avut cu precădere în vedere promovarea securității economice și, adiacent, a dialogului politic în cadrul PESC și al primului pilon, și mai puțin prin instrumentele din cadrul PESA (Politica Europeană de Securitate și de Apărare).

Însă noile riscuri și amenințări, având caracter preponderent neconvențional, au motivat UE să colaboreze cu statele din REMN în implementarea unor programe care se referă în principal la securitatea frontierelor și combaterea crimei organizate.

În cadrul PESC și al primului pilon, implicarea instituționalizată a UE în REMN se bazează pe o abordare bilaterală, UE având stabilite relații cu fiecare stat din regiune, și doar limitat pe o abordare regională; referitor la ultimul aspect, UE a inițiat TACIS, TRACECA (*Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia*), INOGATE (*Interstate Oil and Gas Transport to Europe*) și a stabilit relații cu BSEC.

În cadrul PESA, UE a dezvoltat două operații civile: o misiune de asistență la frontiera dintre Republica Moldova și Ucraina și o misiune de poliție în Georgia. Acestea vor fi prezentate pe scurt în ceea ce urmează.

Acțiunea UE în regiunea Mării Negre a fost definită mai ales în cadrul Politicii Europene a Vecinătății (ENP), lansată în 2003-2004, cu scopul de a promova pacea, stabilitatea, prosperitatea economică și democrația în vecinătatea UE. Aceasta, în relațiile stabilite cu fiecare stat participant la ENP, inclusiv cu unele state

din REMN (Armenia, Azerbaidjan, Georgia, Republica Moldova, Ucraina), a dezvoltat o serie de instrumente de cooperare și asistență, precum „strategii comune”, acorduri de parteneriat și cooperare (PCA), planuri de acțiune⁶², programul TACIS și, recent, Instrumentul European de Vecinătate și Parteneriat (*the European Neighborhood and Partnership Instrument*).

Prin programul TACIS, inițiat în 1991, în contextul dezmembrării Uniunii Sovietice, UE oferă asistență financiară și tehnică statelor din fostul spațiu sovietic. Una dintre cele mai importante realizări ale TACIS a fost INOGATE, prin care CIS a fost conectată la Europa în ceea ce privește cooperarea în domeniul energetic. Din 1991 până în prezent, asistența⁶³ UE în cadrul TACIS s-a ridicat la aproape 500 de milioane de euro anual⁶⁴.

TRACECA a fost stabilit în 1993 cu scopul de a gestiona deficiențele sistemului de transporturi și problemele cooperării comerciale din regiune. Totodată, prin TRACECA, UE a acordat statelor participante⁶⁵ asistență politică și economică⁶⁶ prin atragerea de împrumuturi de la instituții financiare internaționale și de la investitori privați, și a promovat integrarea acestor state în rețelele transeuropene de transport (*Trans-European Networks*).

UE a stabilit, de asemenea, relații bilaterale cu BSEC, iar Comisia europeană evaluează posibilitatea de a dobândi statutul de observator în cadrul acestei organizații. Recent, BSEC a demarat o serie de inițiative în domeniul de interes pentru UE, precum facilitarea acordării de vize, crearea unor rețele de transport și comunicații, combaterea crimei organizate.

În cadrul PESA, prima operație derulată de UE în REMN a fost EUJUST Themis (*EU Rule of Law Mission to Georgia*), iulie 2004 - iunie 2005, având drept misiune asistarea autorităților

georgiene în vederea reformării justiției. Cea de a doua operație a UE se referă la asistența acordată la frontiera dintre Republica Moldova și Ucraina (inițiată la 1 decembrie 2005), care are drept scop consolidarea cooperării dintre cele două state în domeniul securității frontierei în sectorul transnistrean.

Pe scurt, se observă, până în acest stadiu al analizei, că angajamentul actual al UE în REMN are în vedere următoarele aspecte: folosirea instrumentelor de securitate economică, precum programele de dezvoltare și asistență; dialogul politic cu fiecare stat din regiune; sprijinirea procesului de democratizare, mai ales prin mijloace economice și acordarea de asistență pentru reforma justiției; asistență acordată autorităților naționale pentru sporirea eficienței în combaterea crimei organizate și consolidarea securității la frontiere. Prin urmare, angajamentul UE are cu precădere în vedere gestionarea problemelor de modernizare, percepute ca amenințări la adresa securității statelor din regiune.

De interes pentru prezentul studiu este îndeobște Politica Europeană a Vecinătății. Vor fi semnalate, în cele ce urmează, ultimele evoluții în cadrul acestei politici în ceea ce privește instrumentele de lucru, asistența financiară și percepția la nivelul UE asupra REMN.

Astfel, statele membre ale UE își propun o abordare inclusivă în cadrul ENP, care să acopere tot spațiul considerat a fi vecinătatea UE. Dialogul cu fiecare stat partener rămâne central, iar planurile de acțiune, ca instrumente principale ale ENP, se bazează pe principiul gestionării în comun (*joint ownership*)⁶⁷ a obiectivelor asumate.

Tendința actuală la nivelul UE este de a construi o „dimensiune tematică” a ENP, la mai multe niveluri de cooperare cu partenerii, în cadru multilateral. Domeniile⁶⁸ de interes ar fi securitatea

energetică, transportul⁶⁹, protecția mediului înconjurător, securitatea frontierelor, cooperarea maritimă⁷⁰ etc.

În acest context, este foarte important de menționat că gradul de disponibilitate a UE în relațiile cu partenerii este ridicat, astfel încât se are în vedere cooptarea acestora în programele și agențiile UE, în funcție de interesul pe care acestea îl prezintă pentru parteneri, precum și în funcție de capacitatea lor financiară și administrativă de implicare.⁷¹ Evaluările UE indică acest fapt ca având efecte pozitive⁷² asupra proceselor de tranziție din statele partenere prin obligația acestora de a adopta anumite strategii în domeniile de cooperare cu UE, prin expunerea și familiarizarea factorilor de decizie naționali cu practicile UE, și chiar prin stabilirea unor noi instituții și îmbunătățirea capacității administrative (în unele cazuri). Mai mult, printr-un astfel de demers, UE dobândește vizibilitate sporită în aceste state.

O altă dimensiune a ENP, așa cum a fost precizată la sfârșitul anului 2006, este centrată asupra consolidării dialogului politic cu statele membre ale ENP, astfel încât pozițiile adoptate de statele membre ale UE în cadrul PESC să se regăsească și în politica externă și de securitate a partenerilor.

Nu în cele din urmă, UE încurajează cooperarea regională între parteneri și participarea UE la aranjamentele de cooperare regională. Conform Comisiei Europene, se impune, în acest context, ca UE să dezvolte o abordare regională în ceea ce privește statele din regiunea Mării Negre, dat fiind faptul că, odată cu integrarea României și Bulgariei în Uniune, această regiune a devenit „una dintre frontierele UE”⁷³. Nu se are în vedere, deocamdată, formularea unei strategii a UE referitoare la acest spațiu, însă a fost adoptată o „sinergie a Mării Negre”⁷⁴ care ține cont de aranjamentele de cooperare existente și în care BSEC poate furniza cadrul potrivit de cooperare⁷⁵. O astfel de

sinergie este inclusivă și se referă la cooperare cu precădere la nivel sectorial, în baza unor chestiuni concrete, cum ar fi cooperare științifică sau protecția mediului înconjurător.⁷⁶ Se are în vedere totuși extinderea cooperării la toate problemele de interes pentru statele ENP.⁷⁷

UE a mărit, totodată, asistența financiară acordată statelor partenere, prevăzând pentru perioada 2007-2013 un buget de 12 miliarde de euro⁷⁸. Se are în vedere crearea a două noi instrumente, și anume un Fond de Investiții pentru Vecinătate (*a Neighbourhood Investment Fund*), pentru finanțarea unor proiecte de infrastructură, și un fond denumit *Governance Facility* care se adresează statelor care au făcut cele mai multe progrese în adoptarea obiectivelor din planul de acțiune. În noiembrie 2006 a fost, de asemenea, creat Instrumentul pentru Stabilitate, cu un buget de 2 miliarde de euro (pentru perioada 2007-2013) cu scopul de a promova, în cadrul acțiunii externe a UE, democrația, drepturile omului și libertățile fundamentale⁷⁹ și care este aplicabil și ENP.

În ceea ce privește relațiile UE cu celelalte state din REMN, acestea pot fi structurate în mai multe categorii: state membre (din ianuarie 2007, România și Bulgaria), state candidate (Turcia, cu care UE a început negocierile pentru integrare în 2006, negocieri estimate neoficial a fi finalizate în 2014) și parteneri strategici, dar care nu participă la ENP (Rusia).

Referitor la acest ultim caz, Rusia și UE au semnat un Acord de Parteneriat și Cooperare (intrat în vigoare în 1997)⁸¹ și au demarat un ambițios proces de cooperare și dialog politic la mai multe niveluri. Ulterior, relațiile Rusia-UE au evoluat către crearea a patru spații comune de cooperare⁸²: spațiul economic comun; spațiul libertate, securitate și justiție⁸³; cooperare în domeniul securității externe; spațiul educație și cercetare⁸⁴. Din

Relațiile UE cu statele partenere din REMN⁸⁰

Stat	Relația cu UE	Armenia	Azerbaidjan	Georgia	Republica Moldova	Ucraina
	Acordul de parteneriat și de cooperare (PCA)	Stat partener. Intrat în vigoare în 1999.	Stat partener. Intrat în vigoare în 1999.	Stat partener. Intrat în vigoare în 1999.	Stat partener. Intrat în vigoare în 1998.	Stat partener. Intrat în vigoare în 1998.
	Planul de acțiune	Adoptat în noiembrie 2006.	Adoptat în noiembrie 2006.	Adoptat în noiembrie 2006.	Adoptat în februarie 2005.	Adoptat în februarie 2005.
	Prioritățile de reformă identificate în planul de acțiune	- consolidarea instituțiilor de stat; - sprijinirea dezvoltării economice și sociale,	- consolidarea instituțiilor de stat; - sprijinirea dezvoltării economice și sociale,	- sprijinirea reformelor; - dezvoltare economică și reducerea nivelului de sărăcie;	- consolidarea instituțiilor de stat; - promovarea reformei economice și îmbunătățirea procesului general	- consolidarea democrației și a economiei de piață; - sprijinirea procesului general

Stat	Armenia	Azerbaidjan	Georgia	Republica Moldova	Ucraina
	inclusiv a societății civile; - cooperare regională și soluționarea pașnică a conflictului din Nagorno-Karabah.	inclusiv a societății civile; - democratizare și stat de drept; - promovarea cooperării regionale în Caucazul de Sud.	- cooperare pentru reforma justiției și în domeniul securității frontierelor; - cooperare regională; - soluționarea pașnică a conflictelor de pe teritoriul Georgiei.	începerea condițiilor de trai; - sprijinirea eforturilor în vederea soluționării conflictului din Transnistria; - reforma justiției; - îmbunătățirea mediului de afaceri; - libertatea mass-mediei; - securitatea frontierelor; - migrație; - combaterea traficului, a crimei organizate, a corupției.	de reformă internă în vederea apropierii Ucrainei de UE.

Stat	Armenia	Azerbaidjan	Georgia	Republica Moldova	Ucraina
Asistența financiară (prevăzută pentru 2007)	21 milioane euro (în creștere față de 2006, cu 4 milioane).	19 milioane euro (în scădere față de 2006, cu 3 milioane).	24 milioane euro (în creștere față de 2006, cu 4 milioane).	40 milioane euro (în scădere față de 2006, cu 2 milioane).	120 milioane euro (în creștere față de 2006, cu 20 de milioane).
Specificații referitoare la cooperarea în domeniul securității energetice	Semnarea unei foi de parcurs pentru cooperare pe termen lung (30 noiembrie 2006, la conferința ministerială din domeniul energiei a „Inițiativei de la Baku”).	Semnarea unei foi de parcurs pentru cooperare pe termen lung (30 noiembrie 2006, la conferința ministerială din domeniul energiei a „Inițiativei de la Baku”).	Semnarea unei foi de parcurs pentru cooperare pe termen lung (30 noiembrie 2006, la conferința ministerială din domeniul energiei a „Inițiativei de la Baku”).	Semnarea unei foi de parcurs pentru cooperare pe termen lung (30 noiembrie 2006, la conferința ministerială din domeniul energiei a „Inițiativei de la Baku”).	Semnarea unei foi de parcurs pentru cooperare pe termen lung (30 noiembrie 2006, la conferința ministerială din domeniul energiei a „Inițiativei de la Baku”).

Stat					
Armenia					DA
Azerbaidjian	<i>Obs.</i> Acest stat este considerat partener strategic pentru UE, ca producător și stat de tranzit pentru resursele de gaz natural și petrol din regiunea Mării Caspice.				NU
Georgia	<i>Obs.</i> Acest stat este considerat a avea o poziție importantă pentru tranzitul resurselor naturale din Marea Caspică.				DA
Republica Moldova					DA
Ucraina	<i>Obs.</i> Ucraina este considerată un partener „cheie” pentru UE deoarece furnizarea de gaz natural și de petrol de către Rusia către UE tranzițiază această țară.				DA
	Obiectiv de aderare la UE				

1991, UE a alocat Rusiei mai mult de 2,6 miliarde de euro prin programul TACIS pentru susținerea tranziției la economia de piață și consolidarea democrației și a statului de drept.

Este important de precizat că Rusia a refuzat să participe la ENP, argumentând că relațiile bilaterale trebuie dezvoltate în cadrul unui parteneriat strategic, iar statul rus trebuie considerat a fi un partener strategic.⁸⁵

Poziția UE față de soluționarea conflictelor înghețate

Una dintre principalele amenințări convenționale la adresa securității în REMN este persistența conflictelor înghețate: Abhazia și Osetia de Sud, Nagorno-Karabakh, Transnistria. Toate sunt motivate etnoteritorial, afectează major relațiile interstatale din regiune și au un impact transfrontalier.

Comisia europeană evaluează implicarea UE în sprijinirea procesului de soluționare a conflictelor înghețate (inclusiv cel din Transnistria) ca fiind minoră și recomandă ca aceasta să devină o prezență activă în mecanismele regionale sau multilaterale de soluționare.⁸⁶ În aceeași logică, un raport al *International Crisis Group*⁸⁷ evaluează contribuția UE la soluționarea crizelor din Caucazul de Sud ca fiind ne semnificativă, dat fiind că nu participă direct la negocieri și că nu este angajată direct în aria de conflict.

Conform raportului citat, în cazul conflictului din Abhazia, proiectele implementate de UE chiar în zona de conflict se referă mai ales la dezvoltarea infrastructurii locale, a agriculturii și serviciilor sociale și, doar într-o măsură mult mai mică, la desfășurarea de misiuni de demobilizare, dezarmare, poliție, promovare a drepturilor omului și la dezvoltarea sectorului mediatic.

În ceea ce privește conflictul din Osetia de Sud, raportul organizației *International Crisis Group* califică angajamentul UE ca

fiind într-o măsură mai mare direct aplicabil zonei de conflict, UE concentrându-se asupra promovării dialogului politic și a reconstrucției infrastructurii.

Textul raportului a fost și mai critic în ceea ce privește implicarea UE în soluționarea conflictului din Nagorno-Karabah, aceasta fiind considerată a fi una declarativă. Totuși, declarațiile⁸⁸ făcute de reprezentantul special al UE pentru Caucaz, indicând inițierea unei posibile misiuni de menținere a păcii în Nagorno-Karabah, sunt promițătoare pentru angajamentul UE în această zonă.

Conflictul transnistrean, față de care UE ar trebui să manifeste un interes sporit dată fiind proximitatea geografică, a jucat un rol secundar pe agenda politică a comunității europene. Angajamentul UE în procesul de soluționare prezintă caracteristicile de mai jos și implică următoarele căi de acțiune: sprijinirea planurilor OSCE de soluționare; stabilirea unei misiuni de asistență la frontiera între Republica Moldova și Ucraina; autorizarea unui reprezentant special⁸⁹ să participe ca observator la negocieri, așa cum a fost prevăzut în *planul Iușcenko*; promovarea tezei conform căreia democratizarea regiunii ar putea constitui o soluție la conflict; percepția procesului de soluționare ca depinzând de toți participanții și de cooperarea strânsă cu Rusia.⁹⁰

Concluzii

Date fiind cele prezentate până acum, în primul rând, trebuie precizat că referirile UE la acest spațiu nu au în vedere conceptul de „REMN”, ci de „regiune a Mării Negre”, BSEC fiind menționată ca un cadru de cooperare, iar statele considerate ca aparținând acestui spațiu sunt în fapt statele membre BSEC. Prin urmare,

aria geografică de cooperare este una mai largă, care depășește statele riverane și cele din Caucazul de Sud. Totodată, este important de precizat, că UE nu vorbește despre formularea unei strategii regionale⁹¹, ci despre sinergie, în sensul consolidării dimensiunii regionale a ENP. Acest demers se dorește a fi unul inclusiv, care să valorifice aranjamentele existente de cooperare regională, fără a aduce în discuție posibilitatea de a crea unele noi.

În ceea ce privește relațiile cu fiecare stat partener din regiune, asistența financiară prevăzută de UE pentru anul 2007 poate constitui un indicativ al priorităților de cooperare al UE, atât în ceea ce privește considerentul geostrategic, cât și domeniile de interacțiune. Astfel, Armenia, Georgia și Ucraina urmează să primească asistență financiară sporită comparativ cu anul 2006, dintre statele menționate Ucraina detașându-se semnificativ în această privință.

Mai mult, prin crearea celor două noi fonduri, statele care sunt evaluate că ar fi făcut progrese în ceea ce privește aplicarea prevederilor din planurile de acțiune specifice primesc fonduri suplimentare, tocmai pentru a le oferi un stimulent. În ultimele rapoarte ale Comisiei privind progresele înregistrate de toate statele participante la ENP în cursul anului 2006, din REMN Ucraina este cea care a reușit să răspundă cel mai bine cerințelor UE. Totodată, interesul UE față de relația cu Ucraina este explicit semnificativ, având în vedere că Ucraina este numită partener-cheie.

Obiectivele vizate de UE prin ENP sunt oarecum asemănătoare cu cele avute în vedere în cazul fostelor state candidate la UE (deși ENP nu oferă perspectiva integrării în UE), și anume alinierea la normele UE, dialog politic, consolidarea capacității administrative, consolidarea practicilor democratice, reforma de

ansamblu a instituțiilor statului, centrarea asupra libertății de expresie și a libertății mass-mediei, securitatea frontierelor.

Ultimele evoluții la nivelul ENP evidențiază tendința de a dezvolta dialogul politic cu aceste state, precum și aprofundarea relațiilor, prin cooptarea lor la anumite programe și agenții ale Comunității Europene și ale UE. Mai mult, relațiile de cooperare au depășit cadrul primului și celui de-al treilea pilon, UE încurajând participarea partenerilor la PESC, mai precis în ceea ce privește dialogul cu aceștia pentru identificarea unor poziții armonizate, la acest nivel, cu cele ale membrilor UE. Totuși reforma sectorului de securitate nu reprezintă o prioritate în cadrul ENP, deși e menționată în Strategia de Securitate a UE.

Nu în ultimul rând, prin ENP se încurajează cooperarea între statele din regiune, atât în cadru multilateral, cât și la nivelul întregii regiuni. În același context, relațiile cu statele din REMN, pe ale căror teritorii persistă conflicte motivate etnoseparatist, au în vedere inclusiv soluționarea („pe cale pașnică”) a acestora, fără ca UE să detalieze însă această poziție. Totuși faptul că UE este prezentă ca actor internațional, la mai multe niveluri de implicare, în zona de conflict, precum și faptul că se admite că acestea reprezintă o problemă de securitate care afectează întreaga Europă⁹² reprezintă un indicativ pentru conturarea, în perspectivă, a unei poziții la nivelul UE, în ceea ce privește soluționarea lor.

Referitor la securitatea energetică, prin „inițiativa de la Baku” și reuniunile care au urmat se încurajează integrarea piețelor energetice ale statelor semnatare în cea a UE. Mai mult, unele state din REMN sunt denumite de UE „parteneri strategici” (cum ar fi Azerbaidjan, Rusia), calificativ motivat îndeobște de cooperarea la acest nivel. UE are în vedere construirea de rute alternative, Rusia rămânând un partener important.

Către o sinergie a acțiunii NATO și UE în REMN

Trebuie precizat încă de la început că această analiză se va centra asupra conceptului de sinergie între cei doi actori și nu va aduce în discuție posibilitatea unei strategii euroatlantice, din mai multe motive. În primul rând, definiția unei astfel de strategii este una problematică în acest caz, deoarece ar trebui delimitate responsabilitățile între actorii implicați privind securitatea. Astfel, ar trebui precizată oportunitatea unor scenarii, precum definirea unei strategii a NATO, care să coopteze UE ca partener și invers, a unei strategii a UE, care să coopteze NATO ca partener, precum și a unei strategii comune a NATO și UE. Nu în cele din urmă, ar trebui evidențiat rolul SUA în acest context.

Or, pe termen scurt și mediu, primul scenariu nu este unul realist, dat fiind faptul că, după cum s-a observat, nu există nici un argument public care să sprijine o astfel de direcție de politică în cadrul NATO. În ceea ce privește al treilea scenariu, dincolo de argumentul mai înainte invocat, trebuie avute în vedere și dificultățile de cooperare dintre NATO și UE, care rămân de actualitate: „But when one looks at how diverse and complex the challenges to our security have become today, it is astounding how narrow the bandwidth of cooperation between NATO and the Union has remained. Despite many attempts to bring the two institutions closer together, there is still a remarkable distance between them...NATO-EU relations have not really arrived in the 21st century yet. They are still stuck in the ‘90s.”⁹³ Modelul furnizat de „Strategia comună pentru zona Balcanilor de Vest” (2003) nu este unul aplicabil REMN, deoarece aceste organizații nu au clarificat care sunt statele care aparțin acestui spațiu geografic și, mai mult, nu se poate vorbi despre o coeziune a acestuia în aceiași termeni ca în cazul Balcanilor de Vest.

De asemenea, orice abordare strategică din partea NATO trebuie să ia în calcul și rolul SUA, ceea ce, în actualul context al structurii de putere din regiune, ar fi problematic (pentru unele state din regiune), având în vedere și faptul că este vorba de un stat și nu de o organizație.

Cel mai probabil scenariu ar fi cel al formulării de către UE a unei strategii pentru REMN. Ultimele evoluții la nivelul ENP, prezentate anterior, par să indice fezabilitatea unui astfel de demers, care s-ar putea concretiza pe termen mediu. În acest caz, angajarea NATO este necesară și cooperarea dintre cele două organizații posibilă.

Faptul că cele două organizații nu au definite strategii pentru REMN poate reprezenta un avantaj pentru o abordare regională comună.⁹⁴ În acest caz, de interes pentru prezentul studiu sunt domeniile în care cooperarea dintre cei doi actori este posibilă. Interesul comun al NATO și UE este promovarea stabilității în regiune și apropierea acestor state de Occident (înțeles fie ca și comunitate euroatlantică, fie comunitate europeană). Ambele organizații subliniază în documentele oficiale (spre exemplu, NATO în declarațiile finale ale summiturilor, iar UE în concluziile președinției) importanța de a coopera una cu cealaltă, fără a preciza însă situațional și în funcție de ariile geografice de importanță domeniile de cooperare și modul în care aceasta se poate realiza.

Analiza comparativă a principalelor documente din cadrul ENP și ale principalelor instrumente de parteneriat ale NATO oferă o perspectivă clară asupra posibilităților de cooperare în REMN. Acestea rămân totuși limitate, din mai multe motive: natura diferită a celor două organizații (organizație de cooperare politico-militară versus organizație supranațională) cu impact asupra

deciziilor adoptate; poziție slab conturată față de REMN, în sensul că nu există încă o abordare regională de ansamblu din partea celor doi actori; priorități distincte în relațiile de parteneriat cu statele din zonă: NATO se concentrează asupra reformei sectorului de securitate și de apărare, în timp ce UE asupra dezvoltării economice; dificultatea de a defini regiunea ca o construcție coezivă (de regulă, este definită pornind de la necesitatea de a combate riscurile cu impact transfrontalier și de la importanța resurselor energetice și a rutelor de transport al acestora); *statuquo-ul* regional; diferendele majore dintre statele din regiune.

Există oportunități de cooperare în ceea ce privește dialogul politic cu statele din regiune, în domeniul securității frontierelor, schimbului de informații, dar condiționate de factorii mai sus-numiți.

După cum a fost prezentat mai sus, dialogul politic (inclusiv relațiile de bună vecinătate) a devenit o componentă semnificativă în relațiile celor două organizații cu partenerii. Mai mult, alături de acest aspect, condiționalitatea politică se aplică la toate nivelurile de parteneriat. Modul în care NATO și UE pot coopera în această direcție depinde de evoluția relațiilor între aliați și de poziționările aliaților europeni față de SUA.

În ceea ce privește securitatea frontierelor, acest aspect este prevăzut în planurile de acțiune ale ENP și UE a realizat deja o misiune la frontiera între Republica Moldova și Ucraina, dispune de o structură instituțională la care pot participa și partenerii (FRONTEX), iar NATO poate aplica același model ca și în cazul Balcanilor, și anume misiuni de consiliere derulate în cadrul PFP. De altfel, una dintre prioritățile stabilite la summitul de la Istanbul este tocmai securitatea frontierelor.

Referitor la schimbul de informații, cooperarea între NATO și UE are deja tradiție, în contextul intrării în vigoare a unui

acord de securitate a informațiilor între cele două organizații la data de 14 martie 2003. Aceasta poate fi continuată și la nivelul relațiilor celor două organizații cu statele din regiune.

NOTE

¹ Conceptul REMN a fost lansat într-un studiu scris de cercetătorii americani Ronald D. Asmus și Bruce P. Jackson, *The Black Sea and the Frontiers of Freedom*, în „Policy Review”, iunie 2004.

² Sprijinirea de către NATO a eforturilor de cooperare regională (*n.a.*).

³ PFP este deschis tuturor statelor membre OSCE. <http://www.nato.int/issues/pfp/index.html>.

⁴ <http://www.nato.int/issues/ipap/index.html>.

⁵ <http://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-en-2006.pdf>. Toate statele din regiune participă la PARP.

⁶ <http://www.nato.int/pfp/docu/d990615e.htm>.

⁷ <http://www.nato.int/docu/handbook/2006/hb-en-2006.pdf>.

⁸ <http://www.nato.int/pfp/trust-fund.htm>. Numai prin acest instrument au fost alocate 4,2 milioane de dolari pentru distrugerea minelor antipersonal din Albania, Ucraina și Republica Moldova.

⁹ <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb030208.htm>.

¹⁰ Imediat după lansarea PFP, SUA au lansat fondul *Warsaw Initiative* cu un buget anual de circa 100 de milioane de dolari.

¹¹ <http://www.nato.int/docu/pr/1999/p99-066e.htm>.

¹² <http://www.nato.int/issues/ipap/index.html>.

¹³ Aceasta nu înseamnă că IPAP pregătește un stat participant pentru aderarea la NATO.

¹⁴ „Security through Partnership”, NATO Public Diplomacy Division, 2005.

¹⁵ <http://www.nato.int/docu/basicxt/b040623be.htm>.

¹⁶ <http://www.nato.int/docu/basicxt/b040607e.htm>.

¹⁷ Statele care nu participă la PARP sau IPAP pot folosi cadrul de cooperare al IPP.

¹⁸ Deși NATO nu se referă în documentele oficiale la REMN, ci la regiunea Mării Negre, date fiind parteneriatele dezvoltate cu statele din regiune și faptul că nu au fost menționate statele pe care NATO le consideră ca aparținând regiunii Mării Negre, din punctul de vedere al analizei academice se va prefera folosirea conceptului de REMN.

¹⁹ Prioritatea acordată prevederilor din Tratatul de la Washington (*n.a.*).

²⁰ A se vedea capitolul 1 din IPAP cu Republica Moldova, Armenia, subcapitolul 1.3 „Democratic reforms, rule of law, and fight against corruption”, capitolul 1 din IPAP cu Georgia, subcapitolul 1.4, și angajamentul acestor state de a construi instituții democratice. A se vedea prevederile din MAP referitoare la cerințele politice ale NATO („...demonstrating a commitment to the rule of law and human rights”). <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb030103.htm>.

²¹ Kopstein Jeffrey, *The Transatlantic Divide over Democracy Promotion*, în „The Washington Quarterly”, primăvara 2006.

²² Aceeași idee a fost exprimată și de Tornike Sharashenidze, directorul Centrului de Informare NATO din cadrul MAE al Georgiei, referitor la dialogul intensificat, „It will give a huge boost to Georgia for building its democratic institutions”, citat în „Georgia’s NATO progress irreversible” (cooperarea cu NATO stimulează democratizarea Georgiei, *n.a.*), ISN, 28 septembrie 2006, <http://www.isn.ethz.ch/news/sw/details.cfm?ID=16725>.

²³ De altfel, rolul societății civile se dorește a fi semnificativ în cadrul acțiunilor desfășurate de NATO: „To that end, while recognising that NATO has no requirement to develop capabilities strictly for civilian purposes, we have tasked today the Council in Permanent Session to develop pragmatic proposals in time for the meeting of Foreign Ministers in April 2007 and Defence Ministers in June 2007 to improve coherent application of NATO’s own crisis management instruments as well as practical cooperation at all levels with partners, the UN and other relevant international organisations, Non-Governmental Organisations and local actors in the planning and conduct of ongoing and future operations wherever appropriate.” Riga

summit final declaration, 29 noiembrie 2006, <http://www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150e.htm>.

²⁴ Prevederile din MAP referitoare la cerințele politice ale NATO – „These include settling any international, ethnic or external territorial disputes by peaceful means”, <http://www.nato.int/docu/handbook/2001/hb030103.htm>.

²⁵ A se vedea IPAP cu Republica Moldova, Armenia, Georgia, capitolul 1 „Political and security related issues”, subcapitolul 1.2 „Relations with neighbours”.

²⁶ Spre exemplu, în IPAP-ul încheiat cu Moldova, capitolul 1 „Political and security related issues”, subcapitolul 1.7 „Cooperation with other international organizations”.

²⁷ Convorbire telefonică între Jaap De Hoop Scheffer și Mircea Geoană, 27 septembrie 2004, <http://www.mae.ro/index.php?unde=doc&id=24196>.

²⁸ <http://www.nato.int/docu/pr/2006/p06-150e.htm>. La Riga, s-a luat în considerare definirea unui rol pentru NATO în domeniul securității energetice (*n.a.*).

²⁹ Andrew Monaghan, *Energy Security – What Role for NATO?*, în „Research Paper”, no. 29, octombrie 2006, NATO Defence College.

³⁰ IPAP cu Armenia, capitolul 1 „Political and security related issues”, subcapitolul 1.2 „Relations with neighbours”.

³¹ În consecință, exercițiul a fost anulat de NATO.

³² IPAP cu Armenia, capitolul 1 „Political and security related issues”, subcapitolul 1.2 „Relations with neighbours”, unde Armenia se angajează să depună eforturi pentru normalizarea relațiilor cu Turcia.

³³ Program care se adresează statelor din fostul bloc sovietic care doresc relații apropiate cu NATO.

³⁴ Charles Blandy, *NATO promoting stability and security in the South Caucasus*, în „The South Caucasus: promoting values through cooperation”, „Seminar Report Series” nr. 20, iulie 2004, NATO Defence College, http://www.ndc.nato.int/download/publications/seminar_20.pdf.

³⁵ Ministrul armean al apărării Serge Sarkisian, „The guarantees of ensuring Armenias security are the Russian-Armenian military alliance...and the development of cooperation with NATO structures and the United States” (în politica de securitate a Armeniei se iau în considerare

atât relațiile de cooperare cu Rusia, cât și cele cu NATO și SUA, *n.a.*), citat în *Armenia signals further drift to West*, de Emil Danielyan, „Eurasia Insight”, 18 octombrie 2005.

³⁶ IPAP cu Armenia, capitolul 2 „Defense and security reform”.

³⁷ <http://www.nato.int/issues/afghanistan/index.html>.

³⁸ Charles Blandy, *NATO promoting stability and security in the South Caucasus*, în „The South Caucasus: promoting values through cooperation”, „Seminar Report Series” nr. 20, iulie 2004, NATO Defence College, http://www.ndc.nato.int/download/publications/seminar_20.pdf.

³⁹ Pentru o cronologie a relațiilor NATO-Bulgaria, a se vedea http://www.mfa.government.bg/index.php?tid=15&item_id=10177.

⁴⁰ Pentru o cronologie a relațiilor NATO-Georgia, a se vedea http://www.mfa.gov.ge/index.php?sec_id=89&lang_id=ENG.

⁴¹ <http://www.nato.int/docu/pr/2006/p06-105e.htm>.

⁴² IPAP rămâne totuși principalul program de reformă a sectorului de apărare din Georgia, acest stat continuând a fi evaluat în baza lui.

⁴³ National Security Concept of Georgia, <http://www.mod.gov.ge/?l=E&m=3&sm=1>.

⁴⁴ National Military Strategy of Georgia, <http://www.mod.gov.ge/?l=E&m=3&sm=6>.

⁴⁵ Fizeșan Stelian, *Georgia în spațiul fost sovietic. O retrospectivă a anului 2005*, în „Monitor Strategic”, nr. 1-2, 2006, ISPAIM.

⁴⁶ National Security Concept of Georgia, „The Concept underlines the aspiration of the people of Georgia to achieve full-fledged integration into the North Atlantic Treaty Organization (NATO) and the European Union (EU), and to contribute to the security of the Black Sea region as a constituent part of the Euro-Atlantic security system.” <http://www.mod.gov.ge/?l=E&m=3&sm=1>.

⁴⁷ În textul IPAP-ului cu Georgia se precizează că acest conflict împiedică dezvoltarea stabilă a țării și reprezintă o amenințare la securitatea internă și internațională, capitolul 1 „Political and security related issues”, subcapitolul 1.7 „Internal conflicts”.

⁴⁸ Ministrul rus al apărării, Ivanov, într-o declarație din 22 septembrie 2006, „We are actively developing two alpine brigades with the latest

equipment. Both brigades will be stationed right by the border with Georgia” (declarația evidențiază inițiativele militare ale Rusiei la granița cu Georgia, *n.a.*), citat în „Georgia’s NATO progress irreversible”, *ISN*, 28 septembrie 2006, <http://www.isn.ethz.ch/news/sw/details.cfm?ID=16725>.

⁴⁹ IPAP cu Georgia, capitolul 1 „Political and security related issues”, subcapitolul 1.2. „Relations with neighbours”.

⁵⁰ http://www.mfa.md/img/docs/ipap_ro.pdf.

⁵¹ *Idem*, capitolul 1 „Political and security related issues”, subcapitolul 1.2 „Territorial integrity and relations with neighbours”.

⁵² Raportul de activitate a MAP pentru anul 2005 indică România ca ocupând locul 7 între statele participante la lupta împotriva terorismului internațional, http://www.mapn.ro/legislatie/rapotr_2005.pdf.

⁵³ <http://www.nato.int/docu/basicxt/fndact-a.htm>.

⁵⁴ <http://www.nato.int/docu/basicxt/b020528e.htm>.

⁵⁵ <http://www.nato.int/docu/basicxt/b510619a.htm>.

⁵⁶ <http://www.nato.int/docu/pr/2005/p050421e.htm>.

⁵⁷ A se vedea Graeme P. Herd și Fotios Moustakis, *Black Sea Geopolitics: a Litmus Test for the European Security Order?*, „Mediterranean Politics”, vol. 5, No. 3, 2000.

⁵⁸ *Ukraine Prime Minister visits NATO*, septembrie 2006, <http://www.nato.int/docu/update/2006/09-september/e0914b.htm>.

⁵⁹ A se vedea *Newsletter* luna iunie, www.sabsa.ro.

⁶⁰ Practic o treime din frontiera maritimă a Alianței, <http://www.mfa.gov.tr/MFA/ForeignPolicy/InternationalOrganisations/NATO/>.

⁶¹ www.nato.int/docu/pr/2003/p03-146e.htm.

⁶² Planurile de acțiune reprezintă instrumentul cel mai important al ENP. Domeniile de cooperare stabilite în acest cadru se referă cu precădere la obiectivele de dezvoltare economică, comerț, piață internă și reforme legislative, spațiul „justiția, libertatea și securitatea”, integrarea în rețelele de infrastructură, protecția mediului, politică socială. Ele diferă în funcție de necesitățile fiecărui stat.

⁶³ Cu toate acestea, programul a fost criticat de oficiali europeni care au arătat modul ineficient de implementare. Spre exemplu, aceștia au demonstrat că în Rusia, din 29 de proiecte finanțate prin TACIS, doar 9 și-au atins obiectivele asumate. A se vedea Anthony Browne, *Gone East: how 7*

billion Euros EU cash melted away with the Cold War, în „The Times”, 21 aprilie 2006.

⁶⁴ Prin TACIS au fost alocate 7 miliarde de euro până în prezent.

⁶⁵ Statele membre sunt Turcia, Republica Moldova, Uzbekistan, Azerbaidjan, Ucraina, Armenia, Bulgaria, Georgia, Kazakhstan, Kirghizstan, Tadjikitan, Turkmenistan.

⁶⁶ Au fost finanțate 39 de proiecte de asistență tehnică și 14 proiecte de investiții pentru reabilitarea infrastructurii.

⁶⁷ *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on Strengthening the European Neighbourhood Policy*, capitolul 2 „Strengths and weaknesses”, COM(2006)726 final, 4 decembrie 2006.

⁶⁸ *Idem*, subcapitolul 3.4 „Building a thematic dimension to the ENP”.

⁶⁹ Spre exemplu, în mai 2006, UE și miniștrii transporturilor din Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei, România, Serbia și Muntenegru (în acel moment) și misiunea ONU în Kosovo, precum și din Islanda și Norvegia au semnat la Salzburg un acord pentru instituirea unui spațiu aerian european comun, care va duce la crearea unei piețe unice a aviației. A se vedea http://france.ihs.com/news/eu-fr-aviation-market.htm?wbc_purpose=basic.

⁷⁰ Pentru mai multe detalii, a se vedea http://ec.europa.eu/maritimeaffairs/index_en.html. Deocamdată, UE nu are în vedere extinderea PESA în Marea Neagră, deși urmărește dezvoltarea dimensiunii maritime a acestei politici (*Presidency Report on ESDP*, decembrie 2006).

⁷¹ *Communication from the Commission to the Council and to the European Parliament on the general approach to enable ENP partner countries to participate in Community agencies and Community programmes*, COM(2006)724 final, 4 decembrie 2006. Există în acest moment 30 de structuri și agenții ale UE și Comunității Europene, cele mai multe funcționând în cadrul primului pilon, trei în cadrul celui de-al doilea și alte trei în cadrul celui de-al treilea. Sunt menționate următoarele posibilități de cooperare: programul-cadru pentru competitivitate și inovație; programul *Intelligent-Energy Europe*; *ICT Policy Support*; *MEDIA 2007*; Marco Polo (transport); SESAR (componenta tehnologică a *Single*

European Sky); programul pentru sănătate publică; protecția consumatorului; Customs 2013 și Fiscalis 2013, Pericles (referitor la euro), IADBC (*e-government services*).

⁷² *Idem*, „Rationale”.

⁷³ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on Strengthening the European Neighbourhood Policy, subcapitolul 3.6 „Enhancing regional cooperation”.

⁷⁴ *Idem*, „a Black Sea synergy”.

⁷⁵ „We don't have to reinvent the wheel. We should consider holding back to meetings with the existing organisation Black Sea Economic Cooperation Organisation to promote ministerial level dialogue between ministers of the EU and Eastern ENP countries on political issues, and the whole range of political concerns.” (Este recomandabil ca UE să valorifice inițiativele de cooperare existente – *n.a.*), Benita Ferrero-Waldner, conferință de presă „Strengthening the European Neighbourhood Policy-Speaking Points”, 4 decembrie 2006.

⁷⁶ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on strengthening the European Neighbourhood Policy, subcapitolul 3.6 „Enhancing regional cooperation”.

⁷⁷ Benita Ferrero-Waldner, conferință de presă „Strengthening the European Neighbourhood Policy-Speaking Points”, 4 decembrie 2006.

⁷⁸ Cu 30% mai mult față de bugetul anterior.

⁷⁹ Council of the European Union, C/06/306, 14882/06 (Presse 306), 7 noiembrie 2006.

⁸⁰ A se vedea The European Neighbourhood Policy, „Fiches on Partners”, și Commission Staff Working Document, SEC(2006) 1504/2, 4 decembrie 2006 accompanying the: Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on Strengthening the European Neighbourhood Policy.

⁸¹ UE are din 1999 și o strategie comună asupra Rusiei (*EU Common Strategy on Russia*).

⁸² Decizie adoptată la summitul Rusia-UE de la Sankt Petersburg, mai 2003.

⁸³ Este important de precizat că cea mai numeroasă minoritate etnică din Europa este cea rusă (6 milioane de persoane).

⁸⁴ Acest parteneriat trebuia reînnoit în ianuarie 2006, dar Polonia și Lituania s-au opus, cerând Rusiei să ratifice Carta Europeană a Energiei.

⁸⁵ Sergei Lavrov, ministrul rus de externe, chiar a sugerat în 2005 că este necesar să se stabilească un Consiliu UE-Rusia, după modelul Consiliului NATO-Rusia.

⁸⁶ Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on Strengthening the European Neighbourhood Policy, capitolul 2 „Strengths and weaknesses”, citat „The ENP has achieved little in supporting the resolution of frozen or open conflicts...”.

⁸⁷ *Conflict Resolution in the South Caucasus: The EU's Role*, „Europe Report” no. 173, 20 martie 2006, http://www.crisisgroup.org/library/documents/europe/caucasus/173_conflict_resolution_south_caucasus.pdf.

⁸⁸ A se vedea Thomas de Waal, *EU could assume Caucasus peacekeeping role*, în „ISN Security Watch”, 31 mai 2006, <http://www.res.ethz.ch/news/sw/details.cfm?ID=16046&nav1=1&nav2=2&nav3=2>.

⁸⁹ Numit în 2005.

⁹⁰ Așa cum a fost declarat în mod explicit de către Javier Solana, la conferința de la Vilnius din mai 2006, în discursul „The role of the EU in promoting and consolidating democracy in Europe's East”, <http://www.vilniusconference2006.lt/sen/lib.download/11>.

⁹¹ Se are în vedere adoptarea unui document în aprilie-mai 2007, a se vedea *EU's new Black Sea policy faces Russian misgivings*, de Andrew Rettman, în „EUobserver”, 16 februarie 2007.

⁹² Communication from the Commission to the Council and the European Parliament on Strengthening the European Neighbourhood Policy, subcapitolul 3.5 „Strengthening political cooperation”, citat „Such conflicts can threaten the Union's own security, whether through the risk of escalation or of an exodus of refugees, or by interrupting energy supplies or cutting trade and transport links, or through the spread of terrorism and organized crime including trafficking in human beings, drugs and arms”. (Conflictele regionale reprezintă o amenințare la adresa securității UE – *n.a.*)

⁹³ Jaap de Hoop Scheffer, discurs „NATO and the EU: Time for a New Charter”, Berlin, 29 ianuarie 2007. (Relațiile NATO-UE nu au evoluat semnificativ, comparativ cu anii '90 – *n.a.*)

⁹⁴ A se vedea Sebastian Huluban, „Îmbunătățirea sinergiei dintre NATO și UE în dimensiunea apărării și securității”, lucrare prezentată la seminarul internațional „Participarea armatei României la apărarea colectivă sub conducerea NATO și la PESA”, Centrul de Studii Strategice de Apărare și de Securitate, UNAp, București, 25 mai 2006.

PRIVIRE DE ANSAMBLU ASUPRA REGIUNII EXTINSE A MĂRII NEGRE. EVOLUȚII POLITICE ȘI INSTITUȚIONALE

Alexandru Voicu

La șaisprezece ani de la destrămarea Uniunii Sovietice, periferia sud-vestică a fostului imperiu sovietic – reprezentată, în linii mari, de Regiunea Extinsă a Mării Negre – rămâne un spațiu divizat și eterogen. Aflată la răspântia spațiilor de securitate european, eurasiatic și oriental, Regiunea Extinsă a Mării Negre continuă să fie un areal insuficient explorat din punctul de vedere al problematicilor de securitate, un fel de „gaură neagră” a continentului european. În spatele acestei „ceți” se ascunde o regiune complexă, marcată de interese divergente și de numeroase fracturi interne.

Actualele clivaje au adânci rădăcini istorice, Marea Neagră reprezentând atât un spațiu disputat în timpul rivalităților imperiale ruso-otomane, cât și – ulterior – o frontieră a Războiului Rece. Așa cum observa Ognyan Minchev, spațiul din jurul Mării Negre „nu a reprezentat o regiune unitară – nici în termeni culturali, nici în termeni economici, comerciali și politici. Cele două subregiuni majore de-a lungul coastei Mării Negre – Balcanii și Caucazul – împărtășesc agende similare de dezvoltare de-a lungul istoriei, dar întotdeauna au fost realități paralele, cu foarte puține sau chiar fără precedente de interdependență sau influență

reciprocă”¹. Transformările ultimilor șaisprezece ani (aparitia unor noi state, expansiunea NATO și a UE către est) creează premisele unei identități regionale, dar acest fenomen este, în cel mai bun caz, în stadiu incipient.

Pentru o mai bună înțelegere a regiunii, este necesară identificarea clivajelor și a dinamicii relațiilor dintre actorii regionali. În primul rând, există doi jucători majori și foști rivali: Rusia și Turcia. Chiar dacă Turcia este membră NATO de mult timp, politica sa regională este neafiliată. În al doilea rând, avem mai mulți jucători minori, toți din fostul bloc sovietic. Aceștia pot fi împărțiți în două subcategorii: statele ex-sovietice (Republica Moldova, Ucraina, Georgia, Armenia și Azerbaidjan) și fostele state din blocul comunist (Bulgaria și România). În ceea ce privește jucătorii minori, există o serie de interese comune, dintre care cel mai important ar fi dorința de a adera (sau de a coopera) la instituțiile de securitate și de dezvoltare ale Occidentului, mai precis la NATO și UE. Dar, chiar și din acest punct de vedere, există un decalaj între statele din regiune, ținând cont că două dintre ele, Bulgaria și România, au obținut deja acest statut. În același timp, există și o serie de tensiuni și conflicte în și între statele din regiune, în special din sudul Caucazului (tensiunile dintre Armenia și Azerbaidjan, dintre Turcia și Armenia, conflictele înghețate din Republica Moldova, Georgia, Azerbaidjan). Toate aceste linii de demarcație de ordin politic ascund, de multe ori, uriașe diferențe economice, în condițiile în care produsul intern brut pe cap de locuitor variază între 2 899 de dolari, în cazul Republicii Moldova, și 12 797 de dolari, în cazul Rusiei. Astfel de discrepanțe nu pot decât să reprezinte un factor suplimentar de instabilitate.

Atenția de care se bucură regiunea Mării Negre în ultimii ani survine pe fondul evoluțiilor politice și instituționale din Occident

(lărgirea NATO și a UE către Est și războiul împotriva terorismului declanșat de Statele Unite după 2001) și al revirimentului ambițiilor rusești în regiune. În prezent, regiunea Mării Negre nu mai reprezintă doar periferia fostului imperiu sovietic, ci și periferia Occidentului. Mai mult, aceasta a rămas singura zonă de pe continentul european cu un climat de securitate precar. Era previzibil deci să se bucure de un interes crescând. În același timp, acest interes nu se traduce în mod automat printr-o regăsire între prioritățile Europei sau ale Statelor Unite. Așa cum observau Ronald D. Asmus și Bruce P. Jackson, „nici Statele Unite, nici puterile europene majore nu au făcut din această regiune o prioritate și nici nu au identificat obiective strategice în această regiune. În absența unei argumentări convingătoare pe înțelesul elitelor și publicului larg de pe ambele maluri ale Atlanticului, șansele de schimbare sunt mici”².

Deși regiunea Mării Negre nu s-a regăsit printre prioritățile Occidentului, prezența acestuia a început să se facă simțită în ultimii ani, chiar dacă inegal și, deocamdată, lipsită de coerență. Uniunea Europeană și-a dezvoltat propriile instrumente în cadrul Politicii Europene de Vecinătate (ENP), prin semnarea așa-numitelor acorduri de parteneriat și cooperare (*Partnership and Cooperation Agreements* – PCA) cu Republica Moldova și Ucraina, apoi cu Armenia, Azerbaidjan și Georgia. Deși importante, aceste acorduri au vizat probleme punctuale și specifice fiecărei țări în parte, ignorând imaginea de ansamblu. În mod similar, NATO a angajat țările din regiune prin Parteneriatul pentru Pace, apoi, după summitul NATO de la Praga din 2002, prin așa-numitele Planuri Individuale de Acțiune pentru Parteneriat (*Individual Partnership Action Plans* – IPAP). În Regiunea Extinsă a Mării Negre astfel de Planuri Individuale de Acțiune au fost introduse în Georgia, Armenia, Azerbaidjan și

Republica Moldova, iar în Ucraina a fost implementat Parteneriatul privind construirea instituțiilor de apărare (*Partnership Action Plan on Defence Institution Building – PAP-DIB*), iar, în 2006, alături de Georgia, așa-numitul Dialog Intensificat³ (*Intensified Dialogue*).

Rusia și Turcia

Deși au în spate secole de rivalitate, cele două superputeri de la Marea Neagră, Rusia și Turcia, împărtășesc în prezent o agendă în mare parte comună în ceea ce privește regiunea Mării Negre, pe fondul unor interese care se suprapun sau se completează reciproc. Turcia, singura țară din regiune care nu a trecut prin transformări politice majore în ultimele decenii, a urmărit constant să-și păstreze întâietatea la Marea Neagră, garantată prin Convenția de la Montreux⁴. Semnată în 1936 și încă în vigoare, Convenția limitează prezența militară a țărilor nonriverane în Marea Neagră prin punctul doi al articolului 18, care stipulează că „navele de război ale puterilor nonriverane nu vor rămâne în Marea Neagră pentru mai mult de douăzeci și una de zile, indiferent de scopul prezenței lor”.

În timp ce Turcia încearcă să argumenteze actualitatea Convenției de la Montreux printr-o prismă atlanticistă, văzând în avantajele oferite de aceasta un fel de recunoaștere a statutului ei de important membru al NATO, Rusia vede în Convenție – pe fondul unei distanțări tot mai mari față de Occident⁵ – un obstacol în calea expansiunii NATO și a influenței Statelor Unite în condițiile unui mediu nefavorabil intereselor rusești în regiune. Cu alte cuvinte, Rusia și Turcia urmăresc menținerea *statu-quoului*, dar din rațiuni diferite. Această relație este una de conivență, care vizează scopuri imediate, Rusia folosindu-se de

interesul Turciei în menținerea Convenției de la Montreux ca un scut împotriva internaționalizării Mării Negre cu „costuri” minime.

Dar interesele Rusiei nu se opresc aici. Coridoarele de transport al energiei au un rol important în efortul Rusiei de a menține *statu-quo-ul*, mai ales în condițiile în care țările din Caucaz – în special Azerbaidjanul – și din Asia Centrală – Kazahstan și Uzbekistan – pot reprezenta adevărați competitori pe piața internațională a petrolului și gazului natural. După ultimele estimări, Kazahstanul și Uzbekistanul dețin împreună 2,2% din rezervele totale de gaz natural la nivel mondial⁶; Kazahstanul ocupă locul 17 la nivel mondial din punctul de vedere al rezervelor de petrol⁷. În condițiile unei Europe tot mai dependente de resursele energetice ale Rusiei, regiunea Mării Negre ar putea deveni, astfel, o zonă de tranzit de importanță strategică între țările din Asia Centrală și principalii consumatori din Europa.

Turcia, pe de altă parte, s-a folosit de influența sa din Marea Neagră pentru a-și promova interesele economice și politice. Deși inițial a sprijinit lărgirea NATO, Turcia s-a simțit ulterior amenințată de creșterea influenței în regiune a unor actori externi zonei (mai precis Statele Unite) care, până nu demult, nu jucau un rol important. Turcia s-a opus extinderii Operațiunii Active Endeavour din Marea Mediterană în Marea Neagră⁸, motivând că o eventuală prezență NATO în Marea Neagră ar leza Rusia. În consecință, Ankara a ales calea cooperării regionale pentru a contracara astfel de influențe, încercând să se impună ca o interfață între puterile occidentale (mai ales Statele Unite) și regiunea Mării Negre. Prin cooptarea Rusiei în inițiativele de cooperare regională (cum ar fi *Black Sea Economic Cooperation – BSEC*) și ținerea la distanță a actorilor externi (menținerea Statelor Unite pe post de observator), Turcia a reușit să-și consolideze acest statut.

Statele ex-sovietice (Republica Moldova, Ucraina, Georgia, Armenia și Azerbaidjan)

Apărute după disoluția Uniunii Sovietice în 1991, cele cinci republici din Regiunea Extinsă a Mării Negre, ocupând nordul și estul litoralului pontic, reprezintă „zona gri” a spațiului Mării Negre. În cei șaisprezece ani de independență, fostele republici sovietice s-au confruntat nu numai cu problemele legate de moștenirea sovietică, ci și cu unele dificultăți inerente construcției statale și naționale. Deși fiecare caz în parte are unicitatea lui, o trăsătură comună a fost polarizarea societăților, fenomen care a precedat sau a condus direct la apariția așa-numitelor conflicte înghețate.

Astfel, în 1990, cu un an înaintea dizolvării Uniunii Sovietice, regiunea transnistreană din Republica Moldova se autoproclama stat separat în cadrul Uniunii Sovietice. Moldova a încercat fără succes să recâștige controlul prin mijloace militare (cunoscute sub numele de Războiul din Transnistria), între anii 1990-1992, dar prezența Armatei a 14-a a Rusiei și sprijinul acordat de aceasta taberei separatiste au contribuit la eșecul operațiunilor militare. La 21 iulie 1992 se semna un acord de încetare a focului, care prevedea înființarea unei Comisii Unificate de Control, însărcinată cu menținerea păcii. Acționând până în prezent într-o zonă demilitarizată, forțele de menținere a păcii proveneau din Moldova, Rusia și Transnistria. La 4 februarie 2003, OSCE (pe atunci CSCE) a decis trimiterea unei misiuni de observare (formată din 13 membri) pentru a sprijini eforturile pentru soluționarea pașnică a conflictului. Șase ani mai târziu, la summitul OSCE de la Istanbul din noiembrie 1999, Rusia s-a angajat să-și retragă trupele din Transnistria până la sfârșitul anului 2002⁹, angajament care nu s-a materializat nici până în prezent.

Situația din Republica Moldova avea să se repete în linii mari în Georgia. La 20 septembrie 1990, Osetia de Sud își declara independența față de Georgia, cerând Moscovei să fie recunoscută ca stat separat în cadrul Uniunii Sovietice. Tensiunile au degenerat rapid în ciocniri armate, autoritățile georgiene acuzând Rusia că ar susține forțele separatiste. La 22 decembrie 1991, primul președinte georgian ales democratic, Zviad Gamsahurdia, a fost înlăturat printr-o lovitură de stat violentă. În fața climatului de instabilitate internă care a urmat, Georgia, temându-se de o eventuală confruntare cu Rusia, a ales calea negocierilor, care s-au finalizat prin semnarea unui acord de încetare a focului, la 24 iulie 1992. Precum în cazul transnistrean, acordul prevedea crearea unei forțe de menținere a păcii, compusă din unități georgiene, rusești și osetine (din Osetia de Sud și Osetia de Nord). În noiembrie 1992, CSCE a decis crearea unei misiuni cu scopul monitorizării operațiilor de menținere a păcii.

În paralel cu conflictul din Osetia de Sud, Georgia a fost pusă în fața unei noi mișcări separatiste, în Abhazia. Aceasta și-a declarat independența la 23 iulie 1992, evenimentul fiind urmat de intervenția militară a Georgiei în scopul restabilirii controlului asupra teritoriului abhaz. Violențele s-au soldat cu mii de morți și zeci de mii de refugiați. La 27 iulie 1993, liderii georgieni și abhazi au semnat un acord de încetare a focului, acesta fiind urmat de crearea de către ONU, la 24 august 1993, a Misiunii de Observare din Georgia (UNOMIG)¹⁰. Acest acord a rezistat până la 16 septembrie 1993, când noi ciocniri au avut loc între forțele separatiste și cele guvernamentale. În consecință, UNOMIG a primit un mandat interimar¹¹, prin care era investită să întrețină contacte cu ambele tabere. După mai multe runde de negocieri sub egida ONU, un nou acord de încetare a focului a fost semnat la Moscova între Georgia și Abhazia la 14 mai 1994. Acordul

prevedea desfășurarea unei forțe de menținere a păcii formate din militari ai Comunității Statelor Independente (CSI), UNOMIG urmând să monitorizeze implementarea acestuia. În consecință, în iunie 1994, o forță de menținere a păcii, compusă exclusiv din militari ruși, a fost desfășurată la granița dintre Georgia și Abhazia. UNOMIG și-a mărit constant prezența, ajungând, la finalul lui 2006, la un număr de 135 de militari și 1 231 de observatori militari.¹² În ciuda eforturilor internaționale pentru soluționarea pașnică a conflictului din Abhazia, situația rămâne volatilă, chiar dacă aparent calmă.

Concomitent cu conflictele din Republica Moldova și Georgia, anii '90 au văzut reaprinsă o veche dispută, de data aceasta între Armenia și Azerbaidjan. Obiectul conflictului l-a reprezentat provincia Nagorno-Karabah, enclavă în cadrul Azerbaidjanului populată de o majoritate armeană, ale cărei origini datează din perioada imperiului țarist și, ulterior, a celui sovietic. După revoluția din octombrie 1917, Georgia, Armenia și Azerbaidjan au format Federația Transcaucazului. Experimentul a rezistat doar trei luni, din februarie 1918 până în mai 1918, când cele trei țări și-au declarat rând pe rând independența. Nagorno-Karabah a intrat sub control azer, iar anii care au urmat au văzut un prim război armeano-azer (1918-1920). În anii 1920-1921, Armata Roșie a ocupat cele trei țări ale fostei Federații, care au devenit, astfel, republici ale Uniunii Sovietice. În 1923, Nagorno-Karabah primea statutul de regiune (*oblast*) autonomă în cadrul Azerbaidjanului. Tensiunile au reizbucnit la finalul anilor '80, odată cu disoluția Uniunii Sovietice. La 20 februarie 1988, membrii consiliului național al provinciei Nagorno-Karabah au votat în favoarea unificării cu Armenia. Acțiunea a stârnit un conflict etnic de amploare, care a degenerat în război imediat după dispariția Uniunii Sovietice și câștigarea independenței de către Armenia

și Azerbaidjan. În urma unui referendum organizat la 10 decembrie 1991, Oblastul Autonom Nagorno-Karabah își declara independența față de Azerbaidjan, la 6 ianuarie 1992, sub numele de Republica Nagorno-Karabah. Declararea independenței a amplificat luptele și pogromurile îndreptate împotriva minorităților armenice și azere din Azerbaidjan și, respectiv, Georgia, care s-au soldat cu mii de morți și sute de mii de refugiați. La 12 mai 1994, prin mediere rusească, cele două părți au ajuns la un acord neoficial de încetare a focului, care a rămas în vigoare până în prezent. Autoproclamata republică Nagorno-Karabah nu este recunoscută internațional, nici măcar de către Armenia, iar principalii actori internaționali și organizații internaționale cer retragerea trupelor armenice, rămase din timpul războiului, de pe fostul teritoriu azer. Principalele tentative de negociere pașnică a conflictului au avut loc sub umbrela așa-numitului Grup de la Minsk, creat de CSCE în 1992, a cărui copreședinție este asigurată de Franța, Rusia și Statele Unite.

Dintre cele cinci state ex-sovietice din arealul Mării Negre, Ucraina a fost singura țară care nu a trecut prin conflicte armate în perioada de după dizolvarea Uniunii Sovietice. Dar Ucraina nu reprezintă un caz aparte numai din acest punct de vedere. În era sovietică, aceasta a avut un statut privilegiat, fiind a doua economie ca mărime din Uniunea Sovietică și deținând al treilea arsenal nuclear ca amploare din lume. După declararea independenței, la 22 august 1991 (pe fondul loviturii de stat eșuate din URSS), Ucraina a luat drumul reformelor democratice, în ciuda clivajelor interne. Primul pas care i-a adus credibilitate internațională a fost semnarea, în mai 1992, a Tratatului privind Reducerea Armelor Strategice (*Strategic Arms Reduction Treaty* – START), prin care se obliga să renunțe la arsenalul nuclear moștenit din perioada sovietică și să adere la Tratatul de Ne-

prolifera Nucleară. Ucraina a ratificat tratatul în 1994, ceea ce a reprezentat o premieră mondială, fiind primul (și singurul) stat care a renunțat voluntar la armele nucleare. Ucraina a semnat și Tratatul privind Forțele Armate Convenționale din Europa (*Treaty on Conventional Armed Forces in Europe* – CFE). În același timp, Ucraina a fost primul stat ex-sovietic care a manifestat interes față de sistemul de securitate euroatlantic, devenind prima țară din Comunitatea Statelor Independente care s-a alăturat Parteneriatului pentru Pace, încă de la apariția acestuia în 1994. Primul document care a atestat voința Ucrainei de a-și întări colaborarea cu structurile de securitate euroatlantice a fost Carta privind Parteneriatul Special, semnată la 9 iulie 1997 la Madrid, care prevedea înființarea Comisiei NATO-Ucraina (NUC). În 2002, președintele Leonid Kuchma anunța că Ucraina urmărește aderarea la NATO, declarația fiind urmată de crearea așa-numitului Plan de Acțiune NATO-Ucraina. La 21 aprilie 2005, în timpul întâlnirii informale de la Vilnius, miniștrii de externe ai țărilor NATO au decis lansarea așa-numitului Dialog Intensificat cu Ucraina¹³, văzut ca un pas important în direcția aderării acestui stat la Alianța Nord-Atlantică¹⁴.

Concomitent cu apropierea de NATO, Ucraina a urmărit și strângerea relațiilor cu Uniunea Europeană. Această direcție s-a materializat prin Acordul de Parteneriat și Cooperare (*Partnership and Co-operation Agreement* – PCA), intrat în vigoare în 1998 pentru o perioadă de 10 ani. În lunile premergătoare extinderii UE din 2004, Comisia Europeană a lansat Politica Europeană de Vecinătate (*European Neighbourhood Policy* – ENP), care includea Ucraina, cu scopul creării unui cadru de cooperare cu țările din vecinătatea imediată a Uniunii Europene care nu aveau statutul de state candidate.¹⁵ Următorul pas important a fost lansarea, la 21 februarie 2005, a

Planului de Acțiune UE-Ucraina¹⁶, bazat pe Acordul de Parteneriat și Cooperare, cu scopul adâncirii colaborării economice și consolidării cooperării politice. Toate aceste progrese au făcut din Ucraina cel mai avansat stat ex-sovietic din punctul de vedere al cooperării europene și euroatlantice, devenind un posibil candidat atât pentru NATO, cât și pentru Uniunea Europeană.

Așadar, evoluțiile statelor ex-sovietice din Regiunea Extinsă a Mării Negre au fost inegale, cele cinci țări fiind prinse între moștenirea istorică și dorința de apropiere de instituțiile Occidentului. Cu excepția Ucrainei, deși și aceasta are o societate foarte polarizată (să nu uităm „Revoluția Portocalie”), fostul areal sovietic rămâne bântuit de conflicte și de clivaje interne, în ciuda progreselor instituționale și intervenției actorilor internaționali. Așa cum observa Vladimir Socor, „conflictele înghețate au secătuit resursele economice și energiile politice din aceste țări sărace, au generat corupție generalizată și crimă organizată, au împiedicat consolidarea statelor-națiune și au exportat instabilitate și insecuritate în toată regiunea”¹⁷.

Bulgaria și România

Odată cu aderarea la Uniunea Europeană, la 1 ianuarie 2007, Bulgaria și România au devenit avanpostul organizațiilor de securitate și dezvoltare ale Occidentului în regiunea Mării Negre. Devenite membre NATO încă din 2004, cele două țări au încheiat o etapă importantă a unui îndelungat proces de reformă. Fără a minimaliza eforturile în direcția integrării europene și euroatlantice, România și Bulgaria au beneficiat totuși atât de poziția geografică (flancul vestic al Mării Negre, mai apropiat de Uniunea Europeană și de NATO), cât și de o mai lungă istorie statală. Deși au făcut parte din blocul sovietic, ele au rămas entități separate, ceea ce a reprezentat un avantaj în fața țărilor ex-so-

vietice, care s-au confruntat atât cu un dificil proces de reformă, cât și cu problemele legate de construcția statală. Dacă anii '90 au marcat o dezvoltare unidirecțională (individualistă) a relațiilor Est-Vest, aderarea la cele două mari organizații occidentale a impulsionat însuși procesul de conștientizare a importanței regiunii Mării Negre, cele două țări având acum oportunitatea (și chiar responsabilitatea) de a avansa o agendă privind Marea Neagră la forurile de decizie din Bruxelles. Deși, din punct de vedere formal, Bulgaria și România au folosit tactici diferite în ceea ce privește Marea Neagră¹⁸, finalitatea rămâne comună, mai precis aceea de a promova strategii de integrare a regiunii Mării Negre în comunitatea euroatlantică. În consecință, Bulgaria și România au devenit treptat factori de stabilitate în arealul Mării Negre, jucând un rol important în organizațiile și inițiativele de cooperare regională.

Inițiativele de cooperare regională

Bazele primei inițiative de cooperare în regiunea Mării Negre au fost puse la 25 iunie 1992, când șefii de stat și de guvern ai unsprezece țări¹⁹ din arealul Mării Negre (inclusiv toate țările riverane) au semnat la Istanbul Declarația privind Cooperarea Economică la Marea Neagră²⁰ (BSEC). La 1 mai 1999, odată cu intrarea în vigoare a Cartei Organizației pentru Cooperare Economică la Marea Neagră²¹, BSEC a căpătat statut juridic internațional, devenind o organizație economică regională matură. În aprilie 2004, numărul membrilor BSEC a ajuns la doisprezece, prin primirea Serbiei în rândurile organizației. Domeniile de cooperare acoperă o varietate de problematice, de la agricultură, finanțe, combaterea crimei organizate și asistență în caz de urgențe, până la energie și protecția mediului. În ciuda diversității ariilor de cooperare și cooptării tuturor statelor riverane Mării

Negre, structura rigidă, menținerea Statelor Unite pe poziția de observator și rolul decisiv pe care îl joacă Turcia în cadrul organizației alimentează temerile că BSEC este doar un instrument al Turciei pentru menținerea hegemoniei, alături de Rusia, asupra Mării Negre.²² Cu toate acestea, BSEC rămâne, până în prezent, cea mai cuprinzătoare organizație de cooperare din Regiunea Extinsă a Mării Negre, reunind toate statele riverane și vecine acestora, adică „regiunea extinsă”.

O altă inițiativă a Turciei a fost înființarea, la 2 aprilie 2001, a Grupului de Cooperare Navală din Marea Neagră (BLACKSEAFOR), după un îndelungat proces de negociere inițiat încă din 1998. Grupul cuprinde cele șase state riverane și are ca scop declarat „întărirea stabilității regionale, prieteniei, bunelor relații și înțelegerii reciproce între statele riverane Mării Negre”²³. În practică, cadrul oferit de BLACKSEAFOR urmărește consolidarea dialogului politic, a interoperabilității flotelor țărilor riverane și dimensiunii de *soft security* în regiunea Mării Negre, la care se adaugă, în urma atentatelor de la 11 septembrie, și lupta împotriva terorismului.

În afara BSEC și BLACKSEAFOR, există și o serie de organizații sau inițiative de cooperare care, deși nu vizează exclusiv regiunea Mării Negre, sunt relevante pentru această zonă. O primă astfel de organizație este GUAM, apărută la 10 octombrie 1997 sub forma unui forum consultativ format din patru state membre CSI, mai precis Georgia, Ucraina, Azerbaidjan și Republica Moldova, având scopul nedeclarat de a contrabalansa influența rusească în regiune. Din aprilie 1999 până în 2002, acestor state li s-a alăturat și Uzbekistanul, schimbând temporar numele grupului în GUUAM. Din punct de vedere formal, GUAM a căpătat statutul de organizație internațională în iunie 2001, odată cu semnarea Cartei GUAM de către președinții țărilor

membre în timpul primului summit desfășurat la Yalta.²⁴ Statele Unite s-au arătat interesate de GUAM, cu care au demarat, din decembrie 2002, un program de cooperare (GUAM-USA *Framework Program*) care viza domeniul precum facilitarea comerțului și transportului, controlul vămilor și al granițelor, combaterea crimei organizate și a traficului de droguri. În mai 2006, odată cu summit-ul de la Kiev, GUAM a fost redenumit în Organizația pentru Democrație și Dezvoltare Economică – GUAM.

O altă inițiativă relevantă pentru Regiunea Extinsă a Mării Negre este TRACECA (*Transport Corridor Europe Caucasus Asia*), deși se întinde până în Asia Centrală. Văzută ca un „drum al mătăsii” în variantă modernă, TRACECA are rolul autodeclarat de a stimula cooperarea între țările participante în scopul dezvoltării schimburilor comerciale, de a promova integrarea coridoarelor de transport din Europa, Caucaz și Asia în Rețelele Trans-Europene (TEN) și de a identifica factorii care împiedică dezvoltarea comerțului și a sistemelor de transport. TRACECA a luat naștere în 1993, ca un instrument finanțat de programul TACIS²⁵, și cuprindea opt membri, ajungând, în prezent, la treisprezece²⁶, cu absența notabilă a Rusiei. Un alt program finanțat de TACIS este INOGATE, acesta având ca scop promovarea integrării regionale a conductelor de gaz și petrol din noile state independente (NIS) în vederea creării unei rețele viabile de transport energetic către piața europeană. INOGATE cuprinde douăzeci și unu de state²⁷ din estul Europei, Caucaz și Asia Centrală, exceptând Rusia.

O altă inițiativă care include o parte din statele din Regiunea Extinsă a Mării Negre este SECI (*Southeast European Cooperative Initiative*), care urmărește, de data aceasta, combaterea crimei transfrontaliere. SECI a luat naștere în mai 1995, iar aspectul care o deosebește de alte inițiative similare este că

proiectul în sine nu este unul politic, ci unul operativ, poliția și vămile din țările membre cooperând în mod direct sub directivele și recomandările Interpolului și Organizației Mondiale a Vămirilor (WCO). În prezent, SECI are doisprezece membri²⁸, iar sediul ei este la București.

O inițiativă recentă de cooperare în Regiunea Extinsă a Mării Negre este reprezentată de Comunitatea Opțiunii Democratice (*Community of Democratic Choice – CDC*), înființată la sfârșitul anului 2005. Cu un caracter mai degrabă informal și lipsită de un cadru instituțional, CDC este concepută ca o interfață între state prietene, atașate de valorile democratice. CDC a stârnit mult interes, printre statele și organizațiile internaționale cu statut de observatori numărându-se Statele Unite, OSCE și Uniunea Europeană²⁹.

În 2006, la inițiativa României, a fost lansat Forumul Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat, proces destinat creării unui cadru de cooperare regional la Marea Neagră. Prima sesiune a Forumului s-a desfășurat la București, între 4-6 iunie 2006, în prezența șefilor de stat ai României, Republicii Moldova, Ucrainei, Georgiei, Armeniei și Azerbaidjanului. Lor li s-au alăturat înalți oficiali din Statele Unite, Turcia, Bulgaria și reprezentanți ai unor organizații internaționale (OSCE, UE, Consiliul Europei, Națiunile Unite). O absență notabilă a fost cea a Rusiei, care a refuzat să trimită o delegație la lucrările Forumului, preferând să-l autorizeze pe ambasadorul Federației Ruse la București să asiste în calitate de observator, fără a lua parte la discuții sau la semnarea declarației comune. Printre obiectivele declarate ale Forumului se numără: facilitarea interacțiunii între cetățenii și organizațiile societății civile active în regiune, facilitarea cooperării transfrontaliere, armonizarea transsectorială a programelor și proiectelor regionale, stimularea dinamicii pieței regionale a

Mării Negre (îndeosebi în relație cu piața europeană), încurajarea cooperării și schimburilor universitare, ca investiție pe termen lung pentru securitatea regională.

În concluzie, statele din Regiunea Extinsă a Mării Negre au demarat, începând cu sfârșitul anilor '90, o serie de inițiative de cooperare regională care acoperă o varietate de domenii, de la cel economic, în toate aspectele lui, până la cel militar. Turcia a rămas pe departe cel mai activ și mai influent actor, fiind o prezență constantă – chiar dacă în unele cazuri, precum cel al GUAM-ului, doar cu statutul de observator – în toate organizațiile și inițiativele de cooperare regională din regiunea Mării Negre. În același timp, ultimii ani au adus o schimbare în optica actorilor mai mici, care caută să se grupeze în funcție de interesele comune. Revitalizarea GUAM-ului și crearea CDC-ului reflectă o serie de schimbări în orientarea politică a statelor ex-sovietice din regiune, în direcția reducerii dependenței față de Rusia și cooperării cu instituțiile euroatlantice.³⁰ Actorii internaționali, mai precis Uniunea Europeană și Statele Unite, au sprijinit direct, uneori chiar și financiar, crearea unui cadru de cooperare în regiune.

Concluzii

În ciuda progreselor amintite, arealul Mării Negre rămâne o regiune problematică, cu un mediu de securitate precar și o dezvoltare economică neomogenă. Vidul apărut în urma prăbușirii Uniunii Sovietice a dus la apariția unor conflicte interne care sunt departe de a fi rezolvate. Conflictele înghețate din Caucaz și din Republica Moldova au blocat, practic, dezvoltarea țărilor implicate și au aruncat întreaga regiune într-un con de umbră. Cu rare excepții³¹, conceptul de Regiune Extinsă a Mării Negre nu se bucură de o recunoaștere oficială din partea actorilor internaționali (fie ei state sau organizații), aceștia preferând să dez-

volte instrumente individuale cu statele din regiune. În același timp, regiunea se bucură de o recunoaștere semioficială prin simplul fapt că toate statele din arealul Mării Negre sunt angrenate în programe ale Uniunii Europene și NATO, ceea ce le plasează, măcar la nivelul intenției, alături unele de altele.

Există totuși semnale care indică o anumită schimbare în optica europeană. Într-un discurs în fața Parlamentului European cu ocazia preluării de către Germania a președinției UE, cancelarul german Angela Merkel a declarat că „Uniunea Europeană trebuie să dea dovadă de o voință mai mare de a influența evenimentele din vecinătatea sa, deoarece nu putem să facem față demersurilor multor țări de a adera la Uniune. Politica de vecinătate este singura alternativă rațională. Intenționăm să dezvoltăm o astfel de politică de vecinătate în ceea ce privește regiunea Mării Negre și Asia Centrală în timpul președinției noastre”³².

Clivajelor istorice și conflictelor interne li s-a adăugat o nouă linie de demarcație, de data aceasta prin aderarea la NATO și ulterior la Uniunea Europeană a două țări din fostul bloc sovietic, România și Bulgaria. Celelalte țări din regiune, cu excepția Turciei, devin astfel prinse într-un fel de periferie perpetuă, la granițele Europei și ale Rusiei. În același timp, fenomene cum ar fi creșterea dependenței de resursele energetice rusești au atras atenția actorilor mari că insecuritatea din Regiunea Extinsă a Mării Negre are repercusiuni asupra întregului continent. Dar regiunea Mării Negre nu este doar o zonă de tranzit exclusiv între Rusia și Europa, ea devine o regiune-cheie și din prisma diversificării surselor energetice ale Europei, deschizând drumul către Marea Caspică și Orientul Mijlociu (să nu uităm că se învecinează prin Turcia cu Iran și Irak, iar Azerbaidjanul este chiar el un exportator de energie). Din acest punct de vedere, strategia Statelor Unite a fost de a sprijini reformele democratice și de a

atrage fostele state comuniste din regiune în spațiul euroatlantic de securitate. Totuși, climatul de securitate global a împiedicat Statele Unite să aibă un rol major în regiune. Atentatele de la 11 septembrie și intervențiile ulterioare în Afganistan și Irak au canalizat atenția Statelor Unite spre Orientul Mijlociu. Pe de altă parte, Europa, fiind și mai aproape, a demarat mai multe programe care vizau statele din regiune. Strict în ceea ce privește regiunea Mării Negre, retorica europeană a fost și este, în linii mari, similară cu cea a Statelor Unite, diferențele fiind de nuanță. Odată cu aderarea României și Bulgariei, Europa s-a dovedit destul de reticentă în privința unui următor val de aderări dinspre est, iar viitorul european al Turciei este pus sub semnul întrebării. În mod similar, Alianța Nord-Atlantică preferă să evite subiectul unei viitoare aderări a Ucrainei și Georgiei, în ciuda stadiului avansat de cooperare și eforturilor Statelor Unite în această direcție. Această situație de „interimat”, în care noile state independente nu au certitudini legate de o viitoare aderare la NATO și UE, afectează ritmul reformelor. În absența perspectivei de a deveni membre, programele inițiate până în prezent sunt insuficiente pentru a motiva guvernele vizate.³³

Dincolo de fragilitatea instituțiilor democratice, de greutatea economice și de conflictele interne din aceste state, reticențele Occidentului au la origini și atitudinea tot mai ostilă a Rusiei, care își vede amenințată fosta sferă de influență. O strategie viabilă pentru regiunea Mării Negre nu poate exista fără acordul tacit al Rusiei, fie măcar pentru rolul pe care l-ar putea juca aceasta în rezolvarea conflictelor înghețate din regiune prin retragerea trupelor și ajutorului oferit autorităților separatiste.

Regiunea Extinsă a Mării Negre rămâne, așadar, un loc disputat și problematic, de care depinde securitatea europeană și nu numai. Ignorarea ei de către actorii internaționali ar reprezenta nu nu-

mai o eroare tactică, ci și periclitarea propriei lor securități pe termen lung.

NOTE

¹ Ognyan Minchev, *Interese și strategii fundamentale pentru regiunea Mării Negre*, Monitor Strategic, nr. 3-4/2006, p. 22.

² Ronald D. Asmus și Bruce P. Jackson, *The Black Sea and the Frontiers Of Freedom*, în „A New Euro-Atlantic Strategy for the Black Sea Region”, editori Ronald D. Asmus, Konstantin Dimitrov, Joerg Forbrig, German Marshall Fund, 2004, p. 17.

³ *NATO offers Intensified Dialogue to Georgia*, <http://www.nato.int/docu/update/2006/09-september/e0921c.htm>.

⁴ Țările semnatare sunt Bulgaria, Franța, Marea Britanie, Grecia, Japonia, România, Turcia, Uniunea Sovietică și Iugoslavia. Textul convenției poate fi găsit la <http://www.turkishpilots.org.tr/ingilizcedernek/DOCUMENTS/montro.html>.

⁵ A se vedea Ariel Cohen și Conway Irwin, *Needed: A U.S. Black Sea Strategy*, http://www.cacianalyst.org/view_article.php?articleid=4636.

⁶ Conform Energy Information Administration, <http://www.eia.doe.gov/oiaf/ieo/pdf/tbl8.pdf>.

⁷ Conform Energy Information Administration, <http://www.eia.doe.gov/oiaf/ieo/oil.html>.

⁸ A se vedea Burak Ege Bekdil, *Turks Oppose U.S. Black Sea Force Move*, <http://www.defensenews.com/story.php?F=1584707&C=europe>.

⁹ *Istanbul Document 1999*, <http://www.osce.org/item/4051.html>.

¹⁰ UNOMIG a fost creată prin rezoluția 858/1993 a Consiliului de Securitate al ONU. Textul rezoluției se găsește la [http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?Open&DS=S/RES/858%20\(1993\)&Lang=E](http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?Open&DS=S/RES/858%20(1993)&Lang=E).

¹¹ Decizia a fost luată de Consiliul de Securitate al ONU prin rezoluția 881/1993. Textul rezoluției se găsește la [http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?Open&DS=S/RES/881\(1993\)&Lang=E](http://daccess-ods.un.org/access.nsf/Get?Open&DS=S/RES/881(1993)&Lang=E).

¹² *Georgia – UNOMIG – Facts and Figures*, <http://www.un.org/Depts/dpko/missions/unomig/facts.html>.

¹³ NATO launches „Intensified Dialogue” with Ukraine, <http://www.nato.int/docu/update/2005/04-april/e0421b.htm>.

¹⁴ A se vedea Taras Kuzio, *Ukraine Moves Closer to NATO Membership*, „Eurasia Daily Monitor”, volumul 2, nr. 84, 29 aprilie 2005. http://www.jamestown.org/publications_details.php?volume_id=407&issue_id=3316&article_id=2369682.

¹⁵ *Communication from the Commission to the Council and the European Parliament. Wider Europe – Neighbourhood: A New Framework for Relations with our Eastern and Southern Neighbours*, http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/com03_104_en.pdf.

¹⁶ Textul Planului de Acțiune UE-Ucraina se găsește la http://ec.europa.eu/world/enp/pdf/action_plans/ukraine_enp_ap_final_en.pdf.

¹⁷ Vladimir Socor, *The Frozen Conflicts: A Challenge To Euro-Atlantic Interests*, <http://www.jamestown.org/images/doc/KonstRon.doc>.

¹⁸ A se vedea Ognyan Minchev, *op.cit.*, p. 23-24.

¹⁹ Albania, Armenia, Azerbaidjan, Bulgaria, Georgia, Grecia, Republica Moldova, România, Rusia, Turcia și Ucraina.

²⁰ Textul declarației se găsește la http://www.bsec-organization.org/documents.aspx?ID=Summit_Declarations&DID=26.

²¹ Textul Cartei se găsește la <http://www.bsec-organization.org/main.aspx?ID=Charter>.

²² A se vedea Yannis Valinakis, *The Black Sea Region: Challenges and Opportunities for Europe*, <http://www.iss-eu.org/chaillot/chai36e.html>.

²³ *Establishment of BLACKSEAFOR*, http://www.blackseafor.org/English/Establishment_Home.asp.

²⁴ Textul Cartei se găsește la <http://www.guam.org.ua/224.472.0.0.1.0.phtml>.

²⁵ La început, structurile instituționale ale TRACECA erau finanțate de Uniune Europeană. Începând cu 2004, finanțarea a fost preluată în mod gradual de către statele membre, urmând ca în 2007 să fie asigurată integral de către acestea.

²⁶ Armenia, Azerbaidjan, Bulgaria, Georgia, Kazahstan, Kârgâzstan, Republica Moldova, România, Tadjikistan, Turcia, Turkmenistan, Ucraina și Uzbekistan.

²⁷ Albania, Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Bulgaria, Croația, Georgia, Grecia, Kazahstan, Kârgâzstan, Letonia, Macedonia, Republica Moldova,

România, Serbia și Muntenegru, Slovacia, Tadjikistan, Turcia, Turkmenistan, Ucraina și Uzbekistan.

²⁸ Statele membre sunt: Albania, Bosnia și Herțegovina, Bulgaria, Croația, Grecia, Ungaria, Macedonia, Republica Moldova, România, Serbia, Slovenia și Turcia.

²⁹ Statele membre sunt: Estonia, Georgia, Lituania, Letonia, Macedonia, Republica Moldova, România, Slovenia și Ucraina. Țările și organizațiile cu statut de observator sunt: Azerbaidjan, Bulgaria, Cehia, Ungaria, Polonia, Statele Unite, OSCE și Uniunea Europeană.

³⁰ A se vedea Svante Cornell, Anna Jonsson, Niklas Nilsson, Per Häggström, *The Wider Black Sea Region: An Emerging Hub in European Security*, „Silk Road Paper”, p. 110, www.silkroadstudies.org.

³¹ Punctul 41 al comunicatului emis de șefii de stat și de guvern care au participat la întâlnirea Consiliului Nord-Atlantic de la Istanbul, din iunie 2004, recunoaște „importanța regiunii Mării Negre pentru securitatea euroatlantică. Țările riverane, aliații și partenerii lucrează împreună pentru consolidarea securității și stabilității în regiune. Alianța este pregătită să exploreze noi mijloace în întâmpinarea acestor eforturi, clădite pe formele existente de cooperare regională”. Istanbul Summit Communiqué, <http://www.nato.int/docu/pr/2004/p04-096e.htm>.

³² Textul integral al discursului se găsește la http://www.eu2007.de/en/News/Speeches_Interviews/January/Rede_Bundeskanzlerin2.html.

³³ Heather Grabbe, *Towards a More Ambitious EU Policy for the Black Sea Region*, în „A New Euro-Atlantic Strategy for the Black Sea Region”, editori Ronald D. Asmus, Konstantin Dimitrov, Joerg Forbrig, German Marshall Fund, 2004, p. 108.

Anexa nr. 1

Alocuțiunea președintelui României, Traian Băsescu, la Conferința internațională cu tema „Dezvoltare economică și securitate în regiunea Mării Negre”

31 octombrie 2006

„[...] Suntem conștienți că în regiunea Mării Negre, fie că ne referim la țările riverane sau la zona extinsă, sunt acumulate multe probleme, pentru a căror rezolvare trebuie să depunem eforturi deosebite. Dar și mai multe sunt oportunitățile și este de datoria noastră să le prezentăm, să le evidențiem și să sprijinim orice soluții care ajută la materializarea lor, pentru transformarea regiunii într-o zonă de state suverane, consolidate, cu economii de piață funcționale și viabile.

Dacă regiunea extinsă a Mării Negre a lipsit mult timp de pe agenda studiilor strategice occidentale, iată că noul context internațional schimbă radical această situație, conferința de astăzi venind să întărească faptul că importanța Mării Negre se plasează în centrul atenției mediului politic, economic și academic deopotrivă.

Leagăn de civilizații, dar și spațiu de desfășurare al multor conflicte de-a lungul istoriei sale, această regiune intră într-o nouă etapă, devenind indispensabilă prin situarea sa geostrategică pentru securitatea euro-atlantică.

Este adevărat că Marea Neagră constituie un spațiu geopolitic înșelător. În prezent, discrepanțele pregnante dintre țările riverane împiedică transformarea regiunii într-un spațiu de securitate colectivă asemănător celui atlantic, sau cel puțin într-unul de securitate cooperativă după modelul baltic sau mediteranean.

Dacă pe de o parte recunoaștem necesitatea unei identități europene a statelor pontice, pe de altă parte este nevoie de formularea unei strategii comune a statelor euroatlantice pentru regiunea extinsă a Mării Negre.

Regiunea Extinsă a Mării Negre: concept, evoluție, perspective

Amenințările în zona extinsă a Mării Negre sunt diverse, putând fi grupate în trei categorii: amenințări vechi, precum conflictele înghețate, violări ale suveranității statelor și prezența trupelor străine, amenințări recente (traficul de armament, narcotice și persoane, terorismul internațional) și nu în ultimul rând cele mai noi tipuri de amenințări, exportul de practici nedemocratice.

Ca țară membră NATO și în contextul aderării în numai două luni la Uniunea Europeană, implicarea României în eliminarea acestor amenințări este imperativă.

Valul de democratizare din estul Europei a exercitat, fără îndoială, o influență benefică asupra spațiului ex-sovietic din jurul Mării Negre.

Revoluția trandafirilor din Georgia, revoluția portocalie din Ucraina, reorientarea puterii de la Chișinău către accesul la UE sunt semnale pozitive excelente, iar România are datoria să se implice activ în consolidarea acestei orientări și împiedicarea unui reviriment al totalitarismului în regiune.

Totodată, este necesar un efort susținut de consolidare a acestor regimuri. SUA trebuie să dezvolte o strategie comună cu UE pentru a împiedica revirimentul regimurilor autoritare.

Discutăm mereu despre «extinderea Uniunii Europene» sau despre «extinderea NATO». O serie de analiști caută să găsească soluția optimă: «Care extindere trebuie să fie prima?» Cred că aici omitem esența. Oricare dintre extinderi înseamnă, de fapt, extinderea democrației. Ar trebui deci să vorbim despre EXTINDEREA DEMOCRAȚIEI către aceste zone.

România înțelege pe deplin dificultățile procesului de reconstrucție economică și instituțională. De aceea, România dorește să își pună la dispoziție experiența acumulată în sensul consolidării democrației.

Suntem hotărâți să contribuim decisiv la crearea unui spațiu de stabilitate și securitate în zona Mării Negre.

În acest context, România a lansat la București, cu doi ani în urmă, Inițiativa privind Apărarea Frontierei (BDI – *Black Sea Border Security*

Initiative) și, totodată, găzduiește Centrul Inițiativa de Cooperare Sud-Est Europeană (SECI). Acestea reprezintă modele de cooperare regională, de practica concertată și de armonizare a cadrului legislativ în domeniu.

Reducerea regiunii Mării Negre în Europa, după secole de uitare, trebuie să constituie principala misiune a țărilor riverane. Marea Neagră, redată Europei, are potențialul și trebuie să devină un spațiu prosper și sigur.

Implicarea marilor puteri globale, ca SUA și UE, este singura soluție de așezare a acestei regiuni în paradigma stabilității reale.

Procesul de democratizare a tuturor statelor riverane Mării Negre nu poate evolua decât într-un mediu fertil, de stabilitate, dialog și cooperare, în care se pot aborda toate problemele regiunii, probleme delicate pe care organizațiile instituționalizate nu le-au abordat încă.

Forumul Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat, lansat de România în luna iunie a anului curent, are tocmai acest rol, de a crea cadrul pentru dialog politic, deschis și flexibil în care să discutăm sincer despre identitatea regiunii Mării Negre, problema criminalității organizate și terorism, interesele, obiectivele și proiecțiile de viitor pe care ni le propunem și, mai ales, despre modalitățile și posibilitățile pe care le avem pentru transpunerea lor în practică.

Această inițiativă este complementară celor existente, cum sunt GUAM-ul sau Organizația Cooperării Economice de la Marea Neagră (OCEMN), pe care România le susține în totalitate. Obiectivul Forumului Mării Negre este tocmai de a facilita crearea contextului în care deciziile politice luate în cadrul OCEMN să fie concretizate și în practică. [...]

Responsabilitatea privind evoluțiile din zona Mării Negre revine, în primul rând, statelor din regiune. Acestea sunt cele care-și cunosc cel mai bine problemele, interesele și dificultățile moștenite, dar și energiile și potențialul de dezvoltare dinamică.

Regiunea Mării Negre nu constituie acum un bloc economic, dar putem stabili formele de cooperare și de sprijin ale proiectelor concrete de conexiune a potențialului și resurselor statelor din zonă, în scopul propășirii popoarelor noastre.

Marea Neagră conectează coridoarele energetice dinspre Marea Caspică spre Europa de Vest și poate asigura prosperitatea zonei în situația în care se asigură securitatea.

În prezent, zăcămintele de petrol și gaze naturale sunt însemnate, depășind 5% din resursele globului. Dezvoltarea capacității de exploatare a acestora va necesita îmbunătățirea și securizarea infrastructurii învechite existente.

Diversificarea conductelor de petrol și gaze este, de asemenea, importantă pentru securitatea și dezvoltarea regională. Din zona extinsă a Mării Negre se furnizează, în momentul de față, 50% din energia necesară UE și perspectiva este ca, în următorii zece ani, 70% din necesarul de energie al țărilor UE să fie furnizat din această zonă.

Dacă petrolul regiunii va continua să fie transportat exclusiv prin Rusia, aceasta va avea un cuvânt din ce în ce mai important de spus în ceea ce privește politica UE.

Spațiul economic și politic evoluează în strânsă interdependență și este important să amintim că promovarea reformelor în întreaga regiune a Mării Negre este îngreunată de monopolul energetic al Rusiei în zonă. Acest fapt este cu atât mai îngrijorător, cu cât regresul liberalizării și privatizării coloșilor energetici rusești este evident (cazul Yukos este grăitor în acest sens).

Având în vedere aceste dificultăți, SUA ar trebui să includă strategia energetică eurasiatică în dialogul lor transatlantic.

România caută activ oportunități de cooperare cu statele de la Marea Neagră în vederea realizării unor proiecte economice care să asigure o dezvoltare de durată a regiunii.

Intenționăm să revitalizăm cooperarea regională în cadrul Organizației Cooperării Economice de la Marea Neagră, să promovăm comerțul liber și să facilităm transporturile în regiune.

De o importanță crucială devine dezvoltarea unor rute alternative de transport al petrolului și gazelor dinspre bazinul Caspic, *via* regiunea Mării Negre, spre Uniunea Europeană.

Utilizarea la maxim a potențialului de tranzit al regiunii Mării Negre este esențială, atât pentru dezvoltarea economică și democratică, cât și pentru furnizarea de energie către Europa.

În acest context, România promovează două proiecte de transport al hidrocarburilor: conducta Constanța-Trieste și proiectul Nabucco.

Portul Constanța constituie, astăzi, unul din atuurile majore ale României. Dincolo de faptul că este cel mai important port al României, este și cel mai mare port la Marea Neagră care exercită o dublă funcție: de port maritim și de port la Dunăre, la extremitatea canalului Dunăre-Marea Neagră.

Odată cu finalizarea celei de-a patra etape de dezvoltare a portului, acesta va deveni al doilea port european ca mărime după Rotterdam. Portul Constanța are terminale speciale pentru petrol brut (cu o capacitate de 24 milioane de tone anual) și pentru produse petroliere (12 milioane de tone anual). Este important ca posibilitățile acestuia să fie utilizate la maxim, prin conectarea la rutele de transport dinspre Marea Caspică.

Realizarea unor noi rute pentru creșterea capacității de transport al petrolului și gazelor din bazinul Mării Caspice este o cerință pentru dezvoltarea economică a regiunii și vine în întâmpinarea cererilor mai mari de consum și a nevoii de securitate energetică a statelor europene.

Utilizarea capacității de tranzit a regiunii Mării Negre este un demers pragmatic și este esențială pentru dezvoltarea economică și democratică a acesteia, precum și pentru furnizarea de energie către Europa de Vest și Sud.

Chiar dacă politica Uniunii Europene pentru regiunea extinsă a Mării Negre a fost definită mai târziu este evident că se face simțit un proces de conștientizare a importanței zonei și de creștere a interesului pentru evoluția sa democratică.

Consider că este o provocare pentru România și Bulgaria, ca după aderarea la Uniunea Europeană, începând cu 1 ianuarie 2007, să continue să militeze, în primul rând, pentru focalizarea atenției asupra regiunii Mării Negre și să reușească să-și convingă partenerii din Uniune că este necesar, benefic și oportun un parteneriat cu țările din această regiune.

Uniunea Europeană a dezvoltat astfel de strategii de colaborare către spațiile de la Sud și Nord. Este, pot spune, obligația noastră să construim ceva similar pentru Est, pentru țările din regiunea Mării Negre și a Mării Caspice.

Există în Uniunea Europeană un mecanism pentru realizarea acestor demersuri: «Politica de Vecinătate Europeană». România intenționează să folosească acest mecanism pentru ca, în interiorul Uniunii Europene, să sprijine evoluțiile democratice ale Moldovei, Ucrainei, Georgiei, Azerbaidjanului și Armeniei.

Un rol deosebit revine și parteneriatului strategic pe care România îl are cu SUA. În acest context «Black Sea German Marshall Fund» este un mecanism eficient pentru atingerea obiectivelor menționate. [...]

Consider că, acum, principala noastră direcție de acțiune o constituie dezvoltarea și interconectarea infrastructurilor proprii țărilor din regiunea Mării Negre, interconectarea rețelelor naționale și asigurarea conexiunilor cu Uniunea Europeană.

Dintre proiectele care se propun și se pot realiza în țările din regiune, cele energetice au ponderea și importanța cea mai mare. Asigurarea securității energetice a devenit pentru Uniunea Europeană o temă «fierbinte» și de maximă actualitate.

Realitatea este că și acum, dar mai ales în perspectivă, Europa se confruntă cu un deficit în aprovizionarea cu resurse energetice, iar noile rute de transport sunt menite să elimine acest deficit, să vină în întâmpinarea cerințelor de consum tot mai ridicate.

Reprezintă, practic, un paradox faptul că ne aflăm în imediata vecinătate a unor imense resurse energetice, dar accesul la ele este încă foarte limitat.

România, prin infrastructura pe care o deține și care va fi dezvoltată, poate participa la tranzitul de mărfuri și energie către Uniunea Europeană.

România are voința necesară și își propune să contribuie, prin forțele de care dispune și experiența acumulată în procesul de integrare în structurile Uniunii Europene și NATO, la consilierea statelor din regiunea Mării Negre, în scopul sprijinirii eforturilor de reformare democratică internă și consolidării relațiilor cu structurile euroatlantice.

România are interesul ca regiunea Mării Negre să fie stabilă, democratică și strâns conectată la structurile europene și euroatlantice.

Ne propunem să argumentăm și să stimulăm o mai puternică implicare a instituțiilor europene și euroatlantice în regiune.

Prin organizarea Forumului Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat, România a demonstrat că dorește și că va milita pentru identitatea, securitatea și dezvoltarea economică a regiunii Mării Negre. Consensul politic, exprimat cu ocazia Forumului, a fost pentru colaborare, prin desfășurarea de acțiuni comune, stabilirea și implementarea variantelor optime de realizare.

În încheiere, aș dori să reiterez dependența dintre regiunea Mării Negre, pe de o parte, și Occident, pe de altă parte. Ca importator de energie din zona extinsă a Mării Negre, Europa este datoare să exporte stabilitate și securitate, întreprinzând acțiuni concrete. Siguranța UE depinde direct de capacitatea sa de a securiza Marea Neagră, iar România este un partener ferm în acest sens, capabil să ofere o perspectivă din interior asupra regiunii.

Demersul însă nu poate lua amploare decât prin acțiunea concertată a actorilor internaționali precum Uniunea Europeană și NATO.

Atracția pentru procesul de integrare către cele două organisme, NATO și UE, s-a dovedit un instrument de generare a unor schimbări profunde pentru toate statele est-europene, experiență pe care România o poate împărtăși cu succes.

Analizând cooperarea existentă în regiunea Mării Negre, se remarcă necesitatea aprofundării acesteia, transformându-se dintr-un instru-

ment de politică externă într-unul de cooperare economică și integrare. [...]"

Departamentul de Comunicare Publică al Administrației Prezidențiale
31 octombrie 2006

Sursa: http://www.roembus.org/embassynews2006october/31oct_videoconference/videoconference_ro.htm

Anexa nr. 2

Address by

JAVIER SOLANA

**EU High Representative for the Common Foreign
and Security Policy**

at the EU Energy Conference

"TOWARDS AN EU EXTERNAL ENERGY POLICY"

Brussels, 20 November 2006

{fragment}

„The days of easy energy are over. Global demand is rising rapidly while supply is maturing. The investment needs to ensure future supply run into hundreds of billions of dollars.

Europeans have been busy liberalizing energy markets to increase competition and drive down prices. But liberalization on the demand side has not always been matched by liberalization on the supply side. Moreover, major players are using energy overtly as a geo-political matter. It is a euphemism to say that geo-politics affects investment and prices – and vice versa.

Hardly a day goes by that I am not confronted in my role as High Representative with the impact that energy has: from Sudan to Venezuela, from Iran to the Caucasus and beyond. So it is understandable and right that energy issues have shot to the top of the EU agenda. The paper I submitted together with the Commission to the European Council in June was an attempt to kick-start a discussion. This morning I want to take this reflection a little further forward.

Let us be clear: we do not yet have an external energy policy for Europe. And we are not fully implementing our internal energy policy. But we have set ourselves the aim of setting this right by next March. That is an ambitious objective.

The signals coming out of Member State capitals are supportive. But we need to match words with action. Some of the more difficult issues need

Regiunea Extinsă a Mării Negre: concept, evoluție, perspectivă

to be put firmly on the table. Above all, we should avoid thinking that enumerating a list of principles is a substitute for a policy.

My aim this morning is to contribute to this process of developing a real policy. Not by presenting a single solution on a plate. In energy there is no such thing. But by asking a number of questions – which I hope are both pertinent and provocative.

Let me deal in particular with two questions: *How will our energy objectives influence our choices in foreign policy? And what could be our response?*

Europe will remain dependent to a large degree on hydro carbons. Because of concerns over climate change, we are rightly looking at energy savings and renewable. Renewable and bio-fuels also have great potential. But we have to be realistic. Even in the most optimistic scenarios, our dependency on oil and gas will not diminish much. And these we will have to source, increasingly, beyond our borders.

We will increasingly be competing with others for energy. Overall world energy consumption is set to increase by well over 50 percent over the next 25 years. The bulk of this projected increase will come from Asia, with India and China taking the lead. The scramble for territory of the past maybe replaced by a scramble for energy.

We have to take our energy from where we find it. Although energy markets are increasingly global, much of the world's gas and oil reserves lie in unstable and often undemocratic parts of the world. This is no accident.

New research by Professor Paul Collier of Oxford University argues that resource rich countries may be up to nine times more likely to suffer from violent internal conflicts than countries which are not resource rich. He has also stated that countries which benefit from an oil boom have an average economic growth of 7% in the first 5 years. But the next 10 years they suffer, on average, from a shrinkage of 17%.

The oil curse also means that democracy suffers and that checks and balances are weak. All this instability has a cost: in human terms of course.

But also because it makes it harder get the needed investments, which are huge and necessarily long-term.

We may have to deal increasingly with governments whose interests are different from our own and who do not necessarily share our values. Sitting on huge reserves of oil and gas gives some difficult regimes a trump card. They can use energy revenues for purposes which we may find problematic. And it shields them from external pressure. Thus, our energy needs may well limit our ability to push wider foreign policy objectives, not least in the area of conflict resolution, human rights and good governance.

However we choose to deal with such regimes, others will put their energy needs above everything else. The scramble for energy risks being pretty unprincipled. That is likely to make it more difficult to secure support from key partners for our wider foreign policy objectives. Good examples include our efforts in Darfur and Myanmar/Burma and the role that energy plays in the calculations of China, India and others. In fact, most of the dossiers in front of the UN Security Council have an important energy dimension. None are made easier because of it.

No wonder that energy has been a priority in recent summits and high-level meetings with a wide range of third countries! But too often we have ended up divided or defending a line which is frankly a lowest common denominator. That has to change. Let us be clear. If we are not able to promote a unified and substantive position on this issue, partners will run rings round us. It has already come pretty close to that on occasions.

Let me set out a few points on what we can do to develop an external energy policy, and how we can integrate this into our wider foreign policy objectives.

What could be our response?

Securing our future energy resources depends mainly on diversification. That means accepting that we will continue to depend heavily on oil and gas. But it also means spreading our sources of supply and the routes to get this supply delivered to the EU. Given the long lead time in energy, we

need to act on this now. But are we ready to define a common long-term strategy for the sourcing of our energy supplies? And if so, what are the concrete projects that we should support at the level of the European Union?

Working on diversification should of course not reduce our efforts, at home and around the world on efficiency and savings. There is an enormous potential on savings. If the US consumption of energy were the same as in Europe, this would help us save more than 4 times the production of Iran. Similarly, the manner in which China, India and others will develop their economy has enormous consequences for total global demand, as well as the pressing threat of climate change.

Surely we in Europe too can and should invest more in to energy research, especially on efficiency and alternatives to hydro-carbons.

An external energy policy depends on having a robust internal policy. Liberalization of the market is good for consumers. But it is only part of the answer. We also need to improve interconnections between Member States. Some Member States already have relatively diverse energy sourcing. Others are almost entirely dependent, for historical reasons, on one source of supply. Are we all ready to accept the obligation of solidarity?

Some reassurance is needed that the Union can resist, at least temporarily, an energy crisis. This gives us a stronger hand when talking with third countries. But is also essential for the stability of our economies. How can we provide a collective response if one of our member-states was faced with a real energy shortage, while avoiding the temptation of free-riding? Are we ready to develop further our system of oil stocks, in collaboration with the International Energy Agency? And what about gas? What can we do to promote gas emergency reserves – as well as a spot market for gas? Should we build more LNG terminals? If so, is there more to do at the level of the Union?

In the area of crisis response, the network of energy correspondents is a useful start. But I believe we should do more to get shared assessments of the risks and vulnerabilities we have.

Related to this is the question of physical protection-refineries, terminals, pipelines etc. This an obvious concern to all – because of terrorism, spill over of regional conflicts etc. The private sector clearly has a role to play. But I believe this is an area where we should do more together in the European Union and with third countries. [...]

A last word on Russia. Obviously, we should engage all key supplier and transit countries. But whatever we do, Russia will be the mainstay of our energy imports. We are right to insist on wanting a genuine partnership. But here too, we should ask ourselves some tough questions.

How far are we ready to go in terms of reciprocity concerning investments? What do we make of the fact that Russia is investing heavily in future leverage and not enough in future production? And what should we do to encourage Russia to end the enormous amount of ‘flaring’ that takes place. The equivalent of 25% of total Russian gas exports to Europe! This is both wasteful and damaging to the environment.

These are just my reflections. I firmly believe we can shape a credible EU external energy strategy. But only if tackle some difficult issues head on. And only if we move the debate from discussions on general principles to the more solid terrain of concrete action.

Thank you very much.”

Sursa: www.consilium.europa.eu/solana

Anexa nr. 3

**PROIECT
POLITICA ENERGETICĂ A ROMÂNIEI ÎN PERIOADA 2006-2009**

*Energie sigură, accesibilă și curată, pentru România
(fragment)
19.10.2006*

INTRODUCERE

Sectorul energetic influențează fundamental evoluția întregii societăți. În prezent nu poate fi concepută o economie dezvoltată, cu un sector social adecvat Europei secolului XXI, fără un sector energetic eficient.

Actualul document strategic în domeniul energiei este formulat în contextul aderării României la Uniunea Europeană. Politică energetică trebuie să fie capabilă să susțină o creștere economică durabilă, bazată pe armonizarea cerințelor de eficiență economică, considerentelor sociale și obiectivelor de mediu.

Politica energetică este corelată cu celelalte politici sectoriale și susțin împreună îndeplinirea programelor guvernamentale.

Sectorul energetic național trebuie să facă față principalelor provocări ce se manifestă la nivel intern și global: securitatea alimentării cu energie, creșterea competitivității economice și reducerea impactului asupra mediului. Aceste provocări sunt deosebit de importante, în condițiile în care România trebuie să recupereze decalajul de performanță economică față de țările dezvoltate ale UE.

La elaborarea documentului de politică energetică pentru perioada 2006-2009 s-a pornit de la analiza situației actuale a sectorului energetic. De asemenea, au fost avute în vedere prevederile existente în Programul de Guvernare pentru perioada 2005-2008, în Planul Național de Dezvoltare

2007-2013, în Foaia de parcurs 2003-2015, precum și angajamentele asumate în negocierile de aderare la UE. Sunt preluate, de asemenea, elementele relevante pe plan intern din documentele politice ale Uniunii Europene în domeniu, definite, mai ales, în Strategia Lisabona, în Cartea Verde pentru o strategie europeană pentru energie durabilă, competitivă și sigură și în Noua Politică Energetică Europeană. Politica energetică a României oferă soluții eficiente, în condițiile creșterii dependenței de importuri și întăririi tendințelor de consolidare a piețelor.

Obiectivele strategice în sectorul energetic sunt în concordanță cu prevederile Programului de Guvernare 2005-2008, și se referă în principal la:

- creșterea securității energetice a României, prin diversificarea surselor de aprovizionare cu resurse energetice și dezvoltarea tranzitului de resurse energetice prin țară;
- susținerea competitivității economice, prin măsuri vizând obținerea unei competiții reale în sectorul energetic, în condițiile liberalizării totale a piețelor de energie, a transparenței, a tratamentului nediscriminatoriu și echidistant;
- susținerea politicilor sociale care vizează asigurarea accesibilității la energie pentru categoriile sociale cele mai defavorizate, fără a afecta funcționarea pieței;
- stimularea dezvoltării și îmbunătățirea funcționării pieței energiei și încadrarea sa în piața internă a UE, prin creșterea transparenței cadrului instituțional, printr-o mai bună supraveghere și monitorizare a pieței, în vederea eliminării distorsiunilor care ar putea să afecteze concurența;
- asigurarea dezvoltării durabile a României, inclusiv prin limitarea impactului sectorului energetic asupra mediului, conform cerințelor UE în domeniu;
- creșterea eficienței energetice pe întregul lanț energetic, de la producerea de energie la consum și promovarea resurselor regenerabile de energie;
- satisfacerea clienților consumatori, în condițiile livrării unei energii de calitate și la prețuri competitive.

CAPITOLUL 1 SITUAȚIA ACTUALĂ A SECTORULUI ENERGETIC

1.1. Evoluții și provocări globale în sectorul energetic

Într-o economie din ce în ce mai globalizată, politica energetică a unei țări se realizează în contextul evoluțiilor și schimbărilor care au loc pe plan mondial.

Cererea și prețurile

Țările în curs de dezvoltare, în principal China și India, dar și cele cu economia în tranziție exercită o mare presiune asupra cererii de energie la nivel mondial, datorită creșterii economice și schimbărilor structurale din economie. Practic, în intervalul 1994-2004 aceste țări și-au dublat cererea de petrol (de la 10 la 20 milioane de barili pe zi), ceea ce reprezintă aproximativ 40% din cererea mondială de petrol.

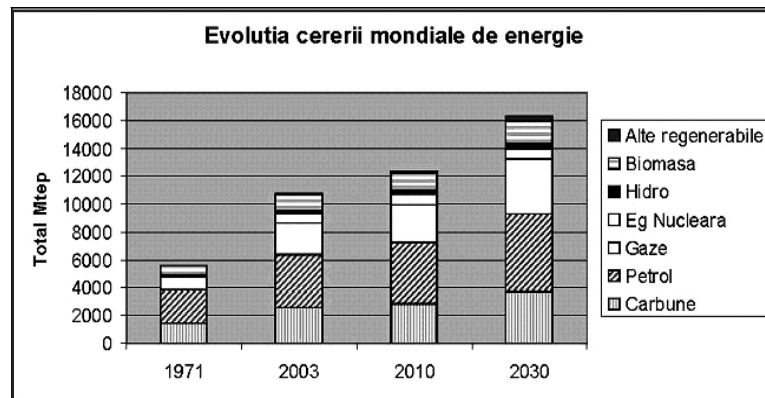
Ponderea cererii de resurse primare de energie s-a schimbat, în sensul că cererea țărilor cu economii în dezvoltare a evoluat de la 22% în 1970 la 39% în 2003, prognozele indicând că aceste state, la orizontul anilor 2030, ar putea să domine cererea de energie. Cererea totală de energie în 2030 va fi cu circa 50% mai mare decât în 2003 și cu circa 46% mai mare pentru petrol. Rezervele certe cunoscute de petrol pot susține un nivel actual de consum doar până în 2040, iar cele de gaze naturale până în 2070. Previziunile indică o creștere economică, ceea ce va implica un consum sporit de resurse energetice.

Dependența țărilor din Uniunea Europeană de importuri de gaze naturale se înscrie pe un trend ascendent. Dacă la nivelul anului 2003, necesarul de consum a fost asigurat în proporție de 49% din producția indigenă, iar importurile nete reprezentau 51%, situația prognozată pentru anul 2030 arată că importurile vor atinge 80% din totalul cererii de gaze naturale. Fără îndoială că există suficiente surse în jurul Europei care să acopere creșterea preconizată a cererii de gaze în Europa pentru următoarele decenii. În prezent însă nu există suficiente posibilități de

transport al acestor volume de gaze naturale către piețele gaziere europene. În consecință, una dintre direcțiile principale ale politicilor energetice comunitare vizează diversificarea și multiplicarea surselor de alimentare, precum și a rutelor de transport pentru hidrocarburi, mai ales în condițiile actuale în care rezervele din Marea Nordului se diminuează.

Din punctul de vedere al structurii consumului de energie primară la nivel mondial, evoluția și prognoza de referință realizată de Agenția Internațională pentru Energie evidențiază creșterea mai rapidă a ponderii gazului natural (care va depăși cărbunele), dar și a surselor regenerabile.

În figura 1 este evidențiată evoluția cererii de energie, la nivel mondial.

Sursa: IEA

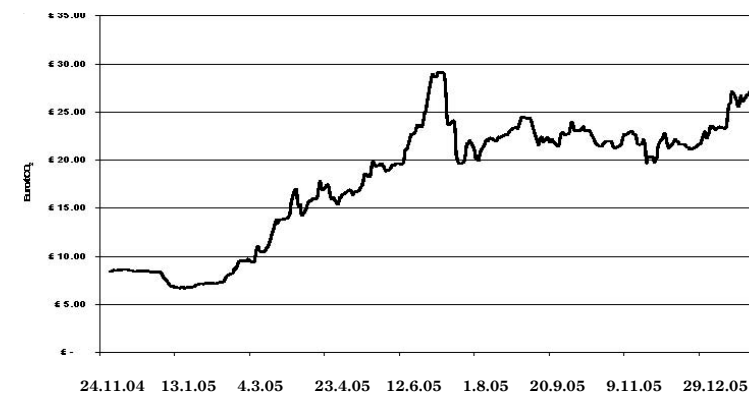
Fig. 1. Evoluția cererii mondiale de energie

Creșterea cererii de energie, combinată cu factori geopolitici, în special situația din Orientul Mijlociu, au determinat creșterea prețului țițeiului care a influențat și creșterile de preț pentru gaz natural. Un alt factor care a determinat creșterea prețului la produse petroliere pe plan mondial a fost lipsa capacităților de rafinare, problemă care necesită identificarea unor soluții pe termen mediu și lung. La toate acestea s-a adăugat și tendința manifestată de unele state, de suplimentare a stocurilor, pentru a face față situațiilor de criză.

Ca o consecință a celor de mai sus, prețul petrolului a atins 70 dolari/ba- ril în toamna lui 2005. În acest context, unele state au anunțat deja că doresc să-și intensifice eforturile pentru dezvoltarea de combustibili alternativi pentru petrol. Prețurile gazelor naturale urmează fluctuațiile prețului la țiței, în general cu o întârziere de 6 luni.

În contextul creșterii prețului la hidrocarburi, multe companii din Uniunea Europeană au reluat producerea de energie electrică pe bază de cărbune. Creșterea prețului la hidrocarburi, precum și creșterea interesului pentru cărbune au determinat creșterea importanței aplicării la nivel UE a schemei de comercializare a certificatelor de emisie a gazelor cu efect de seră.

Figura 2 prezintă evoluția prețului la comerțul cu emisii, care la sfârșitul anului 2005 oscila în jurul a 20-25 euro/tona de CO₂, prețurile scăzând la circa 12-15 euro/tona de CO₂ în luna mai 2006.

Sursa: Energy Charter Secretariat

Fig. 2. Evoluția prețului la comerțul cu CO₂ în cadrul UE

Elementele de mai sus stau la baza reorientării politicilor energetice ale tuturor țărilor care sunt net importatoare de energie, în sensul creșterii atenției acordate resurselor regenerabile de energie și eficienței energetice. Totodată, se reevaluează oportunitatea închiderii unor centrale nucleare

în țări care aveau în vedere încetarea producerii de energie electrică în astfel de centrale. În UE, 13 state utilizează energia nucleară, nivelul producției fiind destul de ridicat – 30% din totalul de energie produsă. În plus, UE acordă o atenție sporită îmbunătățirii eficienței energetice și promovării surselor regenerabile.

La nivelul Uniunii Europene există obiectivul de a produce 21% din electricitate din surse regenerabile, în 2010. În privința eficienței energetice, o nouă directivă vizează o reducere cu 9% a intensității energetice în următorii nouă ani.

În ceea ce privește funcționarea piețelor, piața de petrol și produse petroliere este în general liberalizată în majoritatea țărilor lumii, spre deosebire de piețele de energie electrică și gaze naturale.

În acest context, politica energetică a României trebuie să fie conectată cu documentele similare existente la nivel european, având în vedere necesitatea convergenței politicii țării noastre cu politica europeană în domeniu.

Actualele tendințe vor fi analizate în cadrul prezentei strategii, în procesul definirii obiectivelor politicii energetice românești și a măsurilor de implementare a lor.

Concluzii

Evoluția cererii de energie și a resurselor energetice primare pe plan internațional impune eliminarea scenariilor care au ca bază un preț scăzut al energiei pe termen lung.

Îmbunătățirea eficienței energetice, creșterea ponderii surselor regenerabile și diversificarea surselor și rutelor de alimentare cu energie primară reprezintă priorități pentru țările importatoare de energie.

Anexa nr. 4

EC, Energy Ministers Agree to Accelerate Nabucco Gas Pipeline

June 28, 2006

The European Commission (EC) and the energy ministers of Austria, Hungary, Romania, Bulgaria and Turkey agreed to accelerate commercial, regulatory and legal work in order to rapidly build the Nabucco gas pipeline, which will run from the Caspian basin through Turkey to Bulgaria, Romania, Hungary and Austria. The pipeline is critical to the long-term necessity for Europe to connect its gas market to the Caspian region and is likely to be the first of many supply routes through Southern Europe. It is part of a scenario envisioned by the European Union (EU) in which 10% to 15% of EU gas would come from this region by 2025.

„Gas is essential to the European economy. The European Commission is actively guiding investments into transmission and is hoping to assist in overcoming the technical and commercial issues involved in bringing gas through many jurisdictions to the EU”, said EC Energy Commissioner Andris Piebalgs.

„The Nabucco gas pipeline is one of the most important European energy projects, which allows the EU to diversify its transport routes and gas supplier countries”, said Dr. Martin Bartenstein, president of the EU Energy Council.

The Nabucco pipeline was identified as one of the priority projects of common interest under the guidelines for trans-European energy networks (decision 1229/2003/EC of the European Parliament and the Council of Ministers on June 26, 2003). It could deliver annually between 8 and 13 billion cubic meters of natural gas to the EU markets.

The project will enhance the diversification of energy supplies to the EU because it will provide an additional natural gas supply route from the

Caspian region and the Middle East to the EU. Upgrading and constructing new energy infrastructures was identified by the EC's green paper on a *European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy* as one of the priorities for securing and diversifying EU energy supplies.

Also attending the ministerial conference at which the agreement was signed were energy industry members, the International Energy Agency and the European Investment Bank.

Source: European Commission.

<http://petrochemical.ihs.com/news-06Q2/eu-en-nabucco-pipeline.jsp>

Anexa nr. 5

**Intervenția președintelui României, Traian Băsescu,
în cadrul Forumului Comunității Opțiunii Democratice
- Kiev, Ucraina -**

[2 decembrie 2005]

„România salută lansarea Forumului Comunității Opțiunii Democratice, menit să contribuie la întărirea cooperării între statele din regiune. Astfel de reuniuni creează punți și între guverne și reprezentanți ai societății civile în vederea promovării în parteneriat a spațiului european de libertate, securitate și dezvoltare.

Politica externă a României are ca element central acest obiectiv. Dezvoltarea proiectului european într-o logică a solidarității servește scopului general al promovării valorilor democrației și libertății. România este gata să împărtășească din propria experiență în procesele de transformare democratică pentru că ea însăși a beneficiat de sprijinul prietenilor cărora li s-a alăturat în NATO sau li se va alătura, în curând, în UE.

Democrația nu este un sistem politic care să poată fi impus din exterior sau de sus în jos. Natura democrației derivă din caracterul ei participativ, din existența unui sistem de separare a puterilor în stat, a unei puternice societăți civile, a mass-mediei libere, a cadrului juridic și a structurilor instituționale pentru garantarea și aplicarea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale oamenilor.

Experiența noastră demonstrează că obstacolele principale în calea transformării democratice derivă din factori sistemici. Inerția și rezistența, birocrăția, corupția, crima organizată, lipsa de independență a justiției sunt provocări la adresa democrației, precum și a dezvoltării și stabilității statului, cu repercusiuni la nivel regional. Democrația, dezvoltarea economică și securitatea sunt interdependente. Pentru ca reformele să aibă succesul scontat în planul vieții cetățenilor, ele trebuie demarate cu

consecvență în toate aceste domenii. Nu putem fi cu segmente din societate sau administrație în avans din punct de vedere democratic și cu alte segmente rămase în urmă.

Răspândirea valorilor democratice nu reprezintă un obiectiv în sine, ci un mijloc pentru asigurarea stabilității și securității și pentru realizarea procesului de reunificare a continentului european, care a început odată cu căderea zidului Berlinului. Democrația și construcția europeană sunt procese intercorelate din punct de vedere istoric. Acest lucru a fost demonstrat de valurile succesive de lărgire ale Uniunii Europene și, respectiv, ale NATO.

Provocarea cea mai importantă pentru noi rămâne existența în această parte a Europei a unor focare de conflict, adevărate «găuri negre» aflate în afara regulilor internaționale de drept. Regimurile autoritare din entitățile separatiste Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud sunt un exemplu clar cu privire la relevanța absenței democrației: un regim democratic este responsabil în fața cetățenilor, astfel încât viața publică nu poate fi acaparată de interesele unei elite de afaceri.

Regimurile care nu răspund în fața cetățenilor și nici nu respectă regulile internaționale de drept sunt implicate în activități ilicite de trafic și contrabandă, pe care ajung să le transforme în politică de stat.

Democratizarea și crearea unui sistem de drept în aceste entități sunt necesare, dar nu sunt un proces simplu. Toate statele care doresc să respecte și să aplice valorile democratice recunosc că nu pot fi create condițiile transformării democratice peste noapte este vorba de un proces gradual, în care alegerile libere și democratice sunt o piatră de încercare pentru regimuri rămase ancorate în epoci istorice apuse.

Transnistria reprezintă pentru noi cel mai apropiat și cel mai clar exemplu în acest sens. Chiar dacă, urmare mișcărilor politice și transformărilor ce au avut loc în spațiul ex-sovietic în ultimele 12 luni, problematica conflictului transnistrean a fost scoasă pentru moment din starea de amorțeală în care se afla, Transnistria rămâne o problemă a cărei rezolvare nu mai poate fi amânată.

Primul pas spre soluționare presupune atât retragerea trupelor străine, cât și desființarea forțelor militare și paramilitare ale regimului separatist, în baza unui calendar precis, cu garanții multilaterale. Pe această bază poate fi inițiat un proces de democratizare a regiunii, sub coordonarea și monitorizarea instituțiilor paneuropene.

Desigur, regiunea se confruntă cu multe alte riscuri de securitate, precum sărăcia, degradarea mediului, crima organizată, corupția, traficul de droguri, ființe umane, arme și contrabandă. România investește resurse și eforturi în lupta împotriva acestor riscuri, atât în plan intern, cât și, în mod gradual, pe căi bilaterale sau în formate regionale.

Pentru a răspunde împreună mai eficient acestor provocări în regiunea Mării Negre, România dorește să relanseze și să revitalizeze cooperarea regională prin intermediul unui format de cooperare, neinstituționalizat – Forumul Mării Negre pentru Dialog și Parteneriat. Inițiativa Forumului pornește de la premisa că regiunea în care trăim trebuie racordată la procesul de transformare a continentului european.

Agenda Forumului se fundamentează pe convingerea că toate problemele noastre pot fi rezolvate, împreună, prin dialog, în formate flexibile și deschise tuturor celor care doresc să își aducă contribuția.

Sperăm că Forumul va contribui la revitalizarea cooperării regionale, prin asigurarea canalelor de comunicare între diversele inițiative din regiune și prin acoperirea acelor nișe neutilizate încă la adevăratul lor potențial (diversitatea culturală, contacte directe între autoritățile locale, societatea civilă și mediul academic, securitate ecologică, asistență umanitară).

Forumul nu își propune să înlocuiască sau să intre în competiție cu formatele existente de cooperare sau cu noile inițiative din regiune, cum ar fi Blackseafor sau Organizația Cooperării Economice la Marea Neagră, al cărui potențial de a contribui la revitalizarea schimburilor economice regionale nu este pe deplin utilizat. Este o inițiativă ce are drept obiectiv asigurarea complementarității acestora.

Regiunea Extinsă a Mării Negre reprezintă, cel puțin pentru etapa în care ne aflăm, frontiera directă a comunității euroatlantice. În aceste

condiții, principalul factor de stabilitate în regiune rămâne continuarea reformelor interne, accelerate de perspectiva integrării europene și euroatlantice a statelor din bazinul Mării Negre. Catalizatoare va fi creșterea nivelului și calității cooperării dintre statele din regiune și UE, respectiv NATO.”

Departamentul de Comunicare Publică

2 decembrie 2005

Sursa: http://www.presidency.ro/?_RID=det&tb=date&id=6849&_PRID=ag

Anexa nr. 6

**Statement of Karen Harbert
Assistant Secretary for Policy and International Affairs
Department of Energy Before the Subcommittee on
International Economic Policy Committee on Foreign
Relations United States Senate**

Tuesday, September 27, 2005

[fragment]

„Thank you Mr. Chairman. I am pleased to have the opportunity to appear before you to discuss Eurasian energy supplies, the implications for U.S. energy security, and the Department of Energy’s role facilitating the Administration’s goals in the region.

To help ensure U.S. energy security, the U.S. government consistently has called for supply diversity. The Eurasian oil and gas producers are key market players and their energy potential is considerable. The energy relationships between the United States and Eurasian countries are designed to strengthen the overall relationships between our countries and to enhance global energy security, international strategic stability, and regional co-operation.

First I would like to provide an overview of reserves, resources, and exports. Then I will address the challenges in this region and tell you about the Department’s activities and relationships with Eurasian countries.

Oil and Gas Production and Resources

Russia and the countries in Central Asia and the Caspian are key contributors to the global oil and gas market. Russia produces about 9.5 million barrels per day of oil and exports about 6.5 million barrels per day to its export markets. Most of Russia’s oil is exported to former Soviet countries and to Central and Western Europe, with small amounts to China and

Japan. It is the world's second largest producer and exporter of oil just behind Saudi Arabia. In the 1990s, Russia experienced a dramatic downturn in production, but since the beginning of this decade the growth rate rebounded averaging 8 percent per year. Recently, however, we are seeing a slowdown in the growth rate and the Russians are predicting production to grow by only 1 to 2 percent in the near term. There are a number of factors contributing to this decrease – the demise of Yukos, high taxes, the focus on increasing government control over the energy sector, and less investment. Some estimates predict that Russia could produce about 11 million barrels per day by 2015; however, this will depend on its ability to change the factors affecting investment in exploration and development. Russia is the world's largest gas producer, and although its gas production has been relatively flat, it is expected to continue on its current growth path if there is sufficient investment in new fields. Russia is currently producing about 57 billion cubic feet per day – most of which is exported to Europe.

The Caspian region continues its upward trend and is now producing about 2 million barrels per day with production predicted to reach more than 5 million barrels per day by 2015. Its natural gas production is about 13.5 billion cubic feet per day. Turkmenistan is the region's largest gas exporter, with its primary markets in Ukraine and Iran. Industry observers speculate that its production could double in the next five years with most of it going to Russia. Azerbaijan may produce about 2 to 2.4 billion cubic feet per day by 2015 with the Shah Deniz field coming on line. Projections for Kazakhstan production are still uncertain given the lack of export capacity.

Russia has vast oil and gas reserves, but since reserve data are not made public, it is difficult to know with certainty what Russia really has. Its proven oil reserves are conservatively estimated at about 60 billion barrels as reported by the Oil and Gas Journal. However, Russian companies have estimated that oil reserves could be around 100 billion barrels. Also, many areas have yet to be explored and are in difficult and remote regions. Russia, followed by Iran, has the world's largest natural gas reserves of about 1680 trillion cubic feet.

Resource estimates for the Central Asia-Caspian region vary widely because many areas of the region have not been fully explored. EIA indicates that proven oil reserves are somewhere between 17 and 44 billion barrels. Companies have estimated that resources (not proven reserves) are in excess of 100 billion barrels. EIA estimates the region's proven natural gas reserves at 232 trillion cubic feet. Again, natural gas reserves are not fully explored and could be considerably greater. Whatever the numbers, it is clear that the Caspian region is a significant source of oil and gas reserves that can become an important source of supply for the global market. The challenges are in developing and exporting these resources.

Export Challenges

One of the major difficulties faced by Russia and the Caspian states as they attempt to develop and export their energy resources is the lack of export transportation infrastructure. During the Soviet era, all of the oil and natural gas pipelines in the Caspian Sea region (aside from limited capacity in northern Iran) were routed through Russia. Prior to 1997, exporters of Caspian region oil had only one major pipeline option available to them, a 240,000-barrel-per-day pipeline from Kazakhstan to Russia. Since independence, several new oil export pipelines have been built. However, the relative lack of oil and gas export options continues to limit exports to markets outside the former Soviet Union.

The Administration has consistently supported the development of new pipeline projects, especially an East-West transport corridor that would stretch from Kazakhstan through Azerbaijan, Georgia, and Turkey to the Mediterranean. The Baku-Tbilisi-Ceyhan (BTC) oil pipeline, the first project in this East-West transport corridor, is in the final stage of construction, and we expect the first oil to be loaded on tankers at the port in Ceyhan later this year contingent upon the resolution of several pending minor construction delays. It is expected to ship between 1 and 1.5 million barrels per day by 2009 and operate for 40 years. Negotiations are underway to include Kazakhstan in this pipeline project. We encourage Kazakhstan to reach agreement with Azerbaijan on an Inter-Government Agreement to define the terms under which Kazakhstan oil will enter BTC. This step

would constitute a strong statement of the Kazakhstan Government's commitment to expanding its energy co-operation with its Western neighbors.

By extending its reach across the Caspian Sea, an Aktau-Baku-Tbilisi-Ceyhan (ABTC) project would strengthen regional cooperation and stability, encourage economic linkages that can mitigate regional conflicts, and help Kazakhstan secure direct access to world markets via Turkey and the Mediterranean, without subjecting its exports to the uncertainties of geographic chokepoints such as the Turkish Straits.

In Russia's case, the export capacity situation is improving with increased capacity from Baltic ports and via rail shipments. If Russia's midterm oil production increases as it recovers from a lack of investment following the Yukos case, Russia must expand its oil infrastructure. However, Russia seems to be relying on geopolitical factors rather than market forces to determine which pipelines to build and this could undermine the expansion of Russia's access to global markets. In short, Transneft has selected favored projects, such as the Baltic Pipeline System expansion and the Far East pipeline, at the expense of industry-preferred projects such as the Caspian Pipeline Consortium expansion and construction of a Northern pipeline. Independent pipelines, with the exception of the Caspian Pipeline Consortium, are non-existent, and independent (open) access to Transneft's pipelines remains problematic.

In 2001, the Caspian Pipeline Consortium, Russia's first and only private pipeline, was completed and now ships almost 700,000 barrels per day of Kazakh and Russian crude to the port of Novorossiysk. It is expected to ship 1.3 million barrels per day once its expansion plans are approved. This pipeline is a unique project involving more than eight companies and the governments of Russia, Kazakhstan, and Oman. Negotiations among these governments and companies have been challenging. We are hopeful that the final obstacles to approve the expansion are soon resolved.

The most efficient route that would support an increase in Russian oil exports to the U.S. would be via a pipeline from Russia's Far North to a

deepwater port in the Barents Sea. Companies and government officials have been discussing this proposal since 2002, and currently, Transneft is planning a 290-mile pipeline that could add 500,000 barrels per day to the world market, but has not announced a timetable for pipeline construction or first oil exports. Historically, Russian exports to the U.S. have been only around 45,000 barrels per day, but the last two years have seen an increase. In the first six months of 2005, the U.S. imported an average of 253,000 barrels of oil per day from Russia.

Russian oil exports to Asia are projected to increase in coming years. The Russian government continues to make strategic alliances with Asian countries that promise more oil deliveries. The recently approved construction of the Far East pipeline will be key for increased oil exports to Asia. It is expected to cost more than \$15 billion, cross some 2700 miles, and transport 1 to 1.5 million barrels per day at full capacity. The first phase of development will reach China; a pipeline extension likely will later reach Russia's Pacific Coast to serve Japan and other markets, including the U.S. west coast. Questions remain on whether there is enough regional oil to supply this pipeline. Eastern Siberia is an undeveloped area with an unknown resource base. Reliable reserve figures are not available for this region, and it will take time before new production comes to market. Some anticipate the need to divert Western Siberian resources to fill the pipeline, but Russian company and government officials maintain that the Eastern Siberia resource base is sufficient to fill the Far East pipeline. Caspian oil exports to Asia will increase with the new Kazakhstan-China oil pipeline. China is financing construction of this 600-mile, \$850 million pipeline, capable of moving 400,000 barrels of crude a day. The second section of the three-part pipeline is due to come on line in December 2005.

In discussing export routes for this region, we must recognize the importance of Turkey. Its strategic location makes it a natural energy bridge for transporting Russian and Caspian oil and gas. Under optimal conditions, approximately 6 million barrels per day of oil could transit Turkey in a given year. That number includes 3 million barrels per day shipped through the Bosphorus and Dardanelles Straits (hereafter referred

to as the Bosphorus), 1.5 million barrels per day of Iraqi oil via pipeline, and 1.5 million barrels per day through the BTC pipeline. The actual amount of crude presently transiting Turkey is much lower, about 3 million barrels per day, due to repeated attacks on Iraq's oil infrastructure and the fact that it will be some time before BTC is at full flow.

Since it will take time to secure Iraq's pipeline and get BTC to full flow, the importance of the Bosphorus Straits, which connect the Black Sea to the Mediterranean Sea, becomes increasingly important. Turkey has raised concerns about the ability of the Bosphorus Straits, already a chokepoint for oil tankers, to handle the current tanker traffic load. The Turks see crude transports through the Bosphorus as an accident waiting to happen, and they hope to reduce tanker traffic. As a result, a number of options are under consideration for oil transiting the Black Sea to bypass the Bosphorus Straits. We are encouraging countries in this region to develop alternative routes to the Bosphorus Straits.

In support of the Administration's commitment to multiple pipelines, the U.S. Trade and Development Agency has funded feasibility studies of several Bosphorus Bypass pipeline projects. These studies are an important contribution to the decision-making process on the addition of pipelines to connect Central Asia to Western oil markets.

In regard to gas exports, the gas pipelines built during the Soviet era continue to serve as the conduit for Russian and Central Asia gas exports. Russia sends most of its gas to Europe, meeting about a third of Europe's demand. Russia has been a reliable gas supplier to Europe and will help meet Europe's increasing gas demand. In 2002, Gazprom added to its export capacity by building the Blue Stream pipeline under the Black Sea to Turkey. It can deliver about 16 billion cubic meters per year, but much of it is unused due to insufficient demand and Turkish claims that the gas is of poor quality. Gazprom also is considering an expansion of its Yamal pipeline to Europe, building a pipeline all the way to Great Britain, and constructing a system in the Far East that would bring Kovyka gas to South Asian markets.

Russia does plan to expand its gas markets by developing its LNG capability. It views the U.S. as the number one market. On September 2, a Gazprom delegation traveled to Cove Point, Maryland to celebrate the arrival of Gazprom's first LNG shipment to the U.S. Gazprom is not currently producing LNG, but the company arranged a swap to begin its participation in the North American market. Russia's potential for gas exports to the U.S. – as LNG – are significant. Having announced a short list of five companies with which it will co-operate, in early 2006 Gazprom plans to announce a development consortium for its giant Shtokman gas field, which lies offshore Russia's far north in the Barents Sea. LNG from this field would be targeted to the United States. The size and scale of this project cannot be overstated. Shtokman is likely to be the world's largest energy project with reserves of 113 trillion cubic feet of gas and 31 million tons of gas condensate. Gazprom expects to start Shtokman LNG exports of 15 million tons per year after 2010, and ConocoPhillips and Chevron are on the short list to take part in the development consortium.

Although Gazprom is focused on Shtokman to target North American markets, Russian LNG is also likely to reach the U.S. from the Sakhalin-2 project on Russia's Pacific coast. Shell, the Sakhalin-2 operator, and the other project consortium members – including Gazprom – are building the world's largest LNG plant. The facility is expected to come on stream in 2008 and produce 9.6 million tons a year of LNG to supply Japan, South Korea, China and the United States. Initial contracts call for Shell to export 1.6 million tons of LNG a year to a planned LNG facility on the West coast. Russian LNG also could be developed from its Yamal Peninsula, and a U.S.-Russian partnership is considering a major project in that region.

Caspian gas is produced primarily by Uzbekistan and Turkmenistan, and in smaller volumes by Kazakhstan and Azerbaijan. These countries rely on Soviet-era pipelines, owned by Gazprom, to get their gas to Russian and European markets. The South Caucasus gas pipeline now under construction from Baku, Azerbaijan, through Georgia to Turkey, will significantly increase the opportunity to move gas from the south Caspian Sea to Western markets. Extending this pipeline on the East from

Turkmenistan to Baku and, on the west, from Turkey to Southern Europe, and the increased investment in gas reserve development to support the pipeline, would provide a major opportunity to improve the supply of gas to world markets. Building a consensus among the countries involved in such a project, negotiating the necessary agreements and encouraging the flow of capital to the region are obviously major challenges, but we believe a regional East-West gas pipeline is an important goal towards which we will continue to work. Asian markets are too distant from Caspian reserves to be financially viable, and until new infrastructure is created, North American consumers are unlikely to use any Central Asian gas.

It is clear that our interests are aligned with those of the Eurasian countries. We seek increased supplies from diverse sources and Eurasian countries seek to maximize output and exports. The U.S. and Eurasian countries acknowledge that increased commercial co-operation and energy trade are shared goals. But although our interests are aligned, numerous challenges present obstacles to expanding energy trade between the U.S. and Eurasia.”

Source: (United States Senate)

www.senate.gov/~foreign/testimony/2005/HarbetTestimony050927.pdf

Anexa nr. 7

EU/GEORGIA ENP ACTION PLAN

(fragment)

1. Introduction

The enlargement of the European Union on 1 May 2004 has brought a historical shift for the Union in political, geographic and economic terms, further reinforcing the political and economic interdependence between the EU and Georgia. It offers the opportunity for the EU and Georgia to develop an increasingly close relationship, going beyond co-operation, to involve a significant measure of economic integration and a deepening of political co-operation. The European Union and Georgia are determined to make use of this occasion to enhance their relations and to promote stability, security and welfare. The approach is founded on partnership, joint ownership and differentiation.

The European Neighbourhood Policy of the European Union sets ambitious objectives based on commitments to shared values and effective implementation of political, economic and institutional reforms.

Georgia is invited to enter into intensified political, security, economic and cultural relations with the EU, enhanced regional and cross border co-operation and shared responsibility in conflict prevention and conflict resolution.

The European Union takes note of Georgia’s expressed European aspirations. The EU welcomes Georgia’s readiness to enhance co-operation in all domains covered by the Action Plan. The level of ambition of the relationship will depend on the degree of Georgia’s commitment to common values as well as its capacity to implement jointly agreed priorities, in compliance with international and European norms and principles. The pace of progress of the relationship will acknowledge fully Georgia’s efforts and concrete achievements in meeting those commitments.

This Action Plan is a first step in this process. The EU-Georgia Action Plan is a political document laying out the strategic objectives of the co-operation between Georgia and the EU. It covers a timeframe of five years. Its implementation will also help fulfill the provisions of the PCA, build ties in new areas of co-operation and encourage and support Georgia's objective of further integration into European economic and social structures.

Implementation of the Action Plan will significantly advance the approximation of Georgian legislation, norms and standards to those of the European Union. In this context, it will build solid foundations for further economic integration based on the adoption and implementation of economic and trade-related rules and regulations with the potential to enhance trade, investment and growth. It will furthermore help to devise and implement policies and measures to promote economic growth and social cohesion, to reduce poverty and to protect the environment, thereby contributing to the long-term objective of sustainable development. Georgia and the EU will co-operate closely in implementing this Action Plan.

The EU Special Representative for the South Caucasus will assist the relevant bodies in the implementation of this Action Plan in accordance with his mandate.

2. New partnership perspectives

The European Neighbourhood Policy opens new partnership perspectives:

- The perspective of moving beyond co-operation to a significant degree of integration, including through a stake in the EU's Internal Market and gradual extension of four freedoms to Georgia, as well as the possibility for Georgia to participate progressively in key aspects of EU policies and programmes.

- An upgrade in the scope and intensity of political co-operation, through further development of mechanisms for political dialogue.

- Continuing strong EU commitment to support the settlement of Georgia's internal conflicts, drawing on the instruments at the EU's disposal, and in close consultation with the UN and OSCE. The EU is ready to consider ways to strengthen further its engagement.

- Enhancing co-operation in the area of Justice, Freedom and Security, notably in the field of border management and migration.

- Increased possibilities for closer co-operation in the area of foreign and security policy, including European Security and Defense Policy in particular on the issues of regional stability and crisis management.

- Deepening trade and economic relations; providing the opportunity for convergence of economic legislation, the opening of economies to each other, and the continued reduction of non-tariff barriers to trade, which will stimulate investment and growth.

- Enhancing co-operation in the fields of energy, transport and environment contributing to energy security and supply diversification needs for the EU.

- In parallel with the South Caucasus Partnership, enhance bilateral and multilateral co-operation in the Black Sea area – including strengthened regional economic co-operation between the Baltic, Black and Caspian Sea regions.

- The perspective of identifying particular initiatives that needs to be taken for a better governance on maritime related matters in the Black Sea and a more coordinated approach to the management of the sea space in the region.

- Increased financial support: EU financial assistance for Georgia will be available to support the actions identified in the present document. The Commission is furthermore proposing a new European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI) for this purpose which will cover the main part of EU financial assistance and will include aspects of cross-border and trans-national co-operation. The Commission also intends to propose an extension of the EIB mandate to Georgia as of 2007.

- Possibilities of gradual opening of reinforced participation in certain Community programmes, promoting cultural, educational, environmental and scientific links.

- Support including through financial, technical assistance and twinning to meet EU norms and standards, and targeted advice and support for legislative approximation through a mechanism such as TAIEX.

- Establish a dialogue, in accordance with the *acquis*, on matters related to the movement of people between the EU and Georgia.

- In light of the fulfilment of the objectives of this Action Plan and of the overall evolution of EU-Georgia relations, consideration will be given in due time to the possibility of a new enhanced contractual relationship.

3. Priorities for action

The Action Plan sets out a set of priorities in areas within and beyond the scope of the Partnership and Co-operation Agreement. Among these priorities, all of which are important, particular attention should be given to the following areas and specific actions.

Priority area 1

Strengthen rule of law especially through reform of the judicial system, including the penitentiary system, and through rebuilding state institutions. Strengthen democratic institutions and respect for human rights and fundamental freedoms in compliance with international commitments of Georgia (PCA, Council of Europe, OSCE, UN).

Specific actions:

- Reform of the whole judicial system in line with European standards notably through the implementation of the reform strategy for the criminal justice system, developed with the assistance of EUJUST Themis, including:
  - ensuring proper separation of powers, independence and impartiality of the judiciary, prosecution, police and law enforcement agencies;

- improvement of training of judges, prosecutors, and officials in judiciary, Ministry of Justice administration, police and prisons, in particular with regard to the human rights issues and judicial internal co-operation;

- improved access to justice notably through the establishment of an effective legal aid system;

- penitentiary and probation service;

- system of execution of Court decisions.

- Adopt a new Criminal Procedural Code (by 2007).

- Implement the recommendations of the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment, notably to improve detention conditions.

- Adopt a public service reform strategy and legislation for the civil service in order to improve good governance and transparency.

- Develop a functioning civil register (by end 2009).

- Ensure the local (2006), parliamentary (2008) and presidential (2009) elections in Georgia are conducted in accordance with international standards, through implementation of OSCE/ODIHR and Council of Europe recommendations, notably regarding the need for a reliable voter registry and a functioning and transparent electoral commission.

- Finalize and implement a strategy and programme for local government reform (the Law on Self Governance), in accordance with Council of Europe recommendations.

- Ensure implementation of the Optional Protocol to the UN Convention Against Torture.

Priority area 2

Improve the business and investment climate, including a transparent privatization process, and continue the fight against corruption.

Specific actions:

- Develop and implement a comprehensive programme to improve the business climate, in particular to improve the conditions to starting a business, hiring and firing workers, registering property, getting credit, protecting investors, enforcing contracts, and closing a business.
- Adopt (in 2006) and implement a new Customs Code in line with EU and international standards.
- Adopt and implement the necessary implementing provisions to the revised Customs Code in order to simplify and streamline customs procedures and to address the issue of customs ethics in line with EU and international standards.
- Set up a mechanism to ensure regular consultation/information of the trade community on import and export regulations and procedures.
- Strengthen the overall administrative capacity of the customs administration, in particular to increase transparency of customs rules and tariffs, to ensure the correct implementation of customs valuation rules, to implement the principles of risk based customs control and post clearance control; provide the customs administration with sufficient internal or external laboratory expertise as well as sufficient operational capacity in the IT area.
- Continue the modernization, simplification and computerization of the tax administration. Ensure the smooth enforcement of the new Tax Code also by defining all necessary administrative structures and procedures, including a fiscal control strategy, audit and investigation methods, co-operation with the tax payers and tax compliance.
- Ensure the implementation of the recently approved National Anti-Corruption Strategy by 2009; ensure active participation of civil society in monitoring implementation; regularly assess impact and progress made.
- Pursue transparent privatization process both as regards divestiture and use of privatization proceeds.

- Establish the necessary administrative capacities to ensure an effective and transparent licenses system.

Priority area 3

Encourage economic development and enhance poverty reduction efforts and social cohesion, promote sustainable development including the protection of the environment; further convergence of economic legislation and administrative practices.

Specific actions:

- Maintain macroeconomic stability by implementing prudent monetary and fiscal policies including through ensuring the independence of the National Bank of Georgia; further improve strategic planning of expenditures through a Medium Term Expenditure Framework.
- Conduct a systematic review and revision of the government's reform strategy document, with particular emphasis on poverty reduction.
- Continue reforms in public finance management, including by implementing a comprehensive Medium-Term Expenditure Framework consistent with the Georgian government strategy.
- Develop a Research and Innovation policy directly relevant to the sustainable and equitable economic development policy objectives of Georgia.
- Undertake reform of the social assistance and health care sectors including establishing an effective legal base and effective management systems.
- Further reform efforts in the field of education to promote human resources development.
- Foster co-operation with the aim of reforming higher education sector in the context of the Bologna Process.
- Reinforce participation of Georgian scientists/students/academics in international and exchange programmes such as TEMPUS, Erasmus Mundus, Marie Curie, Jean Monnet, European Community Framework Programmes (FP6; FP7).

- Encourage life-long and life-wide learning opportunities as well as further the reform efforts in the field of education, science and training to promote sustainable development of human resources and human capital.
- Develop special programmes of education for public servants (primarily for civic integration).
- Reform science management system through appropriate regulatory framework, financing model and governance based on scientific excellence, capacity-building and joint initiatives.
- Foster the development of education, information and communication programmes and technologies.
- Strengthen administrative structures and procedures to ensure strategic planning of environment issues and coordination between relevant actors.
- Improve the quality in statistics.
- Jointly explore options for further enhancing bilateral trade relations, including the possible establishment of a free trade agreement between the EU and Georgia. In this context, the Commission will undertake a feasibility study which will also look at regional trade and economic integration aspects.
- To co-operate in the area of food safety.
- Ensure effective co-operation in order to establish and strengthen in Georgia a modern institutional system of technical regulation, standardization, accreditation, metrology, conformity assessment and market surveillance[...]

Source: http://www.mfa.gov.ge/index.php?sec_id=156&lang_id=ENG

Anexa nr. 8

COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES

Brussels, 11.04.2007

**COMMUNICATION FROM THE COMMISSION TO THE COUNCIL AND THE EUROPEAN PARLIAMENT
BLACK SEA SYNERGY – A NEW REGIONAL CO-OPERATION INITIATIVE**

1. INTRODUCTION – THE NEED FOR A REGIONAL POLICY

On 1 January 2007, two Black Sea littoral states, Bulgaria and Romania, joined the European Union. More than ever before, the prosperity, stability and security of our neighbours around the Black Sea are of immediate concern to the EU.

The Black Sea region¹ is a distinct geographical area rich in natural resources and strategically located at the junction of Europe, Central Asia and the Middle East. With a large population, the region faces a range of opportunities and challenges for its citizens. The region is an expanding market with great development potential and an important hub for energy and transport flows. It is, however, also a region with unresolved frozen conflicts, with many environmental problems and insufficient border controls thus encouraging illegal migration and organised crime. In spite of significant positive developments in the last years, differences still remain in the pace of economic reforms and the quality of governance among the different countries of the region. A dynamic regional response to the issues can greatly benefit the citizens of the countries concerned as well as contribute to the overall prosperity, stability and security in Europe.

The European Union has already made major efforts to stimulate democratic and economic reforms, to project stability and to support development in the Black Sea area through wide-ranging co-operation

programmes. Three EU policies are relevant in this context: the preaccession process in the case of Turkey, the European Neighbourhood Policy (with five eastern ENP partners also being active in Black Sea co-operation) and the Strategic Partnership with the Russian Federation. Moreover, the EC has contributed to a whole range of sectoral initiatives of regional relevance. (See Annex I)

There are significant opportunities and challenges in the Black Sea area that require coordinated action at the regional level. These include key sectors such as energy, transport, environment, movement and security. Enhanced regional co-operation is not intended to deal directly with long-standing conflicts in the region, but it could generate more mutual confidence and, over time, could help remove some of the obstacles that stand in the way. Given the confluence of cultures in the Black Sea area, growing regional co-operation could also have beneficial effects beyond the region itself.

The moment has therefore come for increased European Union involvement in further defining co-operation priorities and mechanisms at the regional level. In the present Communication, the Commission puts forward Black Sea Synergy as a new regional co-operation initiative of the EU.

2. THE CHARACTERISTICS OF BLACK SEA SYNERGY

It is not the Commission's intention to propose an independent Black Sea strategy, since the broad EU policy towards the region is already set out in the pre-accession strategy with Turkey, the ENP and the Strategic Partnership with Russia. The further evolution and the largely bilateral implementation of these policies will continue to determine the strategic framework.

What is needed is an initiative complementary to these policies that would focus political attention at the regional level and invigorate ongoing co-operation processes. The primary task of Black Sea Synergy would

therefore be the development of co-operation within the Black Sea region and also between the region as a whole and the European Union.

This fully transparent and inclusive initiative is based on the common interests of the EU and the Black Sea region and takes into account the results of consultations with all Black Sea states. It would also enhance synergies with and build upon experiences of existing regional initiatives linking the Black Sea region to the EU, such as the Danube Co-operation Process.²

Black Sea Synergy is intended as a flexible framework to ensure greater coherence and policy guidance. In assessing the usefulness of Community support for particular initiatives, the active involvement of the countries and regional bodies directly concerned, including through financing, should serve as a key criterion.

The scope of actions could extend beyond the region itself, since many activities remain strongly linked to neighbouring regions, notably to the Caspian Sea, to Central Asia and to South-Eastern Europe. There would be a close link between the Black Sea approach and an EU Strategy for Central Asia. Black Sea co-operation would thus include substantial inter-regional elements. It would also take account of other regional co-operation programmes supported by international organisations and third countries.³

3. THE MAIN CO-OPERATION AREAS

At the outset, Black Sea Synergy would focus on those issues and co-operation sectors which reflect common priorities and where EU presence and support is already significant. Consequently, this Communication formulates a number of short-and medium-term tasks related to these areas.⁴

3.1. Democracy, respect for human rights and good governance

The Council of Europe and the OSCE have set standards on human rights and democracy which apply to all Black Sea states. EU efforts in

these regards are principally bilateral. Nevertheless, actions taken at the regional level can play a substantial role in underpinning and invigorating national measures. Black Sea regional organisations have in recent years undertaken commitments to developing effective democratic institutions, promoting good governance and the rule of law. The EU should *support these regional initiatives through sharing experience* on measures to promote and uphold human rights and democracy, *providing training and exchange programmes and stimulating a regional dialogue with civil society.*

3.2. Managing movement and improving security

Improving border management and customs co-operation at regional level increases security and helps to fight organised cross-border crime such as trafficking in human beings, arms and drugs and contributes to preventing and managing irregular migration. Successful examples such as the EU Border Assistance Mission for Moldova and Ukraine show that it can also contribute to the resolution of conflicts.

The Commission will shortly present a Communication applying the Global Approach to Migration to eastern and south-eastern neighbours, including new *initiatives on better managing migration and tackling illegal migration*. Important illegal migration routes run through the Black Sea region, making regional co-operation on these issues particularly relevant.

The Commission has also been encouraging the countries in the region to develop further practical co-operation on countering cross-border crime in general, by *channelling experience from other similar initiatives in South-Eastern Europe and the Baltic area*. Further intensified regional co-operation will *enhance the performance of national law enforcement*, in particular in the fight against corruption and organised crime. Black Sea regional actors might usefully *develop best practices, introduce common standards for saving and exchanging information, establish early warning systems relating to trans-national crime and develop training schemes*. This could build on the experience and activities of the SECI regional centre⁵ and the BBCIC.⁶

3.3. The “frozen” conflicts

The Commission advocates *a more active EU role through increased political involvement in ongoing efforts* to address the conflicts (Transnistria, Abkhazia, South Ossetia and Nagorno-Karabakh) and has proposed that the EU should also *look at ways of enhancing its participation e. g. in monitoring*. Black Sea Synergy could offer one means of addressing the overall climate by tackling the underlying issues of governance and lack of economic development, lack of social cohesion, of security and of stability. Special attention must be paid to *promoting confidence-building measures in the regions affected, including co-operation programmes specifically designed to bring the otherwise divided parties together.*

3.4. Energy

The Black Sea region is a production and transmission area of strategic importance for EU energy supply security. It offers significant potential for energy supply diversification and it is therefore an important component of the EU’s external energy strategy. Energy supply security diversification is in the interest of our partners in the region, as well as the EU.

The Commission will continue to enhance its relations with energy producers, transit countries and consumers in a *dialogue on energy security*. This dialogue will promote *legal and regulatory harmonization* through the Baku Initiative (See Annex I) and in the framework of the ENP and the EU-Russia Energy Dialogue. This would be pursued also through the expansion, when appropriate, of the Energy Community Treaty to Moldova, Turkey and Ukraine, also through the Memoranda of Understanding with Azerbaijan and Ukraine, PCA and trade agreements, WTO accession negotiations and, where appropriate, via other bilateral energy agreements. The objective is *to provide a clear, transparent and non-discriminatory framework*, in line with the EU *acquires*, for energy production, transport and transit.

The EU is also helping the countries of the region to *develop a clearer focus on alternative energy sources and on energy efficiency and energy saving*, which will release important energy resources.

The EU is working closely with regional partners to enhance energy stability through the *upgrading of existing and the construction of new energy infrastructure*. In this context, the Commission is developing, in co-operation with its partners, *a new trans-Caspian trans-Black Sea energy corridor*. This corridor will include several technical options for additional gas exports from Central Asia through the Black Sea region to the EU. In addition, given the growing quantities of oil transiting the Black Sea, which have led to increasing safety and environmental concerns, the EU has a specific interest in *developing a sustainable and ecological oil dimension to its co-operation in the region*. Already a number of Bosphorus bypass projects are under consideration. (See Annex I)

The EU therefore should encourage *the significant investments* necessary to achieve the above objectives.

Finally, for the medium term and as proposed in the recent Communication on an Energy Policy for Europe⁷, the Commission will *examine the possibility of a legal framework between the EU and the ENP region* that covers the common interests of security of supply, of transit and of demand. A *feasibility study* will be launched to determine whether it is necessary to develop such an overall legal framework covering producer, transit and consumer countries.

3.5. Transport

The Commission should continue to actively *support regional transport co-operation* with a view to *improving the efficiency, safety and security of transport operations*. The EU would build on the experience of all the various transport initiatives relevant to the Black Sea area. (See Annex I)

With its recent Communication⁸, the Commission has launched a debate on how to enhance transport co-operation and *streamline the various*

ongoing co-operation activities. Efforts should continue in the context of *developing the transport axes between the Union and the neighbouring countries as identified by the High Level Group*. There is a need for close coordination with ongoing initiatives, which should lead to a *clear division of labour or even a partial merger between existing regular events and structures*. The TRACECA Strategy until 2015 should continue to provide an important base for regional transport development.

Transport policy dialogue with a view to regulatory approximation would remain a central goal. The Commission intends to *assist in identifying those actions that will help to achieve uniform and consistent application of relevant instruments and standards*. Competitiveness, the capacity to attract traffic flows, improving safety, security, interoperability and intermodality should be decisive factors in drawing up plans for the future. *Aviation safety and extending the common aviation area are important objectives*. Given the growing hydrocarbon transportation needs, *maritime safety would be high on the agenda*. In particular, *the practices and procedures of the Paris and Black Sea Memoranda of Understanding on Port State Control should be harmonized at the highest level of performance*. The Commission proposes to *fully exploit the advantages offered by short sea shipping and inland waterways, notably the Danube*.

3.6. Environment

Here many regional processes exist but implementation is lagging behind. The need to address marine environment problems at regional level is recognised by the EU Marine Strategy and proposed Marine Strategy Directive adopted by the Commission in 2005⁹. The EU Marine Strategy will require EU Member States in all regional seas bordered by the EU to ensure co-operation with all countries in the region. To this end, Member States will be encouraged to work within the framework of regional seas conventions – including the Black Sea Commission. (See Annex I) *Community accession to the Convention on the Protection of the Black Sea against Pollution is a priority*.

Countries of the Black Sea region need to *enhance implementation of multilateral environmental agreements and establish a more strategic environment co-operation* in the region. In this respect, the approach of the DABLAS Task Force, in co-operating on improving water investments, *could be replicated for other regional environment issues* such as nature protection, waste management, industrial or air pollution in so far as a regional approach would bring true benefits. The Commission should also *promote regional-level activities to combat climate change*, in particular by *making use of the joint implementation of the clean development mechanism of the Kyoto Protocol* and engage the Black Sea Region countries in international discussions on future action. Other mechanisms could be explored, such as a longer-term development of national emissions-trading schemes in the region.

3.7. Maritime Policy

Black Sea Synergy provides an opportunity for *dialogue on the emerging holistic maritime policy* of the Union which aims to maximise sustainable growth and job creation in sea related sectors and coastal regions. This would include building a network of clusters of maritime cross-sectoral co-operation among services, industries and scientific institutions and also *improving co-operation and integration on the surveillance of the sea*, with a view to safety and security of shipping and environmental protection.

3.8. Fisheries

The Black Sea is an important fishing region and the majority of its stocks are trans-boundary. A number of these are in a bad state and *action at regional level is therefore needed to help them to recover*. The EU would seek to *promote sustainable development through fisheries management, research, data collection and stock assessment* in the Black Sea region. *New ways to ensure sustainable and responsible use of fisheries resources in the region should be explored*. The possibilities offered by the

General Fisheries Commission for the Mediterranean, which includes the Black Sea in its mandate, *should be better used*.

3.9. Trade

The EU is an important economic and trading partner for the Black Sea countries, and closer economic co-operation ties and preferential trade relations are an important element of our relationship. The WTO accession of all Black Sea states and our negotiations on successor agreements to the PCAs with Russia and Ukraine will be an important step towards trade liberalisation in the region and the EU will *continue to support that process*.

The implementation of the ENP Action Plans' trade and economic provisions, in particular further market economy reforms and progressive regulatory approximation of legislation and practices to the EU trade-related *acquires* continue to play an important role in regional trade-facilitation and integration.

Black Sea regional co-operation organizations have put forward several initiatives to develop free trade areas. In principle, the EU welcomes steps that serve genuine trade liberalisation, to the extent that these are compatible with the multilateral trade regime and reflect existing agreements between the EC and the states concerned. Any initiative should take due account of the fact that EU Member States and countries bound to the EU's common commercial policy by a customs union cannot autonomously participate in regional free trade schemes.

3.10. Research and Education Networks

The Commission intends to *stimulate the interconnection of all countries in the area to the pan-European research backbone GEANT*.

There is mutual interest in *providing high-speed connectivity between research and education communities* and in promoting *legal and regulatory harmonisation of these countries' frameworks with the EU framework*.

This would require *the establishment of independent and efficient regulatory authorities*. Furthermore, there is a need to *promote the deployment of broadband infrastructure and the introduction of online services* in the field of e-Government, e-Business, e-Health and the use of ICT in education and research.

The Tempus programme will serve as a useful instrument for establishing co-operation projects between universities in the EU and Black Sea region, focusing on higher education reform.

3.11. Science and Technology (S&T)

The Commission intends to promote capacity-building and S&T policy dialogue with the Black Sea countries, in particular through the new instruments available under the 7th Research Framework Programme (FP7). It will ensure *the inclusion of specific research activities and topics of mutual interest in FP7 work programmes* and will promote synergies between FP7-funded activities and other appropriate EC financial instruments.

3.12. Employment and social affairs

The partner countries of the Black Sea region face similar challenges, like high unemployment, a widespread informal economy, as well as issues related to the promotion of decent work, such as social dialogue, social protection and gender equality. Fighting poverty and social exclusion is highlighted in several ENP Action Plans. Better integration of ethnic minorities and combating discrimination are key concerns for social cohesion in many of the Black Sea partner countries. Co-operation at regional level on these issues could provide additional value, particularly when it comes to the *exchange of information and best practices, as well as awareness-raising initiatives, including training programmes for relevant officials, social partners and civil society organizations*. The EU should support such activities through appropriate technical assistance programmes.

3.13. Regional Development

With the accession of Bulgaria and Romania, European Union Regional Policy funding has become available to the Black Sea coastline for the first time. Regional Policy programmes in these two Member States will contribute to improving their coastal regions' competitiveness and environmental situation in particular, via a special focus on the Lisbon and Gothenburg agendas. Lessons learned in these programmes will be able to be shared around the Black Sea via the co-operation programmes mentioned in Section 4.

4. CROSS-BORDER CO-OPERATION (CBC) AND THE ROLE OF LOCAL AND CIVIL SOCIETY ACTORS

The Commission has established a Black Sea CBC programme under the European Neighbourhood and Partnership Instrument (ENPI). This "sea basin programme" focuses on *supporting civil society and local level co-operation* in Black Sea coastal areas. The programme will be managed locally in the region, with the partners taking joint responsibility for its implementation.

This programme facilitates the *further development of contacts between Black Sea towns and communities, universities, cultural operators and civil society organisations, including consumer organisations*. This can play a particularly important role in conflict areas, where civil society actors are especially useful for the development of co-operation with and among inhabitants.

In addition, there will be new cross-border co-operation programmes between Bulgaria and Romania (funded from the European Regional Development Fund) and between Bulgaria and Turkey (funded from the Instrument for Pre-Accession). These will both allow for maritime and coastal actions that will enhance the development of links and co-operation along the western coast of the Black Sea.

5. THE STRENGTHENING OF THE ENP

Five countries of the Black Sea region are ENP partners. The strengthening of the European Neighbourhood Policy, including the building of a thematic dimension to the ENP and the gradual development of deep and comprehensive Free Trade Agreements, would enrich Black Sea co-operation. The removal of obstacles to legitimate travel, the new scholarship scheme under the External Co-operation Window of the Erasmus Mundus programme as well as greater co-operation between universities could help facilitating regional contacts.

The proposed Neighbourhood Investment Facility, for the countries with ENP Action Plans, could contribute to the preparation and co-financing of infrastructure investments, in particular in the areas of energy, transport and environment and in close co-operation with International Financial Institutions, notably the EIB and EBRD.

6. THE ROLE OF REGIONAL ORGANISATIONS

The Commission is not proposing the creation of new institutions or bureaucratic structures. The Black Sea states would remain the EU's main interlocutors, whether in a bilateral framework or during discussions at the regional level. The bulk of the EC's contribution will continue to be provided through the established sectoral programmes managed by the Commission.

The EU, however, should be ready to strengthen contacts with regional organisations. The EU's Black Sea regional initiative aims at a comprehensive approach including all countries in the region; therefore the wide membership of the Organisation of the Black Sea Economic Co-operation (BSEC)¹⁰ and the fact that Russia and Turkey are its founding members is a decisive advantage and could substantially contribute to the success of Black Sea Synergy.

EU-BSEC links would serve primarily for dialogue at the regional level. This might include meetings between senior officials with a view to better coordinate concrete projects.

A kick-off high-level political event would provide political orientation and visibility to EU Black Sea Synergy. Should Black Sea Synergy partners so decide in the light of tangible progress, regular ministerial meetings might take place, attended by the EU and BSEC countries. Meetings between the EU and ENP partners from the Black Sea region could be organized back to back with these meetings and provide an opportunity for consultations on ENP-related questions. Black Sea Synergy would also take advantage of the useful contacts already existing between the European Parliament and the Parliamentary Assembly of BSEC.

At present seven EU Member States have observer status with BSEC.¹¹ Responding to BSEC's initiative, the Commission intends to also seek observer status and to support EU Member States' application for observer status.

At the same time, the Commission will remain open to all appropriate co-operation possibilities that might be provided by other regional bodies and initiatives. Given its focus on regional partnerships and networks, the Black Sea Forum¹² could be particularly useful at the non-governmental, civil society level.

7. FINANCIAL SUPPORT

As a general principle, co-financing would be applied. Where appropriate, Community financial support could be available under the national, regional and cross-border programmes of the ENPI, other external assistance instruments and, for EU Member States, the European Regional Development Fund. The increased flexibility of the new EC funding instruments should facilitate the funding of regional co-operation initiatives.

The regional activities of the EBRD and the EIB as well as the Black Sea Trade and Development Bank¹³ are already significant and Black Sea Synergy could offer new possibilities, including the development of mechanisms for joint financing, making use of experience gained with schemes like the Northern Dimension partnerships.

8. CONCLUSION

The Black Sea regional constellation has substantially changed in the past years and will continue to evolve. In these conditions, the EU's new regional co-operation initiative would usefully complement its existing wide-ranging bilateral and sectoral activities.

The European Union's presence in the Black Sea region opens a window on fresh perspectives and opportunities. This requires a more coherent, longer-term effort which would help to fully seize these opportunities, to bring increased stability and prosperity to the region. Greater EU engagement in Black Sea regional co-operation will contribute to this objective.

Annex I

Recent and Ongoing EU activities at regional level

Already in a 1997 Communication¹⁴, the Commission stressed the need to support co-operation in the Black Sea region and suggested appropriate areas for Community programmes. In the ensuing period the EC has contributed to a number of initiatives and co-operation programmes of regional relevance, notably:

1. THE BAKU INITIATIVE

This is a framework to enhance co-operation in both the energy and transport fields and to stimulate progressive convergence towards EC principles.

Regiunea Extinsă a Mării Negre: concept, evoluție, perspectivă

2. THE INOGATE PROGRAMME

The InterState Oil and Gas To Europe pipelines, INOGATE, improves the security of energy supply through multi-annual technical assistance programmes. It is supported by the EU-Black Sea and Caspian Sea Basin and its Neighbouring Countries Energy Co-operation Secretariat, as was agreed at the Astana Ministerial Conference on 30 November 2006.

3. ENERGY INFRASTRUCTURE

The Commission has been working with others on upgrading the energy infrastructure. Major projects have been carried out, including the Baku-Supsa and the Baku-Tbilisi-Ceyhan oil pipelines as well as the Baku-Tbilisi-Erzurum gas pipeline. Furthermore, a number of projects of new energy infrastructure are currently considered. These include the reversal of the Brody-Odessa pipeline and its extension to Plock in Poland, as well as the Constanza-Omisalj-Trieste, Burgas-Vlore and Burgas-Alexandroupolis oil pipelines. In addition, the Commission has acted as a catalyst for the agreement between Greece and Turkey for the completion of a gas pipeline linking the two countries with a possible extension to Italy.

4. TRACECA

The TRANsport Corridor Europe Caucasus Central Asia (TRACECA) programme provides technical assistance covering road, rail, aviation and maritime transport connections from Central Asia to Europe. It was originally a Community programme but since 1999 it is regulated by a multilateral agreement with intergovernmental structures.

5. HIGH LEVEL GROUP INITIATIVES

In 2004, the European Commission established the High Level Group on the Extension of the Major Trans-European Transport Axes to the Neighbouring Countries and Regions. The HLG delivered its recommendations in December 2005. Many of the initiatives put forward by the High Level Group are pertinent to the Black Sea region.

6. ENVIRONMENT

The Commission actively contributes to the work of the Black Sea Commission, the executive body of the Convention on the Protection of the Black

Sea against Pollution, which was signed in 1992 by the six littoral states. Furthermore, the Commission chairs the Danube Black Sea Task Force, which was set up by the countries of the Danube-Black Sea region in 2001 to encourage a strategic focus on investments in the field of water.

7. CONFLICT RESOLUTION

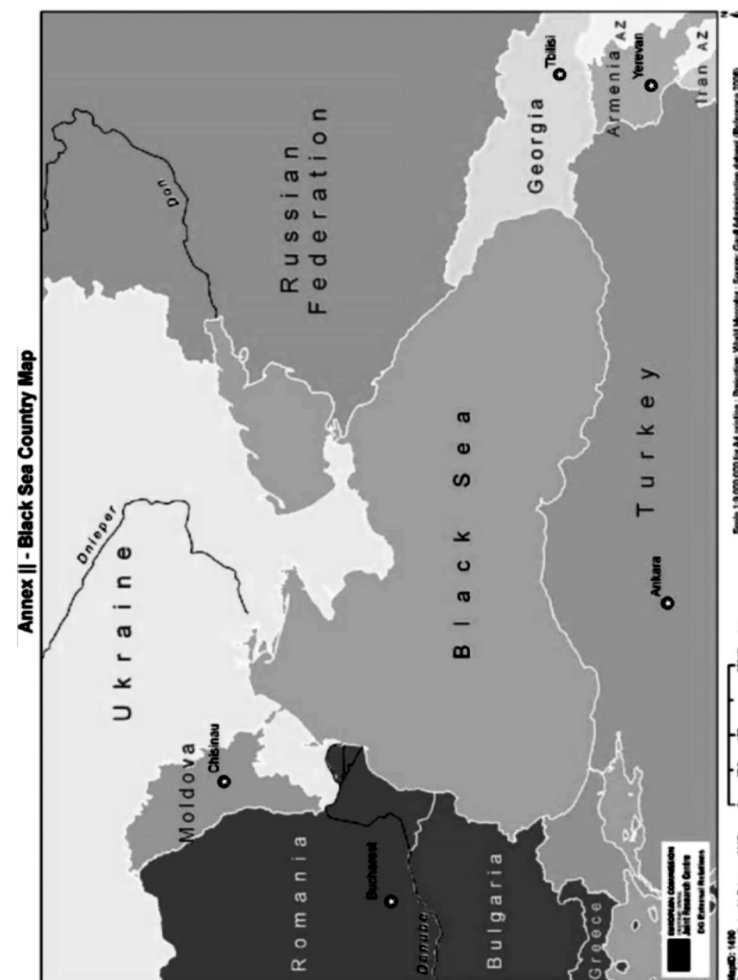
The Commission has contributed to activities aiming at conflict resolution, notably through the Border Assistance Mission for Moldova and Ukraine.

8. NATIONAL RESEARCH AND EDUCATION NETWORKS

The interconnection of the National Research and Education Networks (NRENs) to the pan-European research backbone GEANT has been achieved for all the European Union Member States and Candidate Countries. As regards Moldova and the Caucasus countries, they are only linked with very limited capacity, while the Ukraine is not linked at all, which constitutes a major blocking factor to the further development of research and education efforts in the region.

9. SCIENCE AND TECHNOLOGY

Efforts to consolidate the potential of the Black Sea countries and to establish stronger links with the scientific community of the EU were spearheaded by the INCO Programme of the 6th Framework Programme for Science, Technology and Development (2002-2006). This programme was aimed at the Bulgaria, Romania and Turkey as well as eastern ENP partners. The Framework Programme included additional and substantial co-operation with the latter, particularly through the INTAS Programme which focused on co-operation between the EU and Eastern Europe and Central Asia. In September 2005, the Ministers of countries that belong to BSEC adopted a “*BSEC Action Plan on co-operation in science and technology*”. This plan was developed with European help for a 4 years period. It aims at enhancing S&T co-operation among the Black Sea countries as well as between BSEC and the EU. The Commission participates in all S&T Working Group meetings to assist in the implementation of the Action Plan.

(fragment)

NOTES

¹ The Black Sea region (See Map in Annex II) includes Greece, Bulgaria, Romania and Moldova in the west, Ukraine and Russia in the north, Georgia, Armenia and Azerbaijan in the east and Turkey in the south. Though Armenia, Azerbaijan, Moldova and Greece are not littoral states, history, proximity and close ties make them natural regional actors.

² An initiative developed by Austria, Romania, the European Commission and the Stability Pact to broaden and deepen Danube co-operation and give to it clear political and economic dimensions.

³ Like the programmes of the UN, the OSCE, the OECD and the Council of Europe or the Black Sea Trust for Regional Co-operation of the GMF of the United States.

⁴ Concrete tasks under Chapters 3 and 4 appear in italics.

⁵ South-East European Co-operation Initiative Regional Centre for Combating Trans-border Crime. Based in Bucharest, it has several Black Sea states as members or observers.

⁶ Black Sea Border Coordination and Information Centre based in Burgas. It provides information about illegal activities in the Black Sea region and fosters the exchange of information among coastguards.

⁷ COM(2007) 1 final of 10.01.2007.

⁸ COM(2007) 32 final "Guidelines for Transport in Europe and the Neighbouring Regions". This Communication, building on the High Level Group recommendations, outlines the first steps for closer integration of the EU transport system with that of the neighbouring countries.

⁹ COM(2005) 504 and COM(2005) 505 of 24 October 2005.

¹⁰ BSEC was established in 1992 and transformed into an international organization in 1999. Initially concentrated on economic co-operation, but its focus has been gradually enlarged. Membership includes all Black Sea countries as listed in footnote 1 plus Albania and Serbia.

¹¹ The Czech Republic, Germany, France, Italy, Austria, Poland and Slovakia.

¹² The Black Sea Forum is a Romanian initiative.

¹³ The Black Sea Trade and Development Bank (BSTDB) is based in Thessaloniki. Shareholders are the founding BSEC member states.

¹⁴ COM(97) 597 final. Communication on Regional Co-operation in the Black Sea Area.

Anexa nr. 9

COMMISSION OF THE EUROPEAN COMMUNITIES

Brussels, 8.3.2006

GREEN PAPER

A European Strategy for Sustainable, Competitive and Secure Energy

[...] 2.6. Towards a coherent external energy policy

The energy challenges facing Europe need a coherent external policy to enable Europe to play a more effective international role in tackling common problems with energy partners worldwide. A coherent external policy is essential to deliver sustainable, competitive and secure energy. It would be a break from the past, and show Member States' commitment to common solutions to shared problems.

The first step is to agree at Community level on the aims of an *External Energy Policy* and on the actions needed at both Community and national level to achieve it. The effectiveness and coherence of the EU's external energy policy is dependent upon the progress with internal policies and, in particular, the creation of the internal market for energy. The above-mentioned *Strategic EU Energy Review* would serve as the basis for establishing this common vision. This would constitute a stocktaking and action plan for the European Council, monitoring progress and identifying new challenges and responses. Follow-up should take the form of regular formal political level discussions at Community level, involving Member States and the Commission in a manner to be developed. It would offer a single reference point, with an appropriate institutional format, for all actors in European energy at both Community and national level. This would permit not only the effective exchange of information but also a real co-ordination of approach: it would enable the EU, in effect, "to speak with the same voice".

The benefits of this approach for the external dimension would be particularly strong. It should cover a number of key goals and instruments:

(i) A clear policy on securing and diversifying energy supplies

Such a policy is necessary both for the EU as a whole and for specific Member States or regions, and is especially appropriate for gas. To this end, the above mentioned Review could propose *clearly identified priorities for the upgrading and construction of new infrastructure* necessary for the security of EU energy supplies, notably new gas and oil pipelines and liquefied natural gas (LNG) terminals as well as the application of transit and third party access to existing pipelines. Examples include independent gas pipeline supplies from the Caspian region, North Africa and the Middle East into the heart of the EU, new LNG terminals serving markets that are presently characterised by a lack of competition between gas suppliers, and Central European oil pipelines aiming at facilitating Caspian oil supplies to the EU through Ukraine, Romania and Bulgaria. In addition, the Review could acknowledge the concrete political, financial and regulatory measures needed to actively support the undertaking of such projects by business. The new EU-Africa Strategy, envisaging interconnections of energy systems as a priority area, could also help Europe to diversify its oil and gas supply sources.

(ii) Energy partnerships with producers, transit countries and other international actors

The EU and its energy partners are interdependent. This is reflected at bilateral and regional level in a number of specific EU energy dialogues with a number of producer and transit countries¹. Equally, energy issues are a growing feature of the EU's political dialogues with other major energy consumers (such as the US, China and India), including through multi-lateral fora like the G8. These dialogues should be set within the common vision offered by the Review.

(a) Dialogue with major energy producers/suppliers

The EU has an established pattern of relations with major international energy suppliers including OPEC and the Gulf Co-operation Council. A

new initiative is particularly opportune with regard to Russia, the EU's most important energy supplier. The EU, as Russia's largest energy buyer, is an essential and equal partner in this relationship. The development of a common external energy policy should mark a step change in this energy partnership at both Community and national level. A true partnership would offer security and predictability for both sides, paving the way for the necessary long-term investments in new capacity. It would also mean fair and reciprocal access to markets and infrastructure including in particular third party access to pipelines. Work should start on an energy initiative based on these principles. Subsequently the results could be integrated into the framework of EU-Russia relations due to replace the current EU-Russia Partnership and Co-operation agreement in 2007. In addition, efforts should be intensified in the G8 to secure rapid ratification by Russia of the Energy Charter Treaty and conclusion of the negotiations on the Transit Protocol.

(b) Developing a pan-European Energy Community

In line with the European Neighbourhood Policy and its Action Plans (and in addition to the current work undertaken through Partnership and Co-operation Agreements and Association Agreements), the EU has for some time been engaged in widening its energy market to include its neighbours and to bring them progressively closer to the EU's internal market. Creating a "common regulatory space" around Europe, would imply progressively developing common trade, transit and environmental rules, market harmonisation and integration. This would create a predictable and transparent market to stimulate investment and growth, as well as security of supply, for the EU and its neighbours. Existing political dialogues, trade relations and Community financing instruments can be further developed and, for other partners, there is potential for new agreements or other types of initiative.

For example, by building on the Energy Community Treaty with partners in South-East Europe, as well as the development of the EU-Maghreb electricity market and the EU-Mashrek gas market, *a pan-European energy Community* could be created both through a new Treaty, and through

bilateral agreements. Certain essential strategic partners, including *Turkey and Ukraine*, could be encouraged to join the South East European Energy Community Treaty. The *Caspian and Mediterranean countries* are important gas suppliers and transit routes. *Algeria's* increasing importance as a gas supplier to the EU could point to a specific energy partnership.

In addition, as one of the EU's most important strategic energy partner, attention should be given to facilitating Norway's efforts to develop resources in the high north of Europe in a sustainable manner as well as facilitating its entry into the South East Europe Energy Community.

This framework would also offer a clearer framework *to promote best long-term use of Community investment through Trans-European Energy Networks* and their extensions to third country partners and to maximise the impact on energy security of EU resources devoted to the energy sector in third countries. This is of particular importance for the new Neighbourhood Instrument and for EIB and EBRD financing. In this context, twinning programmes and loan subsidies for external strategic energy infrastructure are essential.

(iii) Reacting effectively to external crisis situations

Consideration should be given on how best to react to external energy crises. Recent experiences with respect to both oil and gas have shown the need for the Community to be able to react quickly and in a fully co-ordinated manner to such events. The EU has no formal instrument dealing with external energy supplies. This could be addressed by a *new more formal, targeted instrument to deal with emergency external supply events*. This might involve, for example, a monitoring mechanism to provide early warning and to enhance response capabilities in the event of an external energy crisis.

(iv) Integrating energy into other policies with an external dimension

At the *political level*, a common European external energy policy will permit a better integration of energy objectives into broader relations with

third countries and the policies which support them. That means increasing the focus in relations with global partners facing similar energy and environmental challenges – such as the US, Canada, China, Japan and India – on issues such as *climate change, energy efficiency and renewable sources, research and development of new technologies, global market access and investment trends*, with better results in multilateral for a such as the UN, the IEA and the G8. If these countries reduce the use of fossil fuels, it will also be beneficial for Europe's energy security. The EU could significantly step up bilateral and multi-lateral co-operation with these countries with the objective of encouraging the rational use of energy worldwide, of reducing pollution and encouraging industrial and technological cooperation on the development, demonstration and deployment of energy efficient technologies, renewable energy sources and clean fossil fuel technologies with carbon capture and geological storage. *In particular, greater efforts need to be made towards widening the geographic scope of the EU Emissions Trading Scheme and, as mentioned above, as a first step the EU should propose and promote an international agreement on energy efficiency*. In addition, more focus could be given to technological cooperation, in particular with other energy consuming countries.

Similarly, there is scope to make better use of *trade policy tools* to promote goals such as non-discriminatory energy transit and the development of a more secure investment climate. The EU should press for a better respect of existing WTO rules and principles in this field, and bilateral or regional initiatives should build on these. Such agreements can include provisions on market opening, investment, regulatory convergence on issues such as transit and access to pipelines, and competition. Reinforced market-based provisions on energy and trade-related energy issues would thus be incorporated in the EU's existing and future agreements with third countries.

(v) Energy to promote development

For developing countries, access to energy is a key priority, and Sub-Saharan Africa has the lowest access in the world to modern energy

services. At the same time, only 7% of Africa's hydropower potential is tapped. The EU should promote a twin-track approach through the European Union Energy Initiative and through raising the profile of energy efficiency in development programmes. Focusing on developing renewable energy and micro-generation projects, for instance, could help many countries reduce reliance on imported oil and improve the lives of millions. The implementation of the Kyoto Protocol clean development mechanism could spur investment in such energy projects in developing countries.

3. CONCLUSIONS

This Green Paper has set out the new energy realities facing Europe, outlined questions for debate and suggested possible actions at the European level. In taking the debate forward, it is essential to act in an integrated way. Each Member State will make choices based on its own national preferences. However, in a world of global interdependence, energy policy necessarily has a European dimension[...]

NOTE

¹ Notably Russia, Norway, Ukraine, the Caspian basin, the Mediterranean countries, OPEC and the Gulf Co-operation Council.

Anexa nr. 10

STRATEGIA DE SECURITATE NAȚIONALĂ A ROMÂNIEI

ROMÂNIA EUROPEANĂ, ROMÂNIA EUROATLANTICĂ: PENTRU O VIAȚĂ MAI BUNĂ ÎNTR-O ȚARĂ DEMOCRATICĂ, MAI SIGURĂ ȘI PROSPERĂ

[fragment]

Președinția României, București, 2006

[...]

VI. ROMÂNIA – VECTOR DINAMIC AL SECURITĂȚII ȘI PROSPERITĂȚII ÎN REGIUNEA MĂRII NEGRE

Ca stat de graniță al Uniunii Europene și ca membru al NATO, România are interesul major de a se învecina cu state stabile, democratice și prospere, deoarece numai acestea sunt capabile să mențină pacea și buna înțelegere în relațiile dintre ele, să creeze comunități regionale pluraliste și să aibă un comportament predictibil în domeniul securității. *Construirea unui climat de securitate și prosperitate în zona Mării Negre reprezintă o direcție distinctă de acțiune a acestei strategii.*

România are un interes strategic fundamental ca regiunea extinsă a Mării Negre să fie stabilă, democratică și prosperă, strâns conectată la structurile europene și euroatlantice. Subsumat acestui interes, obiectivul strategic al țării noastre – vector dinamic al securității democratice, stabilității și prosperității economice – este acela de a stimula o implicare europeană și euroatlantică mai puternică în regiune.

Localizată la interferența a trei zone de importanță deosebită – Europa, Orientul Mijlociu și Asia Centrală – regiunea Mării Negre este o zonă principală de tranzit pentru resurse energetice și, totodată, un spațiu important de manifestare a unor riscuri asimetrice și focare de conflict, având un impact semnificativ asupra securității euroatlantice. Departe de a fi considerată o simplă zonă-tampon sau periferică, regiunea Mării Negre este un *conector de importanță strategică*, situat pe coridorul ce leagă

comunitatea euroatlantică (în calitate de furnizor de securitate și consumator de energie) de arealul Orientul Mijlociu-Regiunea Caspică-Asia Centrală (în calitate de furnizor de energie și consumator de securitate). Din punct de vedere energetic, regiunea Mării Negre este principalul spațiu de tranzit și – într-o măsură importantă – o sursă pentru energia ce se consumă în Europa, în timp ce prognozele întrevăd creșterea substanțială a ponderii sale în următoarele decenii.

Din punctul de vedere al provocărilor de securitate, regiunea este o oglindă fidelă a noilor riscuri și amenințări și un virtual poligon periculos pentru experimentarea lor. În rândul acestora trebuie menționate: terorismul internațional; proliferarea armelor de distrugere în masă și a mijloacelor de transport la țintă; conflictele locale; traficul ilegal de armament, muniții și explozivi; traficul de droguri; migrația ilegală și traficul de ființe umane; guvernarea ineficientă, minată de corupție endemică și criminalitate organizată, caracterizată prin deficit democratic și incapacitatea exercitării corespunzătoare a atribuțiilor conferite statelor suverane.

Regiunea Mării Negre este cea mai bogată parte a Europei în conflicte separatiste, stări de tensiune și dispute. Conflictele separatiste din estul Republicii Moldova (regiunea nistreană), estul și nordul Georgiei (Abhazia și Osetia de Sud), vestul Azerbaidjanului (Nagorno-Karabah), sudul Federației Ruse (Cecenia și alte republici sau regiuni autonome din Caucazul de Nord), alte mișcări separatiste de mai mică amploare și intensitate, precum și stările de tensiune legate de unele dispute teritoriale sau de frontieră reprezintă grave amenințări la adresa securității regiunii și creează pericolul reizbucnirii unor confruntări violente.

Criminalitatea transfrontalieră constituie o realitate emblematică a regiunii. Activitățile infracționale de această natură se desfășoară pe uscat și pe apă, au conexiuni cu grupările teroriste internaționale și sunt favorizate de regimurile separatiste și de prezența ilegală a unor trupe străine pe teritoriul noilor democrații. Criminalitatea transfrontalieră riscă să afecteze grav guvernarea unor state din regiune, să genereze instabilitate și anarhie, să favorizeze manifestările violente și să creeze pericolul întreruperii fluxurilor vitale de aprovizionare cu energie.

Contracararea acestor riscuri și amenințări este o responsabilitate primordială a statelor riverane Mării Negre. Ele trebuie să fie, în primul rând, conștiente de existența acestor pericole și sunt obligate să dezvolte politici interne, externe și de securitate capabile să neutralizeze fenomenele negative în interiorul propriilor granițe și să se abțină de la sprijinirea, în orice fel, a mișcărilor separatiste, a organizațiilor extremiste sau teroriste, a activităților infracționale. Țările riverane Mării Negre trebuie să coopereze activ și eficient, să promoveze măsuri destinate creșterii încrederii în regiune și să-și îndeplinească cu bună credință obligațiile privind reducerea armamentelor convenționale și retragerea forțelor militare staționate ilegal pe teritoriul altor state.

În același timp, pornind de la caracterul indivizibil al securității în spațiul euroatlantic în acord cu cerințele globalizării, de la nevoia unui tratament egal pentru toate entitățile care au interese în zonă – inclusiv NATO și Uniunea Europeană – România apreciază că regiunea Mării Negre este un spațiu geopolitic deschis comunității democratice internaționale, în cadrul căruia se pot manifesta plenar statele aliate, parteneri și prieteni. În acest scop, România promovează activ ideea necesității unei strategii euroatlantice pentru regiunea Mării Negre, luând în considerare experiența abordării concertate NATO-UE în procesul de stabilizare din Europa de Sud-Est și nevoia unui echilibru apt să favorizeze opțiunea democratică a statelor, să preîntâmpine agravarea riscurilor și amenințărilor și să contribuie eficient la soluționarea conflictelor și stărilor de tensiune. Extinderea responsabilităților Uniunii Europene în stabilizarea și reconstrucția regiunii, consolidarea prezenței și a contribuției Alianței Nord-Atlantice și a Programului de Parteneriat pentru Pace la procesele de promovare a democrației, păcii și securității, ca și prezența unor capacități operaționale americane în regiune reprezintă factori capabili să contribuie la fundamentarea unei astfel de strategii.

În acest context, prioritare pentru România sunt armonizarea și eficientizarea proceselor instituționale de cooperare în curs de desfășurare, prevenirea competiției sau a tentațiilor hegemonice și stabilirea unui nou cadru de dialog și cooperare la care să participe toate statele și organizațiile

democratice interesate. În acest sens, România acționează ferm pentru organizarea *Forumului Mării Negre pentru Dialog și Cooperare* – inițiativă consacrată preponderent promovării democrației și dezvoltării economice, securității energetice, creșterii încrederii, consolidării stabilității, păcii și securității. În acest scop, România va coopera strâns cu statele riverane Mării Negre – Bulgaria, Georgia, Federația Rusă, Republica Moldova, Turcia și Ucraina –, cu celelalte state din vecinătatea apropiată, precum și cu alte state membre ale comunității euroatlantice. Concomitent, România va sprijini activ procesul de constituire – în acest spațiu – a unei euroregiuni de dezvoltare aptă să faciliteze cooperarea cu statele membre ale Uniunii Europene, să stimuleze dezvoltarea infrastructurii energetice și de transport, să promoveze comerțul, investițiile și perfecționarea mecanismelor economiei de piață.

În ceea ce privește problematica soluționării *conflictelor înghețate*, România va folosi noua fereastră de oportunitate pentru menținerea ei pe agenda politică a principalilor actori de securitate, va promova strategii politice și diplomatice active și se va implica mai eficient în funcționarea mecanismelor ce vizează soluționarea prin mijloace pașnice a acestor conflicte. Ineficiența unora dintre mecanismele folosite până în prezent pentru soluționarea conflictelor impune necesitatea reanalizării lor și o implicare mai activă a statelor și organizațiilor care pot aduce o contribuție pozitivă în acest scop. Este necesar ca, în cadrul unei astfel de strategii, să fie definit un set de principii, norme și reguli de conduită unitare, conforme cu interesele oamenilor, comunităților și statelor din zonă, cu interesele de securitate ale comunității euroatlantice și cu prevederile dreptului internațional, apte să răspundă adecvat diferențelor specifice fiecărui conflict în parte. Setul de principii, norme și reguli de conduită ar putea cuprinde obligații referitoare la: nerecunoașterea regimurilor separatiste și neîncurajarea lor în orice formă; contracararea fermă a terorismului și a altor activități asociate terorismului; retragerea trupelor străine staționate ilegal în perimetrul diferitelor enclave; evacuarea depozitelor de armament, muniții și explozivi sub control internațional; desființarea formațiunilor paramilitare constituite de regimurile ilegale pe teritoriul regiunilor separatiste.

România urmărește implicarea directă în procesul de soluționare pașnică a conflictelor și disputelor din proximitatea strategică, atât prin acțiuni naționale cât și în format multilateral, vizând promovarea democrației, sprijinirea eforturilor de apropiere de structurile europene și euroatlantice și a celor având ca scop construcția securității și prosperității. Interesul României este ca procesele de extindere ale celor două organizații să nu conducă la crearea unor noi linii de separație.

Pe temeiul relațiilor speciale dintre România și Republica Moldova și în consens cu responsabilitățile firești ce decurg din comunitatea de istorie, limbă și cultură, cu principiul „o singură națiune – două state” și cu spiritul politicii europene de vecinătate, vom acorda o atenție deosebită cooperării cu Republica Moldova. România are datoria politică și morală de a sprijini acest stat în parcurgerea procesului de modernizare, democratizare și integrare europeană, de a face tot ce este posibil pentru a susține – din punct de vedere politic, economic și diplomatic – principiul suveranității și integrității sale teritoriale, precum și pentru a spori contribuția noastră la extinderea spațiului de securitate și prosperitate. În acest scop, vom continua să monitorizăm cu atenție evoluția conflictului separatist din raioanele estice ale Republicii Moldova, să contribuim activ la identificarea unor soluții viabile – bazate pe democratizarea și demilitarizarea regiunii, pe retragerea trupelor și armamentelor staționate ilegal – și să sprijinim implicarea decisivă, în procesul de pace, a Uniunii Europene și Statelor Unite.

Un rol important în cadrul procesului de cooperare la Marea Neagră va reveni *dimensiunii economice*. România va desfășura o politică externă și de cooperare economică marcată de pragmatism și de folosire a instrumentelor oferite de formatele bilaterale și multilaterale pentru participarea la proiectele economice cu impact major în consolidarea democrației, securității și stabilității. Eforturile vor viza, cu prioritate, dezvoltarea coridoarelor energetice și de transport capabile să conecteze economic și comercial regiunea pontică cu statele comunității euroatlantice și să permită o valorificare superioară a potențialului oferit de porturile maritime și fluviale din regiune, concomitent cu o atenție sporită acordată protecției mediului și restabilirii funcționalității multiple a ecosistemului Dunăre-Marea Neagră.

Se va urmări, totodată, dezvoltarea unor programe prin care vor fi sporite capabilitățile naționale și regionale de monitorizare și intervenție rapidă pentru prevenirea și contracararea riscurilor de securitate provenite din spațiul maritim. Vor fi susținute, totodată, inițiativele vizând sporirea capacității regionale de răspuns la crize și de contracarare a amenințărilor asimetrice, precum și cele prin care va fi îmbunătățit cadrul legislativ necesar pentru creșterea încrederii. [...]

Anexa nr. 11

TABEL
cu principalele organizații și programe care acționează în REMIN

Denumire	Anul înființării	Membri	Observații
ONU (Organizația Națiunilor Unite)	1945, Conferința Națiunilor Unite de la San Francisco ratifică Charta ONU cu privire la drepturile și obligațiile statelor membre	191	Organizația urmărește menținerea păcii și securității internaționale, dezvoltarea cooperării, combaterea terorismului (Rezoluția CS nr. 1373/2001 de creare a Comitetului de luptă împotriva terorismului); - UNOMIG, misiune post-conflict Georgia – Abhazia (din 1993); - susține misiunea OSCE în Nagorno-Karabah.
Consiliul European (CE)	1949	46	Prima organizație interguvernamentală europeană postbelică; - obiective: protejarea drepturilor omului, a democrației pluraliste și a supremației legii; căutarea soluțiilor pentru problemele cu care se confruntă societatea europeană (discriminarea minorităților, xenofobia, intoleranța,

Denumire	Anul înființării	Membri	Observații
NATO (Organizația Pactului Atlanticului de Nord)	1949	26 de state: Belgia, Bulgaria, Canada, Cehia, Danemarca, Estonia, Franța,	protecția mediului, clonarea umană, SIDA, drogurile, terorismul, crima organizată etc.); dezvoltarea stabilității democratice în Europa prin susținerea reformelor politice, legislative și constituționale; - observatori: Japonia, SUA, Mexic; - în 1999, la propunerea autorităților române, se inaugurează Inițiativa istoriei Mării Negre, la care participă profesori de istorie bulgari, georgieni, moldoveni, români, ruși, turci și ucraineni; conferința finală de la Soci a prezentat Dosarul pedagogic privind istoria Mării Negre, publicat de editura norvegiană „Gylder” (2004). Organizație regională: - alianța politică și militară de securitate colectivă; Parteneriate:

Denumire	Anul înființării	Membri	Observații
		Germania, Grecia, Ungaria, Islanda, Italia, Letonia, Lituania, Luxemburg, Olanda, Norvegia, Polonia, Portugalia, România, Slovacia, Slovenia, Spania, Turcia, Anglia, Statele Unite	- Partnership for Peace (PfP) 1994 (Parteneriatul pentru Pace), axat pe cooperarea în domeniul apărării, acțiuni postconflict, combaterii terorismului internațional etc.; - Individual Partnership Action Plans (IPAPs)/Planuri de Acțiune pentru Parteneriate Individuale; lansat în noiembrie 2002, la summitul de la Praga, adresat statelor care manifestă voința și au capacitatea de a-și aprofunda relațiile cu NATO; - Partnership Action Plan against Terrorism (PAP-T)/Planul de Acțiune în Parteneriat împotriva Terorismului, în special împotriva amenințărilor din Asia Centrală și Afganistan, 2001; - Partnership Action Plan on Defence Institution Building (PAP-DIB) –

Denumire	Anul înființării	Membri	Observații
			Planul de Acțiune în Parteneriat privind Crearea Instituțiilor de Apărare, 2004; - Consiliul NATO - Rusia (1997 și 2002); - Comisia NATO - Ucraina (1997 și 2002); - SEEGROUP (South-East Europe Security Cooperation Steering Group/ Grup Director pentru Europa de Sud-Est, 2000); țările din Europa de Sud-Est, Austria, Elveția și R. Moldova și se adoptă SEECAP (South-East Europe Common Assessment Paper/ Document Comun de Evaluare pentru Europa de Sud-Est, mai 2001); se referă la provocările și perspectivele problemelor de securitate din regiune; se deschide calea unei cooperări mai largi în ceea ce privește reforma sectorului de securitate;

Denumire	Anul înființării	Membri	Observații
OSCE (Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa)	1975-1990 , CSCE (Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa/Procesul de la Helsinki); forum de dialog și negocieri Est-Vest; 1994 , summitul de la Budapesta hotărâște adoptarea denumirii de OSCE	Cuprinde 55 de membri, de la Vladivostok la Vancouver; include toate statele europene, SUA, Canada și toate republicile din fosta URSS	- urmărește cooperarea cu alte instituții internaționale, în special cu UE, OSCE și ONU. - Menține 18 misiuni și prezente în zonele de conflict/tensiune. - Prioritățile OSCE: consolidarea valorilor comune și asistarea statelor membre în edificarea unei societăți democratice civile, bazate pe statul de drept; prevenirea conflictelor locale, restaurarea stabilității și păcii în zonele de tensiune, eliminarea unor deficite reale și perceptibile de securitate și evitarea creării de noi divizii, prin promovarea unui sistem de securitate prin cooperare. - Misiuni: în Armenia, Azerbaidjan, Georgia, R. Moldova – de exemplu documentul <i>Confidence and Security Building Measures in Moldova</i> din

Denumire	Anul înființării	Membri	Observații
Uniunea Europeană	1951, Tratatul de la Paris, de instituire a CECA (Comunitatea Europeană a Cărbunelui și Oțelului);	Are 25 de membri: Austria, Belgia, Cipru, Cehia, Danemarca, Estonia, Finlanda,	29 noiembrie 2005 care propune control reciproc, transparența politicilor de apărare și demilitarizare între R. Moldova și Transnistria. - Proiect de Coordonare în Ucraina Mecanismul REACT (Rapid Expert Assistance and Co-operation Teams) a fost conceput în cadrul cartei pentru securitate europeană și inclus în documentul aprobat de summitul OSCE de la Istanbul din noiembrie 1999. - PESC (Politica Externă de Securitate Comună); - Politică de vecinătate (European Neighbourhood Policy – ENP);

Denumire	Anul înființării	Membri	Observații
Uniunea Europeană PSESE (Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est)	1957, Tratatul de la Roma de instituire a CEE (Comunitatea Economică Europeană) și EURATOM sau CEEA (Comunitatea Europeană pentru Energia Atomică); 1967: fuzionarea instituțiilor celor trei comunități europene; 1992: Tratatul de la Maastricht introduce noi forme de cooperare dând naștere UE. 1999, cu ocazia summitului UE de la Köln, pactul fiind confirmat în același an la Sarajevo	Franța, Germania, Grecia, Ungaria, Irlanda, Italia, Letonia, Lituania, Luxemburg, Malta, Polonia, Portugalia, Slovacia, Slovenia, Spania, Suedia, Olanda, Marea Britanie, Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, R. Moldova, România, Serbia-Muntele Negru, statele membre UE și Comisia Europeană, Canada, Japonia, Norvegia,	- Acordurile de Parteneriat și Cooperare (PAC) cu state ex-sovietice; - EUJUST-THEMIS MISSION pentru Georgia, lansată la 16 iulie 2004, în cadrul ESDP/PESA (Politica Europeană de Securitate și Apărare); asigură asistență autorităților georgiene pentru adoptarea legislației de combatere a criminalității; - misiunile de menținere a păcii și reconstrucție postconflict Concordia, Proxima (în FYROM), Althea (în Bosnia-Herțegovina), Arthemis (în Congo). Încercare ambițioasă a comunității internaționale, îndeosebi a UE și SUA, de a contribui la stabilizarea fostei Iugoslavii și în general a Balcanilor; Comisia Europeană și Banca Mondială au fost desemnate să coor-

Denumire	Anul înființării	Membri	Observații
		Rusia, Elveția, Turcia, SUA; organizații internaționale: ONU, OSCE, Consiliul European, NATO, BIRD, FMI, BERD; inițiative regionale: OCEMN, SECI și SECEP	doneze măsurile de asistență economică pentru regiune; - inițiativă politică care are în vedere crearea și consolidarea democrației, prosperității și stabilității în regiune; finanțat de UE; - în prezent, Coordonatorul Special al PSESE este și Coordonatorul SECI (dr. Erhard Busek, fost vicecancelar al Austriei); - Masa de Lucru III dezbate problemele de securitate, apărare, justiție și afaceri interne; România este copreședinte; - managementul și stabilizarea mișcărilor de populații; - combaterea crimei organizate prin raporturile de lucru cu EUROPOL și Centrul pentru Combaterea

Denumire	Anul înființării	Membri	Observații
ICE (Inițiativa Central Europeană)	1989	17 state: Albania, Austria, Belarus, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Cehia, Croația, Italia, Macedonia, R. Moldova, Polonia, România, Serbia-Muntele Negru, Slovacia, Slovenia, Ucraina și Ungaria	Criminalități Transfrontaliere de la București; - combaterea traficului cu ființe umane, corupției. Liant între estul și centrul Europei și partener în dialogul instituțional cu UE, Consiliul European și NATO; - România a aderat în 1996, cu ocazia reuniunii de la Viena a miniștrilor de externe ai statelor membre; în 2001, a beneficiat de un proiect de finanțare pentru modernizarea căilor ferate.
SECI (Inițiativa de Cooperare în Europa de Sud-Est)	1996, după semnarea acordurilor de la Dayton, la propunerea comună a UE și a SUA	12 state membre: Albania, Bosnia-Herțegovina, Bulgaria, Croația, Grecia, Macedonia,	Inițiativă de cooperare subregională, urmărește dezvoltarea unei strategii economice și de mediu viabile în regiune și facilitarea integrării în structurile europene;

Denumire	Anul înființării	Membri	Observații
SEEC (Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est)	1996, în Bulgaria, cu ocazia reuniunii miniștrilor de	R. Moldova, România, Serbia-Muntelegru, Slovenia, Turcia, Ungaria; în calitate de observatori, participă: Austria, Azerbaidjan, Belgia, Franța, Germania, Spania, SUA și Ucraina; există propunerea de a se acorda Georgiei statutul de observator.	- în 1999 este adoptat Acordul de cooperare pentru prevenirea și combaterea infracționalității transfrontaliere ; - în cadrul Centrului SECI de la București (2001) funcționează patru grupuri de lucru pentru combaterea: traficului de ființe umane, de droguri și a fraudei comerciale; - face parte din PSESE.
	1996, în Bulgaria, cu ocazia reuniunii miniștrilor de	Albania, Bulgaria, Grecia, Macedonia, România, Serbia-	Structură de cooperare regională neinstituționalizată: - instrument pentru promovarea

Denumire	Anul înființării	Membri	Observații
	externe ai statelor din regiune	Muntelegru, Turcia, Bosnia-Herțegovina	intereselor de integrare în structurile europene și euroatlantice; - participă ca invitați: președinția UE și a Comisiei Europene, președinția OSCE, OCEMN, Pactul de Stabilitate, Consiliul Europei, ONU, OMC, CEE/ONU, BERD, BIRD, BEI etc.; Moldova este invitat special; - urmărește adoptarea unor măsuri pentru întărirea: stabilității, securității și relațiilor de bună vecinătate; cooperării multilaterale economice, cooperării în domeniul justiției, combaterii crimei organizate, traficului de droguri și arme și terorismului; - România s-a remarcat prin semnarea la București a Cartei relațiilor de bună vecinătate, stabilitate, securitate și

Denumire	Anul înființării	Membri	Observații
SEDM (Southern Eastern Defense Ministerial/Reuniunile Miniștrilor Apărării din Europa de Sud-Est)	1997	Albania, Bulgaria, Croația, Macedonia, Grecia, Italia, România, Slovenia, Turcia, SUA	cooperare în Europa de Sud-Est (2000); - face parte din PSESE; - NATO a salutat activitatea SEECP, cu ocazia summitului de la Washington, din aprilie 1999, considerând-o complementară acțiunilor proprii pentru menținerea păcii și stabilității în regiune; - Croația are statut de observator. - în cadrul SEDM au fost create SEEBRIG (South East-European Brigade) și MFPEE (Forța Multinațională de Sprijinire a Păcii în Europa de Sud-Est); - proiectul SEEBRIG pentru „Sisteme de Comunicare și Informații”; - Forța Operațională de Geniu; - SEESIM (rețea de pregătire prin simulare);

Denumire	Anul înființării	Membri	Observații
OCEMN (Organizația pentru Cooperare Economică la Marea Neagră)	1992, la inițiativa Turciei, prin semnarea „Declarației de la Istanbul”	Albania, Bulgaria, Grecia, România, Turcia, R. Moldova, Rusia, Ucraina, Armenia, Azerbaidjan, Georgia	- CIN (Rețea de schimb de informații pentru situații de criză). Inițial (1992) este o structură de cooperare economică: - „Carta pentru cooperare economică la Marea Neagră”, 1998, Ialta; - din 1999 devine funcțională ca organizație internațională de cooperare economică și obține statutul de observator ONU (Rezoluția A/54/5/1999); - 2002, summitul aniversar al OCEMN adoptă „Declarația decenială” în care sunt specificate principalele sale obiective: accelerarea dezvoltării economice și sociale a statelor membre în perspectiva integrării lor în UE, cooperarea cu UE și cu alte inițiative și structuri regionale;

Denumire	Anul înființării	Membri	Observații
BLACKSEAFOR (Grupul de Cooperare Navală în Marea Neagră)	2001	România, Bulgaria, Georgia, F. Rusă, Turcia, Ucraina	- acord între statele membre privind combaterea terorismului (oct. 1998); - face parte din PSESE. Forță navală: - îmbunătățirea interoperabilității militare; - operațiuni „search and rescue”; - asistență umanitară; - protecția mediului.
BDI (Black Sea Border Security Initiative/Border Defense Initiative/ Inițiativa privind Apărarea Frontierei)	2004, București	Bulgaria, Georgia, R. Moldova, România, Ucraina	Inițiativă regională: - îmbunătățirea regimului de control al exporturilor; controlul proliferării armelor de distrugere în masă în regiunea Mării Negre; - România dorește aderarea și a altor state la această inițiativă și

Denumire	Anul înființării	Membri	Observații
Tratatul de Securitate Colectivă (Tratatul de la Tașkent), devenit ulterior CSTO (Organizația Tratatului de Securitate Colectivă)	1992 (Tratatul de la Tașkent) și 2002 (CSTO), la inițiativa Rusiei	Tratatul de la Tașkent: Rusia, Armenia, Kazahstan, Kârgâzstan, Tadjikistan și Uzbekistan – în 1993 au aderat și Azerbaidjan, Georgia, Belarus CSTO: Armenia, Belarus, Kazahstan, Kârgâzstan, Rusia, Tadjikistan	participarea lor la activități concrete precum problemele de nonproliferație. Organizație regională: - summitul CSTO de la Moscova (iunie 2005) – planificarea pentru 2006 a unor exerciții comune cu trupe terestre în Belarus și Armenia.

Denumire	Anul înființării	Membri	Observații
GUAM	1997, cu ocazia Consiliului European de la Strasbourg; 2000, în cadrul întâlnirii de la New York pentru summitul ONU al Mileniului, președinții statelor membre GUAM hotărăsc să intensifice cooperarea multilaterală	Georgia, Ucraina, Azerbaidjan, R. Moldova, (Uzbekistan aderă în 1999 și se retrage în 2005)	Organizație regională: - demersuri pe linie politică, economică și strategică pentru întărirea independenței și suveranității statelor membre; - instrument pentru promovarea măsurilor de creștere a încrederii între statele membre și consolidarea pozițiilor lor la nivel regional.
TACIS (Asistență Tehnică pentru Comunitatea Statelor Independente)	1991, inițiat de UE	Armenia, Azerbaidjan, Belarus, Georgia, Kazahstan, Kârgâzstan, R. Moldova, Rusia, Tađjikistan,	Program regional de cooperare care finanțează și susține dezvoltarea programului internațional INOGATE (Transportul Interstatat de Petrol și Gaze către Europa); - donatorii au statut de observatori: UE, BERD etc.;

Denumire	Anul înființării	Membri	Observații
		Turkmenistan, Ucraina, Uzbekistan, Mongolia	- coordonarea programului se face prin Secretariatul Tehnic, cu sediul la Kiev.
TRACECA (Coridorul de Transport Europa-Caucaz-Asia)	1993, inițiat de UE	Cuprinde 12 țări: Armenia, Azerbaidjan, Bulgaria, Kazahstan, Kârgâzstan, R. Moldova, România, Tađjikistan, Turcia, Turkmenistan, Ucraina, Uzbekistan	- Program finanțat de UE pentru dezvoltarea coridorului de transport vest-est din Europa, traversând Marea Neagră, prin Caucaz și Marea Caspică, până în Asia Centrală.
INOATE (Programul interstatat de transport al	1995, inițiat de UE	50 de state participă	- Program finanțat de UE în cadrul programului regional TACIS. - Oferă asistență tehnică și chiar financiară statelor din spațiul CSI

Denumire	Anul înființării	Membri	Observații
gazului și petrolului către Europa)			pentru menținerea și modernizarea rețelilor de transport al petrolului și gazelor, ameliorarea comerțului cu energie la nivel regional, găsirea unor trasee alternative pentru transportarea energiei în Europa de Vest.
NABUCCO	2004 – finalizarea studiului de fezabilitate. În 2009 este planificată darea în funcțiune	Austria, Bulgaria, România, Ungaria, Turcia	- Conducta de transportare a gazului natural din Turcia (Caucaz, Asia Centrală) către Europa (Austria), trecând prin Bulgaria, România și Ungaria. - Conducta va avea cca 3 400 km.
Black Sea Harmony	2004, din inițiativa Turciei	Turcia	- Operație de supraveghere și patrulare în Marea Neagră, mai ales în zona Strâmătorii Bosfor. - Rusia, Ucraina care și-au anunțat dorința de a participa la operație.

Relațiile UE cu țările vecine

Stat/partener	Stat candidat din	SAA	PCA	Acord de asociere	Strategie de țară	EMP Plan de acțiune	ENP Plan de acțiune	PESA Mistuni
ENP – state vecine din Est (Noile State Independente)								
Armenia	–	–	1999	–	2002-2006	–	–	–
Azerbaidjan	–	–	1999	–	2002-2006	–	–	–
Belarus	–	–	Semnat 1995	–	2002-2006	–	–	–
Georgia	–	–	1999	–	2002-2006	–	–	EJUST-Themis
R. Moldova	–	–	1998	–	2002-2006	–	2004	–
Rusia	–	–	1997/2004	–	Strategia comună 1999-2003	–	–	–
Ucraina	–	–	1998	–	Strategia comună 1999-2003	–	2004	–

Sursa: Heiner Hängi și Fred Tanner, *Promoting security sector governance in the EU's neighbourhood*, „Chaillot Paper”, no. 80, July 2005, p. 90-91.

Politica de vecinătate a UE: indicatori politici, economici și de securitate

Stat/ partener	Indicatori politici		Indicatori socioeconomi			Indicatori de securitate		
	Freedom rating	PR/CL (4)	Nivel de dezvoltare umană	Clasamentul IDU	PIB per capita 2002 (PPP US \$)	Cheltuieli pt. apărare % din PIB (2003)	Forțe armate (mii pers.)	Forțe para-militare (mii pers.)
ENP – state vecine din Est (Noile State Independente)								
Armenia	Parțial liberă	5/4	Mediu	82	3.120	6,4	45	1
Azerbaidjan	Nu este liberă	6/5	Mediu	91	3.210	3,2	67	15+
Belarus	Nu este liberă	7/6	Mediu	62	5.520	4,0	73	110
Georgia	Parțial liberă	3/4	Mediu	97	2.260	2,7	18	12
R. Moldova	Parțial liberă	3/4	Mediu	113	1.470	2,4	7	3
Rusia	Nu este liberă	6/5	Mediu	57	8.230	4,9	1213	359
Ucraina	Parțial liberă	4/3	Mediu	70	4.870	2,1	160	110

Sursa: Heiner Hängi și Fred Tanner, *Promoting security sector governance in the EU's neighbourhood*, „Chaillot Paper”, no. 80, July 2005, p. 88-89.

Anexa nr. 12

Alcătuirea Regiunii Extinse a Mării Negre

Țara	Suprafața* (kmp)	Populația*	Lungime țărm la Marea Neagră** (km)	PIB per capita*** (dolari)
Armenia	29.800	2.976.372	-	4.774
Azerbaidjan	86.600	7.961.619	-	7.576
Bulgaria	110.910	7.385.367	380	10.843
Georgia	69.700	4.661.473	315	4.050
R. Moldova	33.843	4.466.706	-	2.899
România	237.500	22.303.552	240	10.152
Rusia	17.075.200	142.893.540	410	12.797
Turcia	780.580	70.413.958	1.450	8.838
Ucraina	603.700	46.710.816	1.330	8.441

* Sursa: CIA – *The World Factbook*, <https://www.cia.gov/cia/publications/factbook/index.html>

** Sursa: Shalva Jaoshvili, *The rivers of the Black Sea*, p.16-17, http://links.coastweb.info/facade/library.coastweb.info/764/01/black_sea.pdf?convert=no

*** Produsul Intern Brut (PIB) bazat pe paritatea puterii de cumpărare. Estimarea Fondului Monetar Internațional (FMI) pentru anul 2007, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2006/02/data/weoselgr.aspx>

**Organizațiile internaționale relevante și inițiativele de cooperare
din Regiunea Extinsă a Mării Negre**

Țara	BLACKSEAFOR	BSEC	CDC	GUAM	INOGATE	SECI	TRACECA	CSI	NATO	UE
Armenia		X			X		X	X		
Azerbaidjan		X		X	X		X	X		
Bulgaria	X	X			X	X	X		X	X
Georgia	X	X	X	X	X		X	X		
R. Moldova		X	X	X	X	X	X	X		
România	X	X	X		X	X	X		X	X
Rusia	X	X						X		
Turcia	X	X			X	X	X		X	
Ucraina	X	X	X	X	X		X	X		

ABREVIERI

- BDN – Conducta Baku-Daghestan-Novorossiisk
 BEI – Banca Europeană de Investiții (*European Investment Bank*)
 BERD – Banca Europeană pentru Reconstrucție și Dezvoltare (*European Bank for Reconstruction and Development*)
 BIRD – Banca Internațională pentru Reconstrucție și Dezvoltare (*International Bank for Reconstruction and Development*)
 BLACKSEAFOR – Grupul de Cooperare Navală din Marea Neagră
 BSEC – Organizația pentru Cooperare Economică la Marea Neagră (*Organization of the Black Sea Economic Co-operation*)
 BSFOCS – Sistemul de cabluri de fibră optică al Mării Negre (*Black Sea Fibre Optic Cable System*)
 BSTDB – Banca de Comerț și Dezvoltare a Mării Negre (*Black Sea Trade and Development Bank*)
 BTC – Conducta Baku-Tbilisi-Ceyhan
 CDC – Comunitatea Opțiunii Democratice (*Community of Democratic Choice*)
 CFE – Tratatul privind Forțele Armate Convenționale din Europa (*Treaty on Conventional Armed Forces in Europe*)
 CIJ – Curtea Internațională de Justiție
 CPC – Consorțiul Conductei Caspice (*Caspian Pipeline Consortium*)

CSCE – Conferința pentru Securitate și Cooperare în Europa (*Conference for Security and Co-operation in Europe*)
CSI – Comunitatea Statelor Independente
DOKAP – Proiectul de Telecomunicații din Estul Mării Negre (*Eastern Black Sea Telecommunications Project*)
EAPC – Consiliul Parteneriatului Euroatlantic (*Euro-Atlantic Partnership Council*)
ENP – Politica Europeană de Vecinătate (*European Neighbourhood Policy*)
FMI – Fondul Monetar Internațional (*International Monetary Fund*)
FYROM – Fosta Republică Iugoslavă a Macedoniei (*Former Yugoslav Republic of Macedonia*)
GBSA-WG – Grupul de lucru privind Regiunea Extinsă a Mării Negre (*Greater Black Sea Area – Working Group*)
GUAM – Organizație de cooperare compusă din Georgia, Ucraina, Azerbaidjan și Republica Moldova
GUEU – gazoductul Georgia-Ucraina-UE
ICBSS – Centrul Internațional pentru Studii asupra Mării Negre (*International Centre for Black Sea Studies*)
ICE – Inițiativa Central Europeană (*Central European Initiative*)
INOATE – program finanțat de Uniunea Europeană privind Transportul Interstatal de Petrol și Gaze (*Interstate Oil and Gas Transport to Europe*)
IPAP – Plan Individual de Acțiune (*Individual Partnership Action Plan*)
IPP – Plan Individual al Parteneriatului (*Individual Partnership Programme*)
ISAF – Forța Internațională de Asistență pentru Securitate din Afganistan (*International Security Assistance Force*)
KFOR – *Kosovo Force*

MAP – Plan de Acțiune pentru Aderare (*Membership Action Plan*)
MFPSEE – Forța Multinațională de Menținere a Păcii din Sud-Estul Europei (*Multinational Peace Force South-Eastern Europe*)
NATO – Organizația Tratatului Atlanticului de Nord (*North Atlantic Treaty Organization*)
NIS – Noile State Independente (*Newly Independent States*)
NPS – Sistemul de conducte al NATO (*NATO Pipeline System*)
NUC – Comisia NATO-Ucraina (*NATO-Ukraine Commission*)
OAE – *Operation Active Endeavour*
OCC – Conceptul Capabilităților Operaționale (*Operational Capabilities Concept*)
OECD – Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică (*Organisation for Economic Co-operation and Development*)
ONU – Organizația Națiunilor Unite
OSCE – Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (*Organization for Security and Co-operation in Europe*)
PABSEC – Adunarea Parlamentară a Organizației pentru Cooperare Economică la Marea Neagră (*Parliamentary Assembly of the Black Sea Economic Co-operation*)
PAP-DIB – Parteneriatul privind construirea instituțiilor de apărare (*Partnership Action Plan on Defence Institution Building*)
PARP – Procesul de Planificare și Analiză al Parteneriatului (*Planning and Review Process*)
PCA – Acorduri de Parteneriat și Cooperare (*Partnership and Co-operation Agreements*)
PERMIS – Secretariatul Internațional Permanent al Organizației pentru Cooperare Economică la Marea Neagră (*Permanent International Secretariat of the Organization of the Black Sea Economic Co-operation*)
PESA – Politica Europeană de Securitate și de Apărare

PESC – Politica Externă și de Securitate Comună a Uniunii Europene
PETRA – Zona de Transport Paneuropean (*Pan-European Transport Area*)
PfP – Parteneriatul pentru Pace (*Partnership for Peace*)
PSESE – Pactul de Stabilitate pentru Europa de Sud-Est
REMN – Regiunea Extinsă a Mării Negre
SAC – *Senior Advisory Council*
SECI – Inițiativa de Cooperare în Sud-Estul Europei (*Southeast European Co-operative Initiative*)
SEDM – Reuniunea Miniștrilor Apărării din Țările Europei de Sud-Est (*South East Defense Ministerial Process*)
SEE – Strategia Europeană a Energiei
SEEBRIG – Brigada Multinațională de Pace din Sud-Estul Europei (*South-Eastern Europe Brigade*)
SEECAP – Document comun privind evaluarea riscurilor de securitate pentru Europa de Sud (*South East Europe Common Assessment Paper on Regional Security Challenges and Opportunities*)
SEECOP – Procesul de Cooperare în Europa de Sud-Est (*South-East European Co-operation Process*)
SEEGROUP – Grupul director pentru cooperare în probleme de securitate în Europa de Sud-Est (*South East Europe Security Co-operation Steering Group*)
SEESIM – Rețeaua de Simulare din Sud-Estul Europei (*Southeastern Europe Simulation*)
SIMIHO – Rețeaua de Conectare prin Satelit a Spitalelor Militare (*Satellite Interconnection of Military Hospitals*)
SPPD – *Strategic Pipeline Protection Department*
START – Tratatul privind Reducerea Armelor Strategice (*Strategic Arms Reduction Treaty*)

TACIS – Asistență tehnică pentru Comunitatea Statelor Independente (*Technical Aid to the Commonwealth of Independent States*)
TAE – Rețeaua internațională de comunicații prin fibră optică Trans Asia-Europa
TEN – Rețeaua Transeuropeană de Transport (*Trans-European Networks*)
TET – Telecomunicații Transeuropene (*Trans-European Telecommunications*)
TRACECA – Coridorul de Transport Europa-Caucaz-Asia (*Transport Corridor Europe-Caucasus-Asia*)
UE – Uniunea Europeană
UNOMIG – Misiunea de Observare din Georgia a Organizației Națiunilor Unite (*United Nations Observer Mission in Georgia*)
USDE – Departamentul pentru Energie al Statelor Unite (*United States Department of Energy*)
WCO – Organizația Mondială a Vămilelor (*World Customs Organization*)

Redactor: Dana-Irina Voicu
Layout: Maria Dumitru

Tiparul executat de Tipografia SEMNE '94

Occasional Papers apărute:

- George Cristian Maior, Mihaela Matei, *Defense Policy Developments: Old and New Mission for the Armed Forces* (No. 1(I)/2002)
- Gabriel Andreescu, Adrian Severin, *A Romanian Concept of Federal Europe* (No. 2.(1)/2002)
- Brig. Gen. Mihail E. Ionescu, Ph.D., *Romania's Westernization and NATO Membership – a Historical Approach* (No. 3(I)/2002)
- Larry L. Watts, *Whose Professionalism? Separating the Institutional Roles of the Military & Police* (No. 4 (I)/ 2002)
- Mrs. Jacqueline Callcut, *Civil/Military Relations. A British Perspective*; Colonel Rüdiger Volk, *Observations of an Adviser* (No. 4(II)/2003)
- George Maior, *Transformarea politicii de apărare a României. Trei teme de reflecție strategică* (No. 5 (III)/2004)
- Ioan Talpeș, *Economia României în fața integrării europene. Evoluții și tendințe* (No.6 (III)/ 2004)
- Dr. Mihail E. Ionescu, *România, Ostpolitik-ul și CSCE. 1967-1975* (No. 7 (V)/2006)

ISSN 1582-9537

www.ispaim.ro

Institutul pentru Studii Politice de
Apărare și Istorie Militară
Institute for Political Studies of
Defense and Military History

Str. Constantin Mille nr. 6,
sector 1, 010142 București,
ROMÂNIA

Tel. +40 1315 17 00
Fax: +40 1319 58 01
ispdmh@yahoo.com
www.ispaim.ro

